

فهرست مطالب

بخش اول: دستاوردهای پژوهشی پژوهشکده تربیت..... ۱۷

طرح‌های پژوهشی پژوهشکده تربیت..... ۱۹

بررسی و نقد ادله‌ی غیراخلاقی بودن آموزش دین به کودکان در نظام آموزش رسمی ۲۱

محقق: خانم دکتر فاطمه‌مرضیه حسینی‌کاشانی

استاد ناظر: دکتر عبدالعظیم کریمی

بررسی رابطه‌ی متقابل سبک زندگی زنان ایران معاصر و فرزندآوری..... ۲۳

محقق: مریم قوجائی خامنه

استاد ناظر: دکتر محمدرضا سالاری‌فر

طرح مشارکت بانوان در حلّ آسیب‌های اجتماعی با رویکرد محله محور (نسخه مردم نهاد)..... ۲۵

موضوع اول: مسئله‌ی عفاف و حجاب زنان و دختران..... ۲۵

محقق: خانم دکتر معصومه‌سادات سالک‌اصفهانی

مجری: مرکز مدیریت خواهران و امور بانوان وزارت کشور

فاعلیت خدا در جهان طبیعت از دیدگاه متکلمان متقدم..... ۲۸

محقق: خانم دکتر سعیده‌سادات نبوی

استاد ناظر: استاد محمدتقی سبحانی

چکیده کتب و مقالات..... ۳۱

محققان رسمی (غیرمؤلفی)..... ۳۱

مصاحبه علمی، زن تراز انقلاب اسلامی: (مماشات در جزئیات و جدیت در تعارضات راهبرد

رسانه)..... ۳۳

فاطمه‌مرضیه حسینی‌کاشانی

هم‌افزایی یا تقابل «تعبد دینی» و «آزادی فکری»، در آموزش رسمی «ارزش‌های دینی» به

کودکان..... ۳۵

فاطمه‌مرضیه حسینی‌کاشانی

آسیب‌شناسی پوشش بانوان مبلغ دینی با رویکرد اخلاق تبلیغ دین..... ۳۶

فاطمه‌مرضیه حسینی‌کاشانی

۳۷..... «اشتراک لفظی» در دیدگاه علّامه طباطبایی (۱) با تأکید بر تفسیر المیزان

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

۳۸..... چیستی بیماری‌های بینشی قلب و درمان‌یابی آن از آیات و روایات

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

محمد باقریان

علّامه طباطبایی و چالش‌های حکمت متعالیه در تبیین فلسفی معاد جسمانی، رجعت و

۳۹..... احیاء موتی

معصومه سادات سالک

۴۰..... جنسیت و فاعل اخلاقی در رویکرد تکاملی به اخلاق

معصومه سادات سالک اصفهانی

۴۱..... جنسیت و فاعل اخلاقی در روان‌شناسی رفتارگرا

معصومه سادات سالک اصفهانی

۴۲..... ارائه راه‌حلی برای تبیین حقوق جنسی بانوان بر اساس رویکردهای حقوقی و اخلاقی

مریم قوجائی خامنه

محمد رضا سالاری‌فر

۴۳..... رویکرد مبانی و آموزه‌های اسلامی تربیت جنسی

مریم قوجائی خامنه

بررسی تمایزات فقهی در تربیت جنسی زن و مرد ۴۴ (مطالعه موردی: کمیّت زمانی

۴۴..... بهره‌مندی از استمتاع و رابطه‌ی جنسی)

مریم قوجائی خامنه

تحلیلی بر روایات تفسیری متعارض منسوب به «ابن عباس» با تأکید بر «موسوعه

۴۵..... ابن عباس»

آیت‌الله محمد مهدی الموسوی الخراسان

مریم قوجائی خامنه

۴۷..... نشست‌های علمی - پژوهشی محققان رسمی

۴۹..... نشست علمی «جنسیت و فاعل اخلاقی از منظر ژنتیک»

استاد ارائه‌کننده: معصومه سادات سالک اصفهانی

استاد ناقد: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

۵۲..... نشست علمی «مدیریت بدن زنان امروز ایران در فرآیند فرزندآوری»

استاد ارائه‌کننده: مریم قوجائی خامنه

استاد ناقد: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست‌های برگزار شده در هفته پژوهش ۵۵

نشست علمی «مسئله‌شناسی الهیات فمینیستی مسیحی» ۵۷

استاد ارائه‌کننده: خانم دکتر زهرا شریف

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست علمی «نقد دیدگاه اشاعره در محدوده علم امام بر پایه صفات اوصیاء نبی در قرآن» ۵۹

استاد ارائه‌کننده: مریم اسماعیلی

استاد ناقد: حجت‌الاسلام والمسلمین حسین فرّخی

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست علمی «گزارش کتابی از وائل حلاق: بازنمایی شرق‌شناسی: نقدی بر دانش مدرن» ۶۱

استاد ارائه‌کننده: خانم دکتر فضا خاتمی‌نیا

استاد ناقد: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حبیب‌الله بابایی

دبیر علمی: خانم فاطمه اخلاقی

نشست علمی «بررسی و نقد فرهنگ در حوزه زبان، هنر و معماری هلنیسم» ۶۳

استاد ارائه‌کننده: خانم محدّثه روئین‌فر

دبیر علمی: خانم دکتر فضا خاتمی‌نیا

نشست علمی: نقد و بررسی نظریه «حرمت خروج بر حاکم جائر» ۶۵

از منظر آیات در تفاسیر اهل سنت ۶۵

استاد ارائه‌کننده: خانم ریحانه رضایی کلیدبری

استاد ناقد: حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای فرّخی

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست علمی «بررسی تحلیلی و انتقادی رشد اخلاقی در سه نظریه شناختی - اجتماعی

(بندورا)، اسناد و پردازش اطلاعات اجتماعی» ۶۶

استاد ارائه‌کننده: دکتر مهدی فصیحی‌رامندی

استاد ناقد: خانم دکتر معصومه سادات سالک

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست علمی «نقش احسان مالی در رشد یا تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح

یزدی» ۶۹

استاد ارائه‌کننده: سید محمدرضا موسوی نسب

استاد ناقد: خانم دکتر فاطمه‌مرضیه حسینی‌کاشانی

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست علمی «نقش اراده در تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح» ۷۰

استاد ارائه‌کننده: سید محمدرضا موسوی نسب

استاد ناقد: خانم دکتر معصومه سادات سالک

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

نشست علمی «برنامه درسی تربیت اخلاقی» ۷۲

استاد ارائه کننده: حمیدرضا کاظمی

استاد ناقد: خانم دکتر معصومه سادات سالک

دبیر علمی: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

ارائه علمی «پژوهش در حوزه جنسیت و سیاست» ۷۴

ارائه کنندگان: آقای دکتر علی رضا نائیج و خانم دکتر زهرا داورپناه

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

پیش همایش «مرجعیت علمی قرآن کریم» ۷۵

دبیر علمی: حجت الاسلام والمسلمین مرتضی غریبان

ناقدان:

حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

حجت الاسلام والمسلمین محمد صادق یوسفی مقدم

موضوع مقاله: مرجعیت علمی قرآن در مبانی مشترک علوم (انسانی و اسلامی) ۷۶

ارائه دهنده: خانم اکرم سروند

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

موضوع مقاله: رابطه بین اعجاز علمی و مرجعیت علمی قرآن ۷۷

ارائه دهنده: خانم شیرین کار

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

موضوع مقاله: ادله قرآنی مرجعیت علمی قرآن کریم ۷۸

ارائه دهنده: سرکار خانم حسینی محمدی

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

موضوع مقاله: نسبت مرجعیت علمی قرآن با مبانی علوم ۷۹

ارائه دهنده: سرکار خانم صفری

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

موضوع مقاله: دلایل برون دینی مرجعیت علمی قرآن ۸۰

ارائه دهنده: خانم حسینی نصرآبادی

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

موضوع مقاله: گستره مرجعیت علمی قرآن از دیدگاه آیت الله جوادی آملی و آیت الله مصباح

یزدی ۸۱

ارائه دهنده: سرکار خانم ملبوبی

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمدمهدی فیروزمهر

حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

حجت الاسلام والمسلمین یوسفی مقدم

پیش نشست علمی «اولین همایش بین المللی و پنجمین همایش ملی تبیین اندیشه دفاعی

امام خامنه ای» ۸۲

با حضور اساتید داور:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر غلامرضا بهروزی لک

جناب آقای دکتر مهدی جلالوند

حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی آقاصفری

خانم دکتر گلاب سوری لکی

موضوع مقاله: «گستره جهاد تبیین در اندیشه دفاعی امام خامنه ای مدظله العالی» ۸۳

ارائه کننده: طاهره حیاتی

استاد ناقد: جناب آقای دکتر مهدی جلالوند و سرکارخانم دکتر سوری

دبیر علمی همایش: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

موضوع مقاله: «نقش شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با جنگ شناختی - رسانه ای از منظر

اندیشه دفاعی امام خامنه ای مدظله العالی» ۸۴

ارائه کننده: نوشین مدنی

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر بهروزی لک

جناب آقای دکتر جلالوند

موضوع مقاله: «نقش انقلاب اسلامی ایران در افول قدرت آمریکا در اندیشه دفاعی امام

خامنه ای مدظله العالی» ۸۵

ارائه کننده: آقای قاسم روانبخش

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر بهروزی لک

جناب آقای دکتر جلالوند

موضوع مقاله: «امدادهای غیبی و استعداد دریافت آن توسط انسان در مبانی مکتب دفاعی

امام خامنه ای مدظله العالی» ۸۶

ارائه کننده: حجت الاسلام والمسلمین دکتر صفری

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر بهروزی لک

جناب آقای دکتر جلالوند

بخش دوم: دستاوردهای پژوهشی معاونت پژوهش ۸۹

چکیده رساله سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی ۹۱

بررسی تطبیقی آراء فقه القرآنئ مقدس اردبیلی و صادقی تهرانی (صلاة، صوم، حج) ... ۹۳

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد رضا ابراهیم نژاد

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر

نگارنده: طاهره حسن زاده خیاط

تفسیر تطبیقی روایی - تحلیلی (سوره فتح) با تمرکز بر اختلاف اساسی فریقین ۹۶

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر احسان ابراهیمی

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین ابوطالب علی نژاد

نگارنده: شیرین سعیدی

چکیده رساله سطح ۴ رشته فقه خانواده ۹۹

بعد بهداشتی امنیت انسانی در روابط زوجین از منظر فقه امامیه ۱۰۱

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سید جواد حسینی خواه

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین سیف اله صرامی

نگارنده: اشرف پاک نیت

شرط محدودیت تمکین از دیدگاه فقه فریقین ۱۰۲

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین اکبر خادم الذاکرین

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین حسام الدین ربانی

نگارنده: الناز جهان پور

چکیده رساله سطح ۴ - نظام قدیم رشته فقه ۱۰۳

شیوه های جبران خسارت ناشی از نقض قرارداد از دیدگاه فقه امامیه و حنفیه ۱۰۵

استاد راهنما: آیت الله سید میر تقی حسینی گرگانی

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین سید جواد حسینی خواه

نگارنده: حوریه خدایی

چکیده پایان نامه های سطح ۳ ۱۰۷

رشته تفسیر و علوم قرآن ۱۰۷

نظریه پیشرفت معنوی در اندیشه قرآنی علّامه طباطبائی ۱۰۹

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا احسانی

نگارنده: زهرا محمدی

مستندات قرآنی دیدگاه مقام معظم رهبری درباره جایگاه و سبک زندگی زن ۱۱۰

استاد راهنما: سرکار دکتر خانم فاطمه قنبری

نگارنده: اسما رستمی

آثار تربیتی تمثیلات قرآنی ۱۱۱

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر

نگارنده: فرشته محمدپور

بررسی و تحلیل مصادیق مدارا در قرآن ۱۱۲

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی مدبّر (اسلامی)

نگارنده: زهرا غلامی

چکیده پایان نامه های سطح ۳ رشته فقه و اصول ۱۱۳

قاعده سکوت در فقه امامیه ۱۱۵

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سیدجواد حسینی خواه

نگارنده: اعظم مجیدی

شاخص های شرطیت عدالت در ابواب مختلف فقه ۱۱۵

استاد راهنما: سرکار خانم مرضیه اسکندرجوی

نگارنده: طاهره مؤذن سلطان آبادی

احکام فقهی گریم و تغییر چهره ی زنان و مردان ۱۱۶

استاد راهنما: سرکار خانم مرضیه اسکندرجوی

نگارنده: زهره خوش نژاد افخم

جایگاه شهرت فتوایی و اجماع در استنباط احکام از نظر امام خمینی ؛ و ۱۱۷

استاد راهنما: سرکار خانم شهره صادقی

نگارنده: زینب زین العابدینی فردوئی

چکیده پایان نامه های سطح ۳ رشته فلسفه اسلامی ۱۱۹

نظریه ابدان طولی مآخذ را و نقش آن در انسان شناسی ۱۲۱

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر فاطمه رجبی

نگارنده: سیده سمیه موسوی

بودن بهتر است یا نبودن: بررسی انتقادی دیدگاه دیوید بناتار بر مبنای حکمت صدرایی ۱۲۲

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علیرضا آل بویه

نگارنده: لعیاسادات عیوضی

چکیده پایان نامه های سطح ۳ رشته کلام اسلامی..... ۱۲۵

روش تحلیلی مضمون در مسئله ی رضای الهی در سخنان مقام معظم رهبری (مد ظله)

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین علی امیرخانی

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین عبدالله متقی زاده

نگارنده: رضوان ناصری گل

نقش خداگرایی در سبک زندگی اجتماعی از دیدگاه علامه طباطبائی (۱)..... ۱۲۹

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر بهروز محمدی منفرد

نگارنده: سیده مرضیه تقوی نژاد

چکیده پایان نامه های سطح ۳ رشته تاریخ اسلام..... ۱۳۱

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حمیدرضا مطهری

نگارنده: لیلا شریفی ترکسلویه

سیاست های اقتصادی بنی عباس تا برآمدن آل بویه و پیامدهای آن ۱۳۵

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر زهرا روح الهی امیری

نگارنده: وجیهه خوش کلام

چکیده پایان نامه های سطح ۳ رشته اخلاق و تربیت اسلامی..... ۱۳۷

تدوین بسته آموزشی کاهش آثار منفی فضای مجازی بر روابط همسران مبتنی بر تعالیم

اسلامی..... ۱۳۹

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محسن داودآبادی فراهانی

نگارنده: سیده زهرا موسوی دره بیدی

مداخله های مهم اخلاقی برای حل مشکلات ارتباطی زوجین از دیدگاه اسلام ۱۳۹

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد رضا سالاری فر

نگارنده: رقیه احمدی

چکیده پایان نامه های سطح ۳ مشاوره خانواده با رویکرد اسلامی..... ۱۴۳

تبیین کارکردهای عزت نفس در تعارضات همسران ۱۴۵

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدصادق شجاعی

نگارنده: فرشته گرامی

چکیده مقالات پایانی برتر سطح ۲ ۱۴۷

شاخصه‌های خانواده‌ی کارآمد از منظر آیات و روایات ۱۴۹

فاطمه سادات کاظمی شیخ شهبانی

آثار اجتماعی اعتکاف با تأکید بر قرآن و حدیث ۱۵۰

فاطمه سادات کاظمی شیخ شهبانی

چگونگی معاشرت زنان با همسران بر اساس آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع) ۱۵۱

زهره سحرخوان

الگوی رفتاری محرم با نامحرم بر اساس آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع) ۱۵۲

زهره سحرخوان

بررسی تبیینی قاعده‌ی احسان در فقه معاملات ۱۵۳

سیما یعقوبی‌فر

بررسی تبیینی معنای اول تعبّدی و توصّلی از منظر اصولیون متأخّر ۱۵۴

سیما یعقوبی‌فر

ادب توحیدی در گفتار با خداوند ۱۵۵

محدثه یزدی

ارتباط با اهل بیت (ع) و تأثیر آن در ارتقاء معنوی ۱۵۶

محدثه یزدی

نقش باورهای دینی بر اخلاق‌مداری کاربران فضای مجازی ۱۵۷

هانیه راستگاررحیمی‌زاد

تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر مدگرایی جوانان ۱۵۸

عصمت ضیایی مهرجردی

پیامدهای فقر فرهنگی بر اخلاق اجتماعی خانواده با تأکید بر آیات و روایات ۱۵۹

سارا موسوی

تحلیل سیره‌ی سیاسی امام صادق (ع) از منظر آیت‌الله خامنه‌ای ۱۶۰

فروزان حق‌طلب

بررسی عوامل تأثیرگذار بر تحکیم صداقت فطری کودکان ۱۶۱

فاطمه خطّاط

بررسی تحلیل مطالبات امام سجّاد (ع) از یزید در دوران اسارت در شام ۱۶۲

رقیّه انصاری‌بیدار

بررسی نقش والدین بر تربیت اجتماعی فرزندان از منظر آیات و روایات ۱۶۳

فاطمه سادات ابن‌الرضا

مفهوم انتظار و انواع آن از دیدگاه شهید مطهری ۱۶۴

زهره نجفیان

مقایسه اربعین با سایر پیاده روی‌های آیینی در جغرافیای جهان ۱۶۵

فاطمه کارگران

گزارش کرسی علمی - ترویجی و نشست‌های علمی - پژوهشی ۱۶۷

کرسی علمی - ترویجی «تفسیر ادبی امین خولی؛ بررسی چیستی و بنیان‌های اندیشه نواعزالی آن» ۱۶۹

ارائه‌دهنده: سرکار خانم فریده پیشوایی

استاد ناقد اول: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسین علوی‌مهر

استاد ناقد دوم: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسین شیرافکن

دبیر علمی: سرکار مریم قوجائی‌خامنه

نشست علمی «تربیت اسلامی؛ چالش‌های پیش رو» ۱۷۳

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام دکتر محمدجواد درودی

دبیر علمی: حجت‌الاسلام دکتر سیدحسین حیدری

نشست علمی «روان‌شناسی اسلامی؛ گذشته، حال، آینده» ۱۷۷

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام دکتر حمید رفیعی‌هنر

دبیر علمی: حجت‌الاسلام دکتر سید حسین حیدری

نشست علمی - پژوهشی «عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدا در ...» ۱۸۱

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سلمان نعمتی

نشست علمی - پژوهشی «نقد مبانی فلسفی استیون هاوکینگ و ریچارد داوکینز در

مباحث الاهیاتی با محوریت دوکتاب «طرح بزرگ» و «پندارخدا»» ۱۸۵

استاد ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مسلم زمانیان

نشست علمی «مناسبات اخلاق اجتماعی و روانشناسی» ۱۸۷

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسن بوسلیکی

«نشست مرجعیت علمی قرآن کریم» ۱۹۱

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محمدتقی سبجانی

رئیس همایش ملی مرجعیت علمی قرآن کریم دفتر تبلیغات اسلامی

کارگاه‌ها ۱۹۵

کارگاه علمی - پژوهشی «اصول و فنون پایان‌نامه‌نویسی با گرایش دینی» ۱۹۷

استاد ارائه دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین حسین رضائیان بیلندی

کارگاه علمی - پژوهشی «هدف‌مندسازی تحقیقات کلاسی و مساله‌سازی» ۱۹۷

استاد ارائه دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین محسن قمرزاده

استادیار و مدیر گروه معارف دانشگاه صدا و سیما تهران

کارگاه علمی - پژوهشی «اصول و فنون پایان‌نامه‌نویسی در کمترین زمان» ۱۹۷

استاد ارائه دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین میلاد شماخته

کارگاه علمی «پاسخ به شبهات اعتقادی» ۱۹۷

استاد ارائه دهنده: آقای دکتر مجید احسن

- کارگاه علمی - پژوهشی «طراحی یک پژوهش با محوریت پایان نامه» ۱۹۷
استاد ارائه دهنده: آقای دکتر مهدی فدایی
- کارگاه علمی - پژوهشی «موضوع شناسی مرجعیت علمی قرآن» ۱۹۸
استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای دکتر غلامرضا بهروزی لک
- کارگاه علمی - پژوهشی «تدوین مقاله علمی - پژوهشی با رویکرد فقه خانواده» ۱۹۸
استاد ارائه دهنده: آقای دکتر حسن نجفی
- کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی در رشته فقه و اصول» ۱۹۸
استاد ارائه دهنده: آقای دکتر حسن نجفی
استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه قم و پژوهشگر برتر دانشگاه علامه طباطبائی؛
- کارگاه علمی - پژوهشی «ویژگی های مقاله علمی - پژوهشی و...» ۱۹۸
استاد ارائه دهنده: سرکار خانم فریده پیشوایی
- کارگاه علمی - پژوهشی «آشنایی با نرم افزارهای اسلامی و سایت های علمی» ۱۹۹
استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای سید اسدالله موسوی عبادی
- کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی در رشته تفسیر تطبیقی» ۱۹۹
استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای عیسی عیسی زاده
- کارگاه علمی - پژوهشی «مهارت مقاله نویسی تخصصی با رویکرد تفسیر تطبیقی» ... ۱۹۹
استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای محسن قمرزاده
- کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی در رشته فقه خانواده» ۱۹۹
استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای سیدجواد حسینی خواه
- کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی تخصصی در کلام اسلامی» ۱۹۹
استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای دکتر محمد جعفری
هیئت علمی و دانشیار مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی؛

مقدمه

پژوهش در موضوعات و مسائل علمی، لازمه تولید علم است و این مسأله در تمامی علوم جاری است. تحقیق و پژوهش در علوم اسلامی و انسانی نیز از این قاعده مستثنی نیست؛ بنابراین علوم اسلامی مانند سایر علوم، بدون داشتن بستر مناسب، امکان رشد و نمو ندارند. این سخن به این معنا است که اگر انتظار داریم تحول اساسی در علوم اسلامی رخ دهد، باید زمینه مناسب برای شکوفایی آن فراهم گردد. همان طور که می دانیم علم توحید و به تعبیری علم دین، به لحاظ این که به سعادت و کمال انسان مربوط می شود، اشرف علوم است و به همین جهت تحقیق و پژوهش در این علوم از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است و از آن جا که در واقع، بستر اصلی علوم اسلامی و متصدی ترویج آن حوزه علمیه است، ضرورت اکید پژوهش در حوزه های علمیه روشن می شود؛ بنابراین باید گفت که پژوهش، ضرورت امروز و هر روز حوزه علمیه است و نباید از آن غفلت ورزید.

بر این اساس مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه خواهران به عنوان یک واحد حوزوی، خود را از این امر مستثنی ندانسته و در راستای توانمندسازی طلاب و محققین خود در دو بخش "معاونت پژوهش" و "پژوهشکده تربیت" ایفای نقش می کند. از جمله دستاوردهای پژوهشی این حوزه، تولید محتواهای علمی است که در قالب کتاب، مقاله، پایان نامه و طرح های پژوهشی عرضه می شود.

این مجموعه که برای ششمین سال متوالی تولید می شود؛ دربردارنده دستاوردهای پژوهشی مؤسسه در دو بخش؛ فعالیت های پژوهشی پژوهشکده تربیت و فعالیت های پژوهشی معاونت پژوهش، در یک سال اخیر است که بدین ترتیب ارائه می شود:

بخش اول: دستاوردهای پژوهشی پژوهشکده تربیت

- طرح های پژوهشی پژوهشکده تربیت؛
- چکیده کتب و مقالات محققان رسمی؛
- گزارش نشست های علمی - پژوهشی محققان رسمی؛

نشست‌های برگزار شده در هفته پژوهش سال ۱۴۰۱.

بخش دوم: دستاوردهای پژوهشی معاونت پژوهش

- چکیده پژوهش‌های پایانی: رساله علمی دفاع شده رشته تفسیر تطبیقی و فقه خانواده، پایان‌نامه‌های دفاع شده در رشته‌های مختلف مؤسسه که شامل رشته‌های؛ تفسیر و علوم قرآن، فقه و اصول، فلسفه و کلام اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق و تربیت اسلامی و مشاوره خانواده با رویکرد اسلامی مقالات پایانی برتر سطح ۲ می‌باشد.
- گزارش کرسی علمی- ترویجی و نشست‌های برگزار شده؛
- گزارش کارگاه‌ها؛

امید است در سال‌های آتی شاهد پیشرفت روزافزون خواهران طلبه در عرصه تحقیق و پژوهش باشیم.

معاونت پژوهش و مرکز پژوهش‌های اسلامی

مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران)

آذر ۱۴۰۲

بخش اول: دستورهای پژوهشی
پژوهشگر تربیت

طرح های پروایی
پروای سکه و ترمیت

محقق: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

استاد ناظر: دکتر عبدالعظیم کریمی

گروه: مطالعات کاربردی اخلاق و تربیت

یکی از مباحث مطرح، در حوزه «تعلیم و تربیت»، آموزش دین به کودکان است. پیشینه‌ی فرهنگ‌ها و سنت‌های دینی، بیان‌گر آن است که در همه‌ی آن‌ها، برنامه‌هایی برای آموزش دین به کودکان، طراحی شده و به وسیله‌ی خانواده‌ها و مراکز دینی ارائه می‌شده است. اما در دهه‌های اخیر، این‌گونه آموزش‌های سنتی، مورد مناقشه قرار گرفته است. پژوهش‌های متعدد روان‌شناسانی مانند ژان پیاژه، گلدمن و فولر، در تبیین مکانیزم ساخت‌های ذهنی کودک و چگونگی تحول آن و رابطه‌ی آن با تفکر مذهبی کودک، تحولاتی را در چگونگی آموزشی مذهبی کودکان، رقم زده است. به گونه‌ای که امروزه تلاش می‌شود برای سودمند بودن آموزش دین به کودکان، این نوع آموزش، تا سنین نوجوانی و جوانی که انسان به سطحی از تفکر مذهبی دست می‌یابد، به تأخیر افتد. علاوه بر مباحث فوق، که منجر به تأخیر آموزش دین به کودکان، با ادعای عدم سودمندی آن می‌شود، چندی است اصل آموزش مذهبی به کودکان، با توجیه غیراخلاقی بودن القای باورهای خاص به کودکان، نیز مطرح شده است. این رویکرد، هدف عمده‌ی برنامه‌های تربیت دینی، که شامل «متقاعد کردن فراگیران به صحیح بودن دین خاص و تربیت آنان در قالب آیین و رویه‌های آن دین» بوده است را مورد مناقشه قرار داده است. با این توضیح که القاء باورهای بزرگسالان به کودک، از نظر اخلاقی روا نیست و پیامدهای منفی در پی دارد.

تعرض به آزادی فکری و عقلانی کودک، سوء استفاده هیجانی - عاطفی از کودک، ایجاد حس دوگانگی در بزرگسالی، سوء استفاده از وابستگی عاطفی کودک به والدین، سرکوب روحیه‌ی نقادی در کودک، تقویت خشونت و دیگرسیزی، برخی از پیامدهای منفی مطرح شده‌ی نظریه‌پردازان این مسئله است که بر اساس آن، ادعا می‌شود، آموزش دین به کودکان، غیراخلاقی است.

اگرچه تعلیم و تربیت دینی، تنها به عهده‌ی آموزش رسمی نیست؛ اما نهاد رسمی آموزش و پرورش، به عنوان یکی از نهادهای تربیتی و فرهنگ‌ساز، سهم قابل توجهی در

این زمینه دارد. بنابراین بررسی ادعای غیراخلاقی بودن آموزش دین به کودکان بیش از هر موقعیت، در قالب آموزش رسمی کشور قابل توجه است. از این رو سؤال پژوهش حاضر، این است که «چه ادله‌ای بر ادعای غیراخلاقی بودن آموزش دین به کودکان، در آموزش رسمی وجود دارد؟ و چگونه ارزیابی می‌شود؟»

بر این اساس، پروژه حاضر در نظر دارد با تمرکز بر نهاد رسمی آموزش در کشور، ادله‌ی احتمالی ناظر بر غیراخلاقی بودن آموزش دین به دانش آموزان را در گام اول احصاء و تبیین کند و در گام دوم با تحلیل و ارزیابی این ادله، معلوم گرداند تا چه میزان این ادله منطقی و قابل پذیرش یا غیرمنطقی و مردود است؟

از اهداف پروژه آن است که اولاً: بتواند میزان شناخت فعالان آموزش رسمی کشور را نسبت به اخلاقی یا غیراخلاقی بودن آموزش دین به کودکان افزایش دهد، ثانیاً: انگیزه‌ی تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان نظام آموزش رسمی کشور را در توجه به ملاحظات اخلاقی آموزش دین به کودکان تقویت کند.

محقق: مریم قوجائی خامنه

استاد ناظر: دکتر محمد رضا سالاری فر

گروه: مطالعات کاربردی اخلاق و تربیت

کاهش بی‌سابقه‌ی باروری و سیر نزولی فرزندآوری در ایران، از مهم‌ترین مسائل روز کشور است که تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی قرار دارد. عدم گرایش زنان (به عنوان کنش‌گران امر باروری) به فرزندآوری، در میان مجموعه عوامل کاهش نرخ فرزندآوری، از اهمیت بسزایی برخوردار است. تغییر سبک زندگی بخش عظیمی از جامعه‌ی زنان ایرانی، سبب تغییر نگرش ایشان، به مسئله‌ی باروری و فرزندآوری شده است و اموری هم‌چون فردگرایی، لذت‌گرایی، رفاه‌طلبی، مدیریت بدن (میل به نگهداشت زیبایی جسمی و تناسب اندام)، تمایل به پیشرفت تحصیلی و شغلی و... ارزش‌هایی چون ایثار، صبر، مدارا، تربیت فرزند صالح و... را تحت الشعاع خود قرار داده است و جایگاه مادری و وظیفه‌ی پرورش نسل را دچار تزلزل کرده که در نتیجه، کارکرد خانواده در زمینه‌ی تولید نسل و حفظ جمعیت، در معرض خطر قرار گرفته است.

از سویی کاهش تعداد فرزندان در خانواده، سبب تغییراتی در سبک زندگی شده است. مواردی همچون فرزندسالاری، ایجاد رفاه و لذت بیشتر برای فرزند، وابستگی عاطفی بیش‌ازحد والدین و فرزندان به یکدیگر، وسواس فکری والدین نسبت به آینده شغلی و تحصیلی فرزندان، بالا رفتن سطح توقعات والدین از فرزندان و... از جمله‌ی این تغییرات است.

از آنجا که گرایش به فرزندآوری، با آگاهی و نوع نگرش والدین به فرزندآوری، ارتباط مستقیم دارد، مرور آموزه‌های دینی که حاکی از تشویق زنان به مادری و ترویج نوع دیگری از سبک زندگی است، راه مناسبی برای حل مشکلات ناشی از این تغییرات است. به عبارت دیگر تبیین گزاره‌های ارزشی اسلام، درباره‌ی فرزندآوری و بیان روشن سبک زندگی مطلوب اسلام، مقدمه‌ای برای تغییر نگرش و رفتار زنان معاصر جامعه ایران، به امر فرزندآوری خواهد بود.

در پژوهش حاضر، با این پرسش اساسی که سبک زندگی زنان ایران معاصر و فرزندآوری، به صورت متقابل، چه تأثیراتی بر هم داشته است؟ فارغ از پیامدهای منفی کاهش جمعیت، رابطه‌ی متقابل سبک زندگی و فرزندآوری زنان ایران معاصر، با روش تبیینی - تحلیلی، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

در ضرورت انجام پژوهش حاضر، باید گفت که: با توجه به رسیدن نرخ رشد جمعیت در ایران به زیر سطح جانشینی، افزایش الگوی تک فرزندی و پیامدهای منفی آن در ابعاد فردی و اجتماعی، کشف عوامل زمینه‌ای کاهش باروری و آسیب‌شناسی پدیده‌ی مذکور، ضروری و نیازمند توجه ویژه است. با توجه به ابلاغیه سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنج ساله هفتم (به تاریخ ۲۰ شهریور ۱۴۰۱) از سوی مقام معظم رهبری، ضرورت پرداختن به این مسئله تقویت می‌شود. لازم به توضیح است که در بند ۱۶ ابلاغیه مذکور، به حمایت همه‌جانبه از فرزندآوری، رفع موانع، ایجاد مشوق‌های مؤثر و اصلاح فرهنگی تصریح شده است.

از سویی نفوذ فرهنگ مدرن غرب، در سبک زندگی زنان جامعه‌ی ایران و ایجاد چالش‌های شناختی ایشان، نسبت به امر فرزندآوری، نقد و بررسی سبک زندگی زنان بر اساس آموزه‌های اسلامی را به پژوهشی دارای اولویت، تبدیل کرده است که به تغییر زیرساخت‌های فرهنگی، گفتمان‌سازی و آگاهی زنان (به عنوان کنش‌گران امر باروری) و خانواده، منجر خواهد شد.

موضوع اوّل: مسئله‌ی عفاف و حجاب زنان و دختران
محقق: خانم دکتر معصومه سادات سالک اصفهانی
مجری: مرکز مدیریت خواهران و امور بانوان وزارت کشور
گروه: مطالعات کاربردی اخلاق و تربیت

حجاب و عفاف به عنوان یکی از ضرورت‌ها و لوازم باورهای دینی، نماد دینداری جامعه‌ی دینی، تلقی شده و از این‌رو، همواره، به عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف قدرت‌های سلطه‌جو، مورد استفاده قرار گرفته است. تاریخ مبارزه‌ی استعمار با حکومت‌ها و امت‌های اسلامی، نقش زنان فاقد عفاف و حجاب را در شکستن استقامت جوامع مسلمان و اندلس‌سازی این جوامع، در حافظه‌ی خود دارد. از این‌رو زنان و دختران این سرزمین، در طول سال‌های بعد از انقلاب و به‌خصوص سال‌های اخیر، نقطه اصلی هیجمنه‌ی جبهه‌ی معاند اسلام و نظام اسلامی، در حوزه‌ی عفاف و حجاب بوده است. در حال حاضر کشف حجاب و بدپوششی، با هدف به‌هم‌زدن توازن امر جنسی در جامعه، به سرعت به سمت ورود به چالش بزرگ نظام اسلامی در مدیریت فردی، خانوادگی و اجتماعی امر جنسی با همه‌ی تبعات و پیامدهای فرهنگی، دینی، اجتماعی، سیاسی، بهداشتی، اقتصادی و بالأخره امنیتی آن پیش می‌رود؛ تا جایی که از دست دادن زمان، برای رسیدگی به این مسئله، عواقب جبران‌ناپذیری در پی خواهد داشت. این درحالی است که وضعیّت فعلی پوشش و حجاب دختران و زنان جامعه، به یکی از دغدغه‌های اصلی تبدیل شده است. این حجم از دل‌نگرانی، دردمندی و احساس مسئولیت، نیازمند سازماندهی، مدیریت و هدایت در مسیر حلّ مشکلات و آسیب‌های اجتماعی و به‌خصوص حجاب و عفاف است. مدیریت صحیح، شبکه‌سازی، آموزش مهارت‌های ارتباط مؤثر و دانش‌افزایی بانوان مؤمن و کنشگر اجتماعی می‌تواند ظرفیّت‌های پراکنده‌ی آنها را به نیرو و سرمایه‌ی عظیم اجتماعی برای هرگونه جریان‌سازی و مداخله‌ی مؤثر در حلّ آسیب‌های اجتماعی مبدل سازد. البته به میزان حساسیّت آسیب‌ها و معضلات اجتماعی، لزوم حضور جدی، مستمر و هم‌افزای نهادهای زنانه‌ی متدین ساختارمند غیروابسته به سازمان‌های حکومتی، ضرورت یافته و با توجه به شیوع سراسری معضل بدپوششی و عفاف، گستره‌ی هرگونه طرح و برنامه‌ی مؤثر، می‌بایست به تبع، در همان ابعاد، طراحي و عملیاتی گردد. بدیهی است استقلال

شبکه‌سازی و هدایت و مدیریت بانوان و تشکّل‌های زنانه‌ی مردم نهاد از ساختارهای حکومتی، به معنای عدم حمایت و پشتیبانی حکومت از این جریان نیست. نه تنها حمایت و پشتیبانی سازمان‌های دولتی و حکومتی از شبکه‌سازی بانوان کنشگر اجتماعی، ضروری است؛ بلکه استمرار این حرکت اجتماعی و مطالبه‌ی عمومی، بدون توجّه مبرم حاکمیت از این جریان، اساساً امکان‌پذیر نخواهد بود. در واقع این تشکیلات با ساز و کار مدیریتی مستقل از دولت و سازمان‌های حکومتی، قرار است باری را از روی دوش حاکمیت در حلّ آسیب‌های اجتماعی بردارد. معضلاتی که مسیر حلّ آن، بدون هم‌افزایی ظرفیت‌های همه‌جانبه‌ی بانوان مؤمن و اثرگذار، بسیار صعب و پیچیده خواهد بود.

ویژگی‌های طرح

در طرح مشارکت بانوان در حلّ مشکل عفاف و حجاب با رویکرد محله‌محور، تلاش می‌شود با توجّه به ظرفیتهای حوزه‌های علمیه، گروه‌های مردم نهاد و نیروهای جهادی، شبکه‌ی تعاملی و مشارکتی مربوطه در مواجهه‌ی توأم با عقلانیت و عاطفه - به عنوان محورهای اصلی جهاد تبیین - با بحث عفاف و حجاب و مشخصاً کشف حجاب و بدپوششی، شکل گرفته و به صورت پویا و مستمر در سراسر کشور فعال گردد. هم‌زمان، شناسایی و فعال‌سازی ظرفیتهای حمایتی و پشتیبانی ترجیحاً نامحسوس سازمان‌های حاکمیتی از این جریان، در دستور کار قرار دارد. هدف‌گذاری اصلی طرح در وهله‌ی اول، بر تغییر نگرش بانوان و دختران بدحجاب و بی‌حجاب تمرکز داشته و در مرحله بعدی و در صورت عدم تحقّق حداکثری این هدف، در وضعیت حداقلی، دستیابی به مواجهه و برخوردی مسالمت‌آمیز با گروه‌های هدف مدنظر است. بدیهی است آخرین مرحله، بسنده کردن به تذکر لسانی صرف، به تناسب مکان اجرای طرح خواهد بود. با توجّه به غلبه‌ی رویکرد تبیینی طرح، رصد و پایش محیطی، استفاده از طرح‌های پیمایشی و بهره‌گیری از دیدگاه‌های متخصصان جنگ شناختی، رسانه و روان‌شناسی (رابطه‌ی مؤثر) به عنوان پیش‌نیاز تبیین اقلانعی و یافتن زبان مشترک با گروه‌های هدف، مطرح هستند. البته در این مرحله با عنایت به ضیق وقت، تلاش می‌شود از نتایج تحقیقات انجام شده استفاده شود. همچنین با توجّه به گستره‌ی عملیاتی طرح و پیش‌بینی حجمه‌ی رسانه‌ای جبهه‌ی معارض، اولویت اولیّه در مرحله عملیاتی، پوششی عمل نمودن است. به این معنا که برای عنوان طرح در سطح عموم از تعبیری مانند «آموزش مهارت‌های زندگی»، «ارتقا دانش و مهارت‌های پایه»، «سبک زندگی اسلامی - ایرانی»، «آیا می‌دانید؟»، ... استفاده

می‌شود. این عناوین می‌تواند علی‌رغم اشتراک در محتوا به تناسب مکان اجرای طرح، متنوع و متعدد باشد. اما مهم این نکته است که در همه‌ی این عناوین پوششی، هدف اصلی، اصلاح نگرش و رفتار جامعه‌ی هدف در موضوع حجاب و عفاف و پوشش است؛ حتی اگر اقتضای عملیاتی پوششی، تولید محتواهایی در سایر موضوعات نیز باشد، این محتواها در قالب‌های مختلف، به مخاطب عرضه خواهد شد.

مرحله عملیاتی و مواجهه با گروه‌های هدف

واحد نهایی عملیات، محله‌ها بوده و برنامه، با مدیریت یک نهاد فرادستی و با محوریت بانوان (مثلاً حوزه‌ی علمیه‌ی خواهران)، پس از اجرای پایلوت، به صورت مرحله‌بندی شده در چند فاز، عملیاتی می‌گردد. طول طرح از حیث زمان‌بری، یک‌سال برآورد می‌شود که در ماه‌های ابتدایی با اوج تراکم عملیاتی مواجه خواهد بود. در این طرح، نهادهای پیش‌گفته در چند شبکه، حضور فعال داشته و نهایتاً خروجی این تعاملات در قالب بسته‌ای شامل محتوا، قالب ارائه، دستورالعمل مواجهه و پیوست‌های اقتضایی (روان‌شناختی، رسانه، جنگ شناختی، اطلاعات محیطی و زبان مشترک) توسط بانوان آموزش دیده و توجیه شده، در محلات سطح شهر، عملیاتی شده و توسط چند سازمان و نهاد حکومتی به صورت نامحسوس، پشتیبانی می‌شود. نیروهای محوری و پیشران طرح را بانوان حوزوی، بسیجی، جهادی و مردم نهاد تشکیل می‌دهند. با توجه به احتمال هرگونه واکنش از طرف مخاطب و نیز جریان‌سازی رسانه‌ای جبهه‌ی معارض، «گروه مدیریت بحران» برای عملیات واکنش سریع، همواره، آماده‌ی مداخله در بحران‌ها و منازعات احتمالی است. نیروی انتظامی و قوه قضائیه بیشتر در این مرحله، نقش حمایتی خود را خواهند داشت^۱.

۱. توضیح و تبیین مفصل طرح در این گزارش نمی‌گنجد؛ اما در نسخه اصلی به تمام ابعاد طرح پرداخته شده است.

فاعلیّت خدا در جهان طبیعت از دیدگاه متکلمان متقدم

محقق: خانم دکتر سعیده سادات نبوی

استاد ناظر: استاد محمّد تقی سبحانی

گروه: مطالعات کاربردی معارف اسلامی

پروژه‌ی «فاعلیّت خدا در جهان طبیعت از دیدگاه متکلمان متقدم» که در آستانه‌ی اجراست، به زبان ساده به این مسئله می‌پردازد که: خدا در جهان طبیعت چه کار می‌کند؟ این مسئله را می‌توان با رویکردهای مختلف علمی، فلسفی، عرفانی و کلامی بررسی کرد. در این پروژه بناست مسئله با رویکرد کلامی، آن هم از دیدگاه متکلمان متقدم بررسی شود. ویژگی دیدگاه متکلمان متقدم، این است که کلام را به فلسفه نیامیخته بودند و زبان آنها به زبان آیات و روایات نزدیک‌تر است، به‌خصوص در مدرسه‌ی کلامی کوفه.

در اهمیت این طرح، همین بس که تبیین بسیاری از آموزه‌های دینی مانند معجزه‌ها و کرامت‌های بزرگان دینی، تأثیر دعا در تغییر روند طبیعی امور، و توکل و سپردن کارها به خدا، به پاسخ این مسئله بستگی دارد. با این حال تاکنون درباره فاعلیّت خدا در جهان طبیعت از دیدگاه کلامی، تحقیق چندانی صورت نگرفته است، مخصوصاً از دیدگاه متکلمان قرون نخست هجری.

برای دریافتن پاسخ متکلمان متقدم به مسئله‌ی یادشده، لازم است هم خداشناسی و هم جهان‌شناسی آنها بررسی شود. خدا از دیدگاه متکلمان متقدم، فاعل جهان خلقت است که با قدرت و اراده‌ی خویش، بی‌واسطه یا باواسطه، آن را می‌آفریند و اداره می‌کند؛ برخلاف فیلسوفان که خدا را علت تامه‌ی جهان - به معنای کلّ ماسوی‌الله - می‌دانستند و اراده‌ی خدا را به علم، تأویل می‌کردند. جهان نیز از دیدگاه متکلمان متقدم، دارای ویژگی‌های زیر است: (۱) حادث است. (۲) به عالم طبیعت، محدود است. (۳) رابطه‌ی خدا با آن امکانی است. با این وصف، از دیدگاه متکلمان متقدم، خدا فاعلِ بالقصد است که می‌تواند فاعلیّت خویش را به شیوه‌های مختلف در جهان طبیعت اعمال کند. شیوه‌هایی که آنها ذکر کرده‌اند، در مجموع، عبارت‌اند از: آفرینش بی‌واسطه و یکباره، آفرینش بی‌واسطه و پیوسته، کمون و ظهور، ایجاب خلقت، تعبیه‌ی نظام سبب - مسببی در جهان طبیعت، طبع و تولید که هر کدام از آنها باید به تفصیل بررسی شوند و ارتباط درونی و هم‌پوشانی‌های آنها روشن گردد.

این پروژه در مقدمه و دو فصل، تنظیم شده است. در مقدمه زمینه‌های فکری - فرهنگی بحث، درباره‌ی فاعلیت خدا در جهان طبیعت بررسی می‌شود؛ فصل اول، جهان طبیعت را از دیدگاه متکلمان متقدم به تصویر می‌کشد و فصل دوم، دیدگاه آنها درباره‌ی چگونگی فاعلیت خدا در جهان طبیعت را بررسی می‌کند.

چکیده کتب و مقالات
محققان رسمی (غیر مؤلفی)

مصاحبه علمی، زن تراز انقلاب اسلامی:
(ملامات در جزئیات و جدیت در تعارضات راهبردی^۱)

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

با توجه به کثرت خطوط انحرافی در حوزه ی بانوان در شرایط فعلی و نیز در نظر داشتن نقش درخشان رسانه ملی در فرهنگ سازی، باید به این پرسش پاسخ داد که: رسانه ملی برای ترویج روحیات انقلابی بین بانوان جامعه، چه اصولی را باید در نظر داشته باشد؟ و رسانه ملی در بازنمایی بانوان تراز انقلابی، چه شرایط و لوازمی را باید رعایت کرده و چه اشکالاتی در این باره در عمل کرد رسانه ملی وجود دارد؟

پاسخ به پرسش های مذکور را در چند محور می توان دسته بندی نمود:

- لزوم به تصویر کشیدن اندیشه ی مادران و همسران شهدا

از الزامات رسانه ای در بازنمایی زن تراز انقلابی، به تصویر کشیدن اندیشه و تفکر مادران و همسران شهید است که باید اذعان کرد، کار ظریف، پیچیده و هنری است.

- کم کاری رسانه در نمایش ارزش های زن انقلابی

ارزش های زن انقلابی باید در قالب هنر به مخاطب عرضه شود. مانند برنامه ی «از لای جیب تا خدا» که تحولات زندگی یک خانم را مطرح می کند و نشان می دهد چه اتفاقاتی موجب شده فرد، تفکر انقلابی را که قبلاً قبول نداشته، بپذیرد. نشان دادن چگونگی این تحول، بسیار تأثیرگذار است.

- بازنمایی ابعاد و جزئیات شخصیت و رفتار زنان انقلابی

اگر واقعاً به دنبال بازنمایی زن تراز انقلابی باشیم، باید در مصداق ها خرد و دقیق بشویم و کدها و نشانه هایی را تعریف کنیم و بگوییم یک زن، با این نشانه ها و ویژگی های زن تراز انقلابی، مصداقش این گونه می تواند باشد. روایت رفتارهای یک بانوی انقلابی در عرصه ها و موقعیتهای مختلف، به تصویر کشیده شود؛ تا جزئیات زن تراز انقلابی، تعریف شود و این زن، در ساحت های مختلف فردی و اجتماعی و خانوادگی بازنمایی شود.

۱. محقق رسمی پژوهشکده تربیت- مدرّس و دکترای علوم قرآن و حدیث- فصلنامه ساخت (رسانه و سبک زندگی اسلامی ایرانی)- تابستان ۱۴۰۱.

- فضا سازی جهت تأثیرگذاری در مخاطب

برای این که حاصل تفکرات ما، منجر به تأثیرگذاری در مخاطبمان شود، به فضا سازی هنری و کارهای خلاقانه نیاز داریم و متأسفانه، نیروی مذهبی و انقلابی در این عرصه ها، بسیار کم است.

- تفقه در دین وظیفه ی برنامه سازان

از نکات ظریفی که می تواند مورد توجه برنامه سازان قرار گیرد، دستور آیه ی شریفه: «وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا...» (توبه: ۱۲۲/۹) است به این معنا که کارگردان ها، تهیه کننده ها و فیلمنامه نویس هایی را جذب کنیم که در دین تفقه پیدا بکنند، یعنی اطلاعات دینی شان را بالا ببرند و بعد، به میان صنف و قشر خودشان برگردند و درباره ی چهارچوب های اسلامی و انقلابی، حرف بزنند و ارشاد بکنند؛ تا نقش تأثیرگذاری در صنف خودشان داشته باشند.

- ممایشات در جزئیات و جدیت در تعارضات اصلی

نکته ی بعدی این است که در بعضی از امور جزئی، باید ممایشات کرد؛ در حالی که در امور اصلی، نباید به هیچ وجه ممایشات کرد. به نظر می رسد در صدا و سیما، لازم است در بازنمایی های تعاملات زن الگوی انقلابی در امور اصلی و خطوط قرمز، برخورد جدی همراه تعصب و غیرت باشد.

- استفاده از منابع دینی (آیات و روایات) در برنامه های رسانه ملی

نکته کلی دیگر، این است که در برنامه های رسانه ملی، چه در میان برنامه ها یا تولید محتوا و... استفاده از آیات و روایات، به جهت قدسی بودن آنها و ترس از برداشت نادرست و یا انتقاد به برداشت موردنظر برنامه ساز، غالباً با ترس و دلهره انجام می شود. با استعانت از مشاوران و متخصصان مذهبی، این ترس را می توان از بین برد.

- استفاده از ظرفیت هنر و اکتفا نکردن رسانه به حرف خوب زدن

اما نکته ی آخر، این که کسانی که در عرصه ی ترویج ارزش های انقلابی فعالیت می کنند، بیشتر مباحث نظری را توسط مبلغین مذهبی، مطرح می کنند درحالی که از معیارهای رسانه ی برتر، تأثیرگذاری بالا در مخاطب خود است.

هم‌افزایی یا تقابل «تعبّد دینی» و «آزادی فکری»،
در آموزش رسمی «ارزش‌های دینی» به کودکان^۱

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

چکیده

از وظائف مهم آموزش و پرورش در جوامع گوناگون، انتقال ارزش‌های قابل قبول یک جامعه، به دانش‌آموزان و نهادینه کردن آن ارزش‌هاست. اگر دین، مجموعه‌ای از عقاید، احکام و اخلاقیات تعریف شود، بخش مهمی از دین را ارزش‌های اخلاقی تشکیل می‌دهد و از اهداف مهم آموزش دین به کودکان، انتقال این ارزش‌های اخلاقی به آنان است؛ بنابراین در بحث انتقال ارزش‌ها در برنامه‌ریزی‌های آموزش رسمی، آموزش دین، نقش قابل توجهی دارد. اما با توجه به این که یکی از ارکان رکن دین، «تعبّد» است و تعبّد به معنای پذیرش دیگر فرمان‌فرمایی، مستلزم پذیرش بی‌چون و چرای سخنان متولیان دین است که گزاره‌های دینی از آن حکایت دارد، این سؤال شکل می‌گیرد که «آیا آموزش دین و ارزش‌های دینی در مدارس، موجب تضعیف تعقل و خردورزی و در نتیجه، مانع آزادی فکری کودکان نیست؟» مقاله‌ی حاضر، با روش توصیفی - تحلیلی، این سؤال را بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که نه تنها، تعبّد دینی با آزادی فکری در تقابل نیست؛ بلکه آموزش ارزش‌های دینی با التزام به تعبّد، در راستای رشد تفکر آزاد در کودکان است.

واژگان کلیدی: ارزش‌های دینی، تعبّد دینی، آزاداندیشی کودکان، آموزش رسمی، آموزش ارزش‌ها.

۱. همایش ملی آموزش و پرورش ارزش‌ها در دوره دبستان و پیش دبستان (رویکرد ایرانی - اسلامی) دانشگاه رفاه - تهران.

آسیب‌شناسی پوشش بانوان مبلغ دینی با رویکرد اخلاق تبلیغ دین^۱

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

چکیده

جمعیت رو به افزایش زنان مبلغ و گستردگی موضوعات مربوط به زنان، در فضای علمی و فرهنگی جامعه و تأثیر گذاری مستقیم مبلغان زن بر اعضای خانواده، توجه ویژه به امر تبلیغ زنان و لزوم ارتقا بخشی فعالیت آنان را می طلبد. هدف این پژوهش، ارتقای تبلیغ دینی بانوان، با شناسایی آسیب‌ها و ارائه راهکار، با رویکرد اخلاق تبلیغ دین، از میان ارکان تبلیغ دینی (مبلغ، پیام و مخاطب)، «مبلغ» می باشد و از میان امور متعدّد مربوط به مبلغ، «پوشش مبلغ» انتخاب و این پرسش، مطرح شده است که چه مواردی در زمینه‌ی پوشش بانوان مبلغ، به اخلاق تبلیغ دینی آنان، آسیب می‌رساند و ریشه‌های این آسیب‌ها کدام است؟ روش این مقاله، توصیفی - تحلیلی است. داده‌ها با روش مصاحبه، به دست آمده و با تکنیک تحلیل مضمون، تحلیل شده است. یافته‌ها می‌رساند: اولاً: مضامین برندپوشی، ناآراسته پوشی و غیرمعارف پوشی، ناظر به شکل‌هایی از پوشش بانوان مبلغ است که همگی، نامناسب تلقی می‌شوند و علت انتخاب این پوشش‌ها، عدم شناخت پوشش مناسب، ناتوانی در انتخاب پوشش مناسب و نابسندگی نظام تربیتی حوزویان است. ثانیاً: مضامین شیک پوشی و فرم پوشی، ناظر به دو نوع پوشش مطلوب، اما چالش برانگیزی است که بی‌توجهی به روایت‌های دلیل بر شیک پوشی، افراط و تفریط در شیک پوشی، بافت منطقه‌ی تبلیغی، سطح معیشتی مبلغان و خلط مصداقی پوشش شیک و نامعارف، موجب این چالش شده و باید مورد ملاحظه قرار بگیرد.

واژگان کلیدی: بانوان مبلغ، تبلیغ دینی، آسیب‌شناسی، پوشش زنان، اخلاق تبلیغ.

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

چکیده

بررسی تفاسیر موجود از جنبه پای بندی به قواعد تفسیری، علاوه بر آن که روش به کارگیری این قواعد را برای سایر قرآن پژوهان، روشن می سازد، موجب ارتقای برداشت های تفسیری نیز می گردد. یکی از قواعد مؤثر در تفسیر قرآن، توجه به «اشتراک لفظی» در مفردات قرآن است. در تحقیق حاضر، با روش توصیفی - تحلیلی و با تمرکز بر تفسیر المیزان، به این سؤال پاسخ داده شده است که مواجهه ی علامه طباطبائی (۱) در تفسیر خود، با این قاعده چگونه است؟ نتایج حاصله، بیان گر آن است که علامه (۱) از قاعده ی اشتراک لفظی در کنار سایر مباحث ادبی و لغوی در تفسیر المیزان، استفاده کرده است. کاربرد این قاعده در المیزان، در دو ساختار اشتراک لفظی و چند معنایی الفاظ، قابل طرح است که در ساختار اول، می توان به موارد متعددی از پذیرش یا رد علامه (۱)، نسبت به اشتراک معنای الفاظ متباین و متضاد، اشاره نمود. برای نمونه، علامه (۱) در الفاظ متباین، اشتراک لفظی واژه های «جعل» و «حسبان» را می پذیرد؛ اما «رجز»، «اکمام» و «امت» را مشترک لفظی نمی داند. در الفاظ متضاد نیز با اضداد شمردن «عسعس» و «شعوب»، موافق و با اضداد دانستن «ظن» و «قرء»، مخالف است. در ساختار دوم، نظر علامه (۱) در سه قالب، استعمال لفظ در اکثر از معنا، تضمین و معنای ظاهری و باطنی الفاظ، قابل بررسی است. ایشان، استعمال لفظ در اکثر از معنا را نمی پذیرد؛ ولی از تضمین و معنای باطنی الفاظ در کنار معنای ظاهری آنها، بهره می برد.

واژگان کلیدی: اشتراک لفظی، الفاظ متضاد، الفاظ متباین، تضمین، چند معنایی.

چهارمین کارگاه ملی سنجش قلب و درمان یابی آن از آیات و روایات^۱

فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

محمد باقریان^۲

چکیده

شماری از آیات قرآن کریم از قلب و ویژگی های آن، سخن گفته اند و ویژگی های متعدّد آن را بر شمرده اند. در جهان بینی قرآن، واژه «قلب»، بیانگر هویت و جان آدمی است و از ویژگی های آن، بیمار شدن در ابعاد مختلف است. توصیف قلب به اوصاف و حالات گوناگون در قرآن کریم، نظیر «سلیم»، «مریض»، «منیب» و غیره در حقیقت، بیانگر ابعاد گوناگون این پدیده ی مهمّ در حیات انسانی است. قلب، با توجّه به ابعاد گوناگون آن، در سه بعد بینشی، گرایشی و کنشی قابل تقسیم است، هم چنان که می توان قلب و ویژگی های آن را در سه حوزه ی اخلاق، عقاید و احکام مورد مطالعه و بررسی قرار داد. سؤال پژوهش حاضر، آن است که قرآن کریم، چه بیماری های بینشی را برای قلب، بیان کرده و برای درمان آن چه راهکاری ارائه داده است؟ نتایج به دست آمده با روش توصیفی - تحلیلی، آن است که عدم فقه، ریب، غمره، کنان، غلف، قفل، عمی، ختم و طبع بیماری هایی بینشی هستند که از دیدگاه آیات قرآن، بر قلب عارض می شوند و با راهکارهای عملی، درمان پذیرند.

واژگان کلیدی: ادراک قلب، صدر، فؤاد، بیماری ادراکی، ویژگی های قلب.

۱. مقاله علمی - پژوهشی، فصلنامه مطالعات قرآنی دانشگاه آزاد اسلامی جیرفت (در نوبت چاپ).

۲. دکترای تفسیر و علوم قرآنی.

معصومه سادات سالک^۲

چکیده

بر اساس مبانی حکمت متعالیه، تناسخ ملکی، به معنای بازگشت نفوس به دیگر بدن‌ها بوده و محال است. ملّاصدرا در تعریف تناسخ ملکی، دایره‌ی استحاله‌ی آن را تا هرگونه بازگشت نفوس به ابدان، گسترش می‌دهد، تا جایی که اطلاق این تعریف، ظاهراً موارد مسلمی چون معاد جسمانی، رجعت و احیاء مردگان در عالم دنیا را نیز در برمی‌گیرد. این در حالی است که استحاله‌ی تناسخ ملکی، با بسیاری از مبانی و اصول حکمت متعالیه، پشتیبانی می‌شود و هرگونه تزلزل در استحاله‌ی مذکور، می‌تواند به این مبانی تسری نماید. از طرفی مواردی مثل رجعت و احیاء مردگان و معاد جسمانی، از مسلمات عقاید تشیع محسوب می‌شود و همین نکته، شخصیتی مانند علامه طباطبائی را بر آن داشته است تا ضمن تحفظ بر اصول و مبانی حکمت متعالیه، به عنوان پیرو این مکتب فلسفی و بر مشی آن، تبیینی منطبق بر دیدگاه صدرایی، از امور یاد شده ارائه دهد. این که علامه تا چه حد توانسته است در تبیین فلسفی معاد جسمانی، رجعت و احیاء موتی، به اصول حکمت متعالیه وفادار بماند، موضوعی است که تلاش می‌شود در این تحقیق، به آن پرداخته شود. البته علامه در این سه مسئله، مسیر یکسانی را نمی‌پیماید؛ وی در احیاء موتی، با اعطای نقش فاعلی به نفس، از اطلاق تناسخ بر آن، گذر کرده و در رجعت، امکان تعاریف متعددی از این واقعه را طرح و بررسی می‌کند. اما در معاد جسمانی، به نظر می‌رسد از دیدگاه صدرایی فاصله می‌گیرد.

واژگان کلیدی: علامه طباطبائی، ملّاصدرا، تناسخ ملکی، معاد جسمانی، رجعت، احیاء

موتی.

۱. پذیرفته شده در همایش بین‌المللی علامه طباطبائی، مجمع عالی حکمت ۱۴۰۲، با رتبه ISC.

۲. محقق رسمی پژوهشکده تربیت، دکترای فلسفه و کلام.

جنسیت و فاعل اخلاقی در رویکرد تکاملی به اخلاق^۱

معصومه سادات سالک اصفهانی

چکیده

تحلیل کنش اخلاقی افراد، حسب مبانی و چارچوب نظری دیدگاه‌های مختلف روان‌شناسی، متفاوت بوده و دامنه‌ی این تفاوت، می‌تواند تا تمایز جنسیتی نیز گسترده باشد. از طرفی نظریه‌ی تکامل داروین، با نفوذ گسترده و قدرتمند خود، در حوزه‌ی زیست‌شناسی و برخی رویکردهای روان‌شناختی، تحلیل کنش‌گری اخلاقی افراد را نیز تحت تأثیر خود، قرار داده و از این‌رو، تبیین‌هایی منطبق با مبانی دیدگاه تکاملی در این حوزه، مطرح می‌گردد. تحقیق حاضر، ضمن مرور اصول تأثیرگذار بر فاعلیت اخلاقی در نظریه‌ی تکامل، برخی امیال و رفتارهایی که به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم، از مصادیق خلق یا سطوح فاعلیت اخلاقی، به‌شمار می‌آید، واریسی نموده و نقش جنسیت بر کنش‌گری اخلاقی افراد را بررسی می‌نماید. مرور دیدگاه‌های اخلاق تکاملی، مؤید آن است که اصول، مبانی و تبیین‌های منطبق بر دیدگاه تکاملی و لوازم آن، اراده و مسئولیت رفتار افراد را تحت تأثیر خود، قرار می‌دهد. هم‌چنین وجود تبیین‌هایی از برخی امور اخلاقی نظیر همدلی، مراقبت، تعهد و پرخاش‌گری مبتنی بر دیدگاه تکاملی، می‌تواند بحث جنسیت‌پذیری اخلاق در این رویکرد را قابل پی‌گیری نماید.

واژگان کلیدی: روان‌شناسی اخلاق، اخلاق تکاملی، داروینیسم، جنسیت، فاعل

اخلاقی.

معصومه سادات سالک اصفهانی

چکیده

رفتارگرایی و رویکردهایی که رفتار، بخشی از بنیاد تئوریک آن را تشکیل می‌دهد، متأثر از میزان تأثیرگذاری عوامل محیطی و درونی، بر رفتار و نیز تلفیق، با رویکردهای روان‌تحلیل‌گری یا شناختی، تبیین‌های مختلفی از مباحث اخلاقی دارند. اغلب این قرائت‌ها، پایه‌ی رشد اخلاقی را رفتار، تأثیر دیگران و موقعیت‌های محرک، دانسته و مکانیسم اکتساب آن را از طریق شرطی شدن و الگو قرار دادن دیگران، معرفی می‌کنند. البته با توجه به ویژگی‌های الگوپذیر، الگو و نیز موقعیتی که رفتار اخلاقی در آن، شکل گرفته و بروز می‌یابد، تأثیرگذاری و کارایی الگوبرداری رفتار اخلاقی، پیچیدگی خاص خود را خواهد داشت و با ورود مؤلفه‌های شناختی دیدگاه‌های تعدیل‌یافته‌تر رفتارگرایی مانند بندورا، این پیچیدگی، مضاعف می‌شود. درحالی‌که تحلیل یادگیری و آگاهی، جبر محیطی، داوری و ارزش اخلاقی، از منظر طیف‌های مختلف رفتارگرایی، از نوع رادیکال تا انواع تعدیل‌یافته‌تر، متفاوت بوده و با ورود متغیر جنسیت، احتمال تغییر در فرآیند و مکانیسم کنش‌گری اخلاقی افراد وجود دارد. به‌این‌جهت برای پی‌گیری بحث جنسیت‌پذیری، سطوح و مؤلفه‌های فاعلیت اخلاقی در این رویکرد، لازم است تحقق اخلاق و فرآیند نهادینه‌سازی آن، از دریچه‌ی الگوبرداری، ارزش‌گذاری و داوری اخلاقی، به عنوان موضوعاتی که به‌نظر می‌رسد قابلیت طرح جنسیت‌پذیری فاعلیت اخلاقی، در رویکرد رفتارگرایی را دارند، بررسی شود. از این‌رو در این مقاله، تلاش شده است به روش کتابخانه‌ای و با شیوه تحلیلی - توصیفی، بحث جنسیت‌پذیری اخلاق از منظر طیف‌های مختلف روانشناسی رفتارگرا و با تمرکز بر تحلیل مؤلفه‌های مؤثر در کنشگری اخلاقی، واکاوی گردد. طبق یافته‌های این تحقیق، تأثیر جنس بر فاعلیت اخلاقی، در رویکردهای تعدیل‌یافته‌تر رفتارگرایی، تأیید می‌شود. هرچند این تأثیر در رویکردهای رادیکال، می‌تواند به صورت غیرمستقیم، قابل پی‌گیری باشد.

واژگان کلیدی: رفتارگرایی، روان‌شناسی اخلاق، جنسیت، فاعل اخلاقی.

۱. مقاله علمی - پژوهشی؛ فصلنامه علمی - پژوهشی اخلاق پژوهی (در نوبت چاپ).

اراز راه عملی برای تبیین حقوق جنسی بانوان بر اساس رویکردهای حقوقی و اخلاقی^۱مریم قوجائی خامنه^۲محمدرضا سالاری فر^۳

چکیده

در نظام جنسی دین مبین اسلام، ارضای میل جنسی در مسیر هدفمند و حرکت به سوی کمال، یک اصل محسوب می‌شود که به جهت دارا بودن کارکرد تأمین آرامش جسمی و روانی، در آموزه‌های اسلامی، نسبت به این غریزه، ارزش‌گذاری صورت گرفته است. ارضای نیاز جنسی همسر، از وظایف مشترک زن و مرد است که مستندات متعددی در خصوص حق و تکلیف هر دو طرف، وجود دارد. آنچه در بین حقوق جنسی زن و مرد، متمایز به نظر می‌آید، حق بهره‌مندی از استمتاع (رابطه) جنسی، از حیث زمان است که در مقابل مطلق و بلامنازع بودن حق مرد در این مسئله، حق زن، مقید به چهار ماه یکبار شده است. در ادبیات اسلامی موجود، دو رویکرد حقوقی و اخلاقی، به چشم می‌خورد که هر کدام ادله‌ای دارد. در پژوهش حاضر با روش تبیینی - تحلیلی، ادله‌ای هر دو رویکرد، مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیق، نشان می‌دهد که ادله‌ای رویکرد حقوقی، قابل نقد بوده و ادله‌ای رویکرد اخلاقی، از اتقان بیشتری برخوردارند. در نتیجه، دیدگاه مشهور - محقق بودن زن نسبت به حق جنسی هر ۴ ماه یکبار - «حکم اولی شرعی» و بالاترین حد زمانی است که شارع، تعیین کرده و ناظر، به شرایط عادی است و با وجود اموری مانند: جوانی، تمایلات و نیاز جنسی زن، مرد نمی‌تواند خود را غیرمسئول، نسبت به این نیاز بداند. همچنین با توجه به فتاوی فقهاء معاصر، جایگاه عرف در امور جنسی زوجین، تقدّم اخلاق بر حقوق در روابط خانوادگی و حساسیت روانی بانوان، رویکرد اخلاقی - بهره‌مندی زن از رابطه جنسی در کمتر از چهار ماه و به هنگام نیاز - تقویت می‌شود.

واژگان کلیدی: حقوق جنسی، تمکین، نشوز، استمتاع زوج، رویکرد حقوقی،

رویکرد اخلاقی.

۱. مقاله علمی پژوهشی؛ مجله فقه و حقوق خانواده، دوره ۲۸، شماره ۷۹، مهر ۱۴۰۲.

۲. محقق رسمی پژوهشگاه تربیت - دانش آموخته حوزوی (سطح ۴ تفسیر تطبیقی).

۳. دکتری روان‌شناسی (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه - قم - ایران)، سطح ۴ حوزه.

مریم قوجائی خامنه

چکیده

«سلامت جنسی» به عنوان یکی از ابعاد سلامت، در گزاره‌های دینی متعددی، مورد توجه قرار گرفته است. مواجهه‌ی دین اسلام با امر جنسی، برگرفته از مبنای جامعیت دین، در تمام ابعاد وجودی انسان و عرصه‌های زندگی است. عوامل و موانع متعددی در «سلامت جنسی» تأثیرگذار است. با توجه به جایگاه ویژه سلامت جسمی و روانی جنسی، با سلامت روح و جسم افراد در ساحت فردی، خانوادگی و اجتماعی، پرداختن به امر سلامت جنسی، ضروری می‌نماید. به همین جهت حصول دیدگاه دین اسلام، در خصوص سلامت جنسی و تغییر و تصحیح نگرش‌ها و باورهای فرهنگی - اجتماعی در مورد سلامت جنسی را می‌توان، هدف از نگارش این پژوهش بیان نمود. در نوشتار تحقیقی پیش رو، منابع اسلامی با روش تحلیلی - توصیفی، در دو حوزه‌ی مبانی و آموزه‌های سلامت جنسی، مورد مطالعه قرار گرفت که یافته‌های آن بدین قرار است؛ وجود گزینه جنسی، رویکرد متعادل و نگاه ارزشی اسلام به نیاز جنسی، توجه به نیاز هر دو جنس، پرهیز از افراط در رابطه‌ی جنسی، رعایت عفاف، خودمهارگری جنسی و پاسخ دهی جنسی از مهم‌ترین مبانی اسلام، در عرصه سلامت جنسی است. و آموزه‌های دینی مرتبط عبارتند از؛ خویش‌داری جنسی، رابطه‌ی جنسی سالم (بر اساس شاخص‌های اسلامی)، توجه به سلامت و بهداشت جنسی، نهی از رابطه‌ی نامشروع جنسی، تأکید بر وجود هماهنگی بین همسران در رابطه‌ی جنسی، ارزش‌گذاری به صفات جنسیتی (حیا و غیرت)، ازدواج مجلد و حجاب و پوشش.

واژگان کلیدی: سلامت جنسی، بانوان، انحرافات جنسی، دین اسلام.

۱. پذیرفته شده در همایش دین، انسان، سلامت، رتبه ISC.

بررسی تمایزات قضی در تربیت جنسی زن و مرد

(مطالعه موردی: کمیت زمانی بهره‌مندی از استمتاع و رابطی جنسی)^۱

مریم قوجائی خامنه

چکیده

عنایت و توجه حداکثری شارع به تمام ابعاد تربیتی انسان، از جمله تربیت جنسی انسان (زن و مرد)، از مهم‌ترین مبانی نظام تربیتی اسلام است که این مبنا در فقه اسلامی نیز، با وجود گزاره‌های فقهی جنسی، کاملاً مشهود است. اما آنچه در این نوشتار مورد سؤال است، تمایزات فقهی موجود در مباحث جنسی، مرتبط با دو جنس است که گاه، به‌نظر می‌رسد سبب تربیت جنسی متفاوتی، در دو جنس (زن و مرد) شده است. با توجه به تعدد تمایزات آنچه در این پژوهش به روش تحلیلی - توصیفی، مورد بررسی قرار خواهد گرفت، کمیت زمانی بهره‌مندی از استمتاع و رابطه جنسی، در مورد همسران است که در جانب مرد، به طور مطلق (به جز موارد استثنایی چون بیماری و عسر و حرج) و در جانب زن، مقید به هر ۴ ماه یک‌بار شده است تا از این ره‌گذر روشن شود، با معیار بودن «سلامت جنسی» زن و مرد، این حکم، به چه میزان می‌تواند، برآورنده‌ی نیاز جنسی زن باشد و آیا این حکم می‌تواند با دیگر ادله‌ی فقهی - اخلاقی، تغییر کند و یا از جهت کمی، مورد توسعه قرار گیرد که در نتیجه آن دیدگاه مشهور - محقق بودن زن نسبت به حق جنسی هر ۴ ماه یک‌بار - «حکم اولی شرعی»، ناظر به شرایط عادی و بالاترین حد زمانی خواهد بود که شارع، تعیین کرده است و با وجود اموری مانند؛ جوانی، تمایلات و نیاز جنسی زن، مرد نمی‌تواند خود را غیرمسئول نسبت به این نیاز بداند. هم‌چنین با توجه به فتاوی فقهاء معاصر، جایگاه عرف در امور جنسی زوجین، تقدّم اخلاق بر حقوق در روابط خانوادگی، حسّاسیت روانی بانوان و معیار قرار گرفتن تربیت و سلامت جنسی زن، نظریه بهره‌مندی زن از رابطه‌ی جنسی در کمتر از چهار ماه، تقویت می‌شود و به تبع، به همسان‌سازی بیش‌تری، بین تربیت جنسی زوجین خواهد انجامید.

واژگان کلیدی: فقه اسلامی، تربیت جنسی، سلامت جنسی، حقوق جنسی، بانوان.

آیت الله محمد مهدی الموسوی الخرسان^۱

مریم قوجائی خامنه

چکیده

«عبدالله ابن عباس»، صحابی مفسر نامدار جهان اسلام است که در پرتو عنایات رسول اکرم (۹) و دانش آموختگی از مکتب علوی، به جایگاه رفیعی در معارف و آموزه‌های قرآنی دست یافت. کثرت روایات تفسیری منسوب به «ابن عباس» و وجود تنوع و گاهی، تعارض و تناقض، سبب تردید محققان، در پذیرش روایات منسوب به وی و سلب اعتماد از مجموع آنها یا حجم بالایی از آنها شده است. مستشرقان با نگاهی بسیار بدبینانه، به مسأله‌ی تعارض در روایات «ابن عباس» می‌نگرند و مجموع آنها را به دلیل مجهول و مردّد بودن، قابل اعتماد نمی‌دانند و برجستگی شهرت و اعتبار «ابن عباس» را در اکثر موارد، افسانه‌ای و غیرواقعی تلقی می‌کنند. قابل ذکر است که؛ تعارضات مذکور، گاهی، قابل رفع و جمع با یکدیگرند و گاهی، این قابلیت در آنها وجود ندارد. با بررسی انجام شده می‌توان این گونه گفت که؛ علل تعارض در روایات «ابن عباس»، به عوامل عمومی تعارض روایات مانند؛ جعل، وضع احادیث و دوران منع تدوین احادیث؛ و عوامل اختصاصی از قبیل؛ عدم تدوین روایات «ابن عباس»، عدم معصومیت وی، استفاده از منابع تفسیری متنوع در فرآیند تفسیر، سوءاستفاده جاعلان حدیث از موقعیت خاص «ابن عباس»، جمع احادیث در دوره‌ی عباسیان و تدوین تفسیر در عهد بنی‌عباس بازمی‌گردد. در این نوشتار، با تکیه و تأکید بر موسوعه‌ی ارزشمند «ابن عباس»، تألیف آیت الله محمد مهدی الموسوی الخرسان به این مسئله، پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی: ابن عباس، تعارض، روایات تفسیری، جعل احادیث، آیت الله

خرسان، موسوعه ابن عباس.

۱. پذیرفته شده در همایش امناء الرسل (بزرگداشت آیت الله خرسان) در نجف و قم - مجموعه

نشت های علمی- پژوهشی

محققان رسمی

نشست علمی «جنسیت و فاعل اخلاقی از منظر ژنتیک»

استاد ارائه‌کننده: معصومه سادات سالک اصفهانی
استاد ناقد: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی
دبیر علمی: خانم سارا نیازمند
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۲۹

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۲۹ نشست علمی - پژوهشی «جنسیت و فاعل اخلاقی از منظر ژنتیک»، در مؤسسه‌ی آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.
خلاصه نشست فوق، بدین قرار است:

علم ژنتیک به مطالعه، سازماندهی، بیان و انتقال اطلاعات وراثتی می‌پردازد. موجودات زنده از DNA برای انتقال اطلاعات ژنتیکی استفاده می‌کنند. ظاهر واقعی و رفتار هر فرد که در فنوتیپ آن فرد، نمایان می‌شود، توسط روابط چیرگی^۱ آل‌های ایجادکننده ژنوتیپ آن، تعیین می‌شود که البته می‌تواند، تحت تأثیر محیط نیز، قرار داشته باشد.
دانشمندان، جهت بررسی رابطه‌ی وراثت و برخی خصوصیات اخلاقی، تحقیقات ژنتیکی - رفتاری را تدارک دیده‌اند که سؤال محوری آن، اصل تأثیر و نیز میزان

تأثیرپذیری خصوصیات فردی، از توارث ژنتیکی است. این درحالی است که نقش عوامل ژنتیکی، در پرخاش‌گری و شادکامی نیز موضوعی جذاب، برای دانشمندان بوده است. سطوح بالای تشابه در خشونت و پرخاش‌گری میان خانواده‌ها، اقوام و ملیت‌ها، دانشمندان را به سمت این فرضیه، سوق داده است که این ویژگی‌های خلقی و رفتاری، لزوماً اکتسابی نبوده و می‌توانند، به عنوان ویژگی‌های ایستا و غیرقابل تغییر، مطرح باشند. به این صورت که افراد، با ویژگی‌های خلقی و رفتاری خاصی متولد می‌شوند.

موضوع دیگر در بحث ژنتیک و اخلاق، تأثیر محیط و ویژگی‌های اکتسابی بر ژن‌هاست. اکثر ژن‌ها تا حدودی از محیط، تأثیر می‌گیرند. تأثیر محیط بر ژن‌ها، تحت عنوان «اپی‌ژنتیک»^۱، مطرح می‌شود. طبق این دیدگاه، ژن‌ها در طول حیات خود، پروتئین‌هایی را تولید می‌کنند که قادرند در شرایط محیطی مختلف، شکل متفاوتی به خود گرفته و پیامدهای فنوتیپی مختلفی را موجب شوند. بررسی وراثت رفتارهای متأثر از محیط، در شاخه‌ای تحت عنوان «اپی ژنیک رفتاری»، پی‌گیری می‌شود که در آن، نقش تغییرات اپی‌ژنتیکی در شکل‌گیری رفتار موجودات زنده، از جمله انسان، مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. ویژگی‌های خلقی می‌توانند از طریق تغییراتی که محیط، در شیوه بیان ژن، ایجاد می‌کند در نسل‌های متوالی، به عنوان یک ویژگی ژنتیکی، بروز یابند. شرایط محیطی می‌تواند، حتی باعث توارث صفات خلقی اکتسابی، نظیر پرخاش‌گری و شادکامی، طی نسل‌های متوالی شوند.

ژن‌های مستقر بر کروموزوم‌های جنسی (X X در زنان و XY در مردان) نیز، یکی دیگر از موضوعاتی است که احتمالاً، بتواند برای پی‌گیری تفاوت‌های رفتار اخلاقی وابسته به جنس، مطرح باشد. علیرغم اندازه‌ی کوچک و محدود بودن محتوای کروموزوم Y، پژوهش‌ها نشان می‌دهد؛ این کروموزوم، ممکن است تأثیر قابل توجهی در عملکرد مغز، داشته و ژن‌های موجود در آن، می‌تواند به تعریف فنوتیپ‌های خاص مغز مردان و به تبع رفتارهای مردانه، کمک کنند. مطالعات و پژوهشهای متعدد، تأثیر برخی ژنهای مربوط به Y را که در برخی مؤلفه‌های دخیل بر فاعلیت اخلاقی؛ یعنی شناخت، توجه، تحریک تکانشی و نیز پرخاش‌گری، نقش داشته‌اند، تأیید می‌نماید.

تفاوت‌های ژنتیکی مرتبط با جنسیت، به این‌جا ختم نمی‌شود و تحقیقات نشان می‌دهد؛ اختلاف و تفاوت در بروز و بیان ژن‌های مرتبط با کروموزم‌های جنسی، در مناطقی از مغز، رخ می‌دهد که با برخی ویژگی‌های شناختی مرتبط است. محققان احتمال می‌دهند؛ این تفاوت، ناشی از تعامل پیچیده، بین مکمل کروموزوم جنسی و محیط هورمونی باشد. مطلب حائز اهمیت این است که این تفاوت در بیان ژن‌ها، بر سیستم رشدی - عصبی و عملکرد مغز، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم (به واسطه‌ی عوامل و مسیرهای مرتبط) تأثیر می‌گذارد. نکته‌ی مهم‌تر این‌که این تفاوتها، به کروموزم‌های جنسی ختم نشده و می‌تواند به اتوزوم‌ها (کروموزم‌های غیرجنسی) نیز سرایت کند. این تسری، به جهت نقش داشتن مستقیم یا غیرمستقیم ژنهای مرتبط با کروموزم‌های جنسی (X و Y)، در بیان یا فعال سازی ژن‌های مستقر در اتوزوم‌هاست. تمام تفاوت‌های فوق، جدای از بحث اپی‌ژنیک و وراثت صفات و رفتارهای اکتسابی از محیط، است که البته می‌تواند خود، تحت تأثیر فرهنگ، ارزش یا کلیشه‌های جنسیتی خاص جوامع دیرپا باشد.

نشست علمی «مدیریت بدن زنان امروز ایران در فرآیند فرزندآوری»

استاد ارائه‌کننده: مریم قوجائی خامنه
استاد ناقد: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی
دبیر علمی: خانم سارا نیازمند
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۴

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۴ نشست علمی - پژوهشی «مدیریت بدن زنان امروز ایران در فرآیند فرزندآوری»، در مؤسسه‌ی آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد. خلاصه نشست فوق، بدین قرار است:

مسائل زنان و کاستی‌ها و بایسته‌های مربوط به آن، همیشه جزء مسائل مهمّ جوامع، از جمله جامعه‌ی ایران است و از طرفی «فردگرایی»، به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌ی سبک زندگی عصر جدید، به شدّت در حال توسعه و گسترش، در میان خانواده‌هاست. با گسترش فردیت و اختیارات فردی، حضور جامعه در زندگی فردی هم، کم‌رنگ‌تر شد و ارزش‌های جامعه‌محور، جای خود را به ارزش‌های فردمحور دادند. حسن فردگرایی، حتّی در مقابل خانواده قرار گرفته است؛ یعنی در تعارض بین خواسته‌ی فرد و خواسته‌ی خانواده، تقدّم با خواسته‌ی فرد است.

ارتباط بین «فردگرایی» و تحولات جمعیتی

تحولات در نگرش‌ها و ارزش‌های اجتماعی و جای‌گزینی ارزش‌های فردگرایانه، در ابعاد مختلف و به ویژه در فرآیند تشکیل و گسترش خانواده، به جای ارزش‌های جامعه‌محور و شکل‌گیری «خانواده‌ی فردگرایانه»، نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری کاهش تعداد فرزندان، ایفا کرده‌اند.

«مدیریت بدن»، مصداقی از فردگرایی است که به معنای نظارت و دست‌کاری مستمر ویژگی‌های ظاهری و مرئی بدن است. این مفهوم، با معرف‌هایی مانند؛ کنترل وزن، اهتمام به انجام ورزش‌های مداوم، دست‌کاری و جراحی پزشکی، توجه به مد و میزان اهمیت دادن به مراقبت‌های آرایشی و بهداشتی، شناخته می‌شود. تحقیقات میدانی در سال‌های اخیر، رشد این مؤلفه را نشان می‌دهد و این‌که سلامت جسمانی و تعادل اندام، نزد مادران، بر داشتن فرزندان بیشتر، ترجیح دارد.

مدیریت بدن با امر مادری، در سه مقطع، تعارض دارد؛ امتناع از بارداری، بارداری ناخواسته و سقط جنین (اختتام خودخواسته‌ی بارداری)، توکد فرزند و روی‌آوری به جراحی و اعمال زیبایی (هم‌چون: پیکرتراشی، لیفت شکم و بازو، پروتز سینه، ماموپلاستی، پروتز باسن و ران).

اهم اشکالات قابل توجه جراحی‌های مذکور:

- پیامدهای آسیب‌زا و غیرقابل انکار استفاده از وسایل آرایشی و جراحی‌های پوستی
 - مخاطره‌ی سلامت جسمی و روانی در پی رژیم‌های نادرست غذایی
 - عدم آرامش خاطر در بانوان
 - حس بی‌هویتی و ازخودبیگانگی
 - تحمیل هزینه‌ی سنگین اقتصادی به بانوان
 - دور شدن از فواید و ثمرات مادری
 - تعارض برخی از جوانب مسئله‌ی مدیریت بدن با آموزه‌های دینی و مسائل
- هنجاری دینی و قانونی.

نشت های برگزار شده
در همه پژوهش

نشست علمی «مسلله‌شناسی الهیات فمینیستی مسیحی»

استاد ارائه‌کننده: خانم دکتر زهرا شریف

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۲۲

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۲۲ نشست علمی - پژوهشی «مسلله‌شناسی الهیات فمینیستی مسیحی»، در مؤسسه‌ی آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران)، با تعامل با پژوهشکده‌ی زن و خانواده برگزار شد.

در این نشست، سرکار خانم دکتر شریف، ابتدا به طرح بحث پرداختند و بیان داشتند که در واکاوی الهیات فمینیستی، مسیحیت با دغدغه‌ی این‌که الهیات صحیح، الهیاتی است که هم، شور این دنیا را داشته باشد و هم، این‌که به انسان، توجه بدهد که آخرتی هم وجود دارد، پرداخته‌اند و به دنبال یافتن سهم زنان، در عرصه‌ی الگوسازی زن اجتماعی در الهیات بوده‌اند. ایشان بیان داشتند که الهیات فمینیستی مسیحیت؛ که با خدای پدر، زاویه دارند و خدا را خدایی بالانگشته، می‌دانند؛ خدا را به مثابه الهیات مرتبط با زندگی، تعریف می‌کنند.

خانم دکتر شریف در ادامه، ۳ مرحله‌ی الهیات فمینیستی مسیحی را بیان کردند و اظهار داشتند که؛ در مرحله‌ی اول، زنان را به عنوان مصادیق انسانیت، در نظر گرفته و مورد خطاب خداوند، قرار داده و برخلاف الهیات غیرفمینیستی، که برای زن کمال و

انسان کامل شدن قائل نیست، تعالی را در نظر گرفته است. و در مرحله‌ی دوم الهیات فمینیستی؛ که با رویکرد انتقادی، مطرح شد و با ۳ واکنش اصلاح طلبی، بازسازی و انقلاب، روبرو شد؛ اخلاق فمینیستی را مطرح کرد و برای احساس و عاطفه‌ی زن، سهمی از اخلاق برای مسئولیت کار اخلاقی، در نظر گرفت و بیان داشت که اجتماع خواهرانه، منشأ امنیت و فضای صمیمی، برای رستگاری در کلیسا است. و در مرحله‌ی سوم از الهیات فمینیستی، به کنش اجتماعی الهیات، پرداخت و برای زن، سهمی از کنش‌گری را در نظر داشت.

نشست علمی «نقد دیدگاه اشاعره در محدوده علم امام بر پایه صفات اوصیاء نبی در قرآن»

استاد ارائه‌کننده: مریم اسماعیلی
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین حسین فزخی
دبیر علمی: خانم سارا نیازمند
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۴

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۴ نشست علمی - پژوهشی «نقد دیدگاه اشاعره در محدوده علم امام بر پایه صفات اوصیاء نبی در قرآن»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیه (خواهران) برگزار شد.

سرکار خانم اسماعیلی بیان داشتند که علم امام، از بحث‌های پرچالش، در مباحث امامت است که از زیرشاخه‌های بحث صفات امام، از سرفصل امامت عامه در حوزوی علم کلام است.

امام به دلیل تأثیر بسیار زیادی که بر اندیشه و هدایت جامعه دارد، باید دارای بالاترین و بهترین درجه از صفات، نسبت به سایر افراد جامعه باشد. در این میان محدوده‌ی علم امام، تأثیر بسیار زیادی، در پذیرش سلطه یا انتخاب‌هادیان جامعه دارد. زیرا کسی که دارای بالاترین درک، از مسائل هستی و دینی باشد، مصالح دنیوی و اخروی جامعه را به بهترین نحو، انتخاب و اجرا خواهد کرد و پذیرفته شدن او، نزد جامعه، بالاتر است.

قرآن کریم، نسبت به منبع و میزان علم انبیاء و جانشینان آن‌ها، معیارهای داده است که تمام مذاهب اسلامی، باید در این مسئله، طراز فکری هماهنگ با کتاب مسلمانان را داشته باشند. اشاعره؛ که امروزه، تفکر اعتقادی اکثر علمای اهل سنت را شکل می‌دهند و در حال حاضر با رهبری الازهر از قدرت نفوذ زیادی، میان مسلمانان جهان، برخوردار هستند؛ از این قاعده، مستثنی نیستند و با توجه به نظام اعتقادی نقل‌محورشان، مهم‌ترین منبع استنباطی آن‌ها، قرآن کریم خواهد بود.

در ارتباط با اندیشه‌ی اشاعره در مورد امامت، مقالاتی نگاشته شده است مانند؛ مقاله‌ی «امامت در قرآن از منظر محقق طوسی و فاضل قوشچی» که آقایان عسگر عظیمی و عزالدین رضانژاد به صورت مشترک، نوشته‌اند و به بررسی آیات امامت، از منظر یکی از بزرگان اشعری می‌پردازد. هم‌چنین مقاله‌ی «بررسی تطبیقی علم غیب غیر پیامبران در گفتمان کلامی عبدالجبار معتزلی و غزالی/ اشعری» توسط «محمدحسن نادم»، نگاشته شده که اندیشه غزالی، به عنوان یک متکلم بزرگ اشعری، درباره‌ی علم غیب در آن بیان شده و نشان می‌دهد؛ او معتقد به منبع الهی علم، برای امیرالمؤمنین (۷) است. در مقاله‌ی «امامت از دیدگاه اشاعره» نوشته‌ی «حمید ملک‌مکان»، اندیشه‌های کلامی اشاعره، در باب تعریف امامت؛ نحوه‌ی انتخاب و تعیین امام؛ شرایط و اوصاف امام؛ وظایف و مقاصد امامت؛ به طور اجمال بررسی شده است.

ایشان در ادامه، به بررسی جایگاه امامت نزد اشاعره، با تمرکز بر ویژگی علم امام، بر میزان و سنجه قرآن پرداختند.

نشست علمی «گزارش کتابی از وائل حلاق: بازنگاری شرق‌شناسی: نقدی بر دانش مدرن»

استاد ارائه‌کننده: خانم دکتر فضا خاتمی‌نیا
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حبیب‌الله بابایی
دبیر علمی: خانم فاطمه اخلاقی
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۲

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۲ نشست علمی- پژوهشی «گزارش کتابی از وائل حلاق: بازنگاری شرق‌شناسی: نقدی بر دانش مدرن»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

ارائه‌دهنده محترم، بیان داشتند که وائل حلاق، استاد دانشگاه کلمبیا است و در حوزه‌های دانشی نظیر قانون اسلامی، اخلاق و تاریخ روشنفکری تخصص دارد. ایده‌ی مرکزی وائل حلاق در کتاب حاضر، این است که؛ ادوارد سعید در کتاب شرق‌شناسی، نتوانست عمیقاً، به مسائل مربوط به شرق‌شناسی بپردازد و در تحلیل سطحی باقی مانده است. به گفته‌ی حلاق، پدیده‌ای که ما آن را به عنوان شرق‌شناسی می‌شناسیم، صرفاً علامتی است از یک ضعف بسیار بزرگ‌تر و فراگیرتر در بنیان مدرنیته؛ یعنی دانش مدرن. او توجه را به نقش دانش شرق‌شناسی، هم‌دستی آن در دانشگاه مدرن و هم‌چنین تجربه‌های خشونت‌آمیز تولید دانش، خصوصاً در قتل عام، معطوف می‌کند. دانش از منظر حلاق هم، منشأ بحران هست و هم، نیروی بالقوه‌ی رستگاری برای مدرنیته. حلاق تلاش

می‌کند تا نشان دهد که چگونه، تمام جنبه‌های تولید دانش مدرن در گسترش انواع ساختارهای امپریالیستی؛ که شرق‌شناسی، بیانگر آن هست؛ نقش دارد؟ راه‌کار حلاق برای برون‌رفت از آسیب‌های شرق‌شناسی، نظم دهی مجدد و بازیابی شکل‌دهی به مرکزیت فرد و جامعه است. نیاز اساسی به اصلاح مطالعه و تحقیق، در مورد توجه به اسلام اصیل و منحصر به فرد پیشامدرن؛ که متأثر از افکار استعماری لیبرال و سکولار مدرنیته‌ی اروپایی نبود؛ می‌تواند در این زمینه، راه‌گشا باشد. ایشان در ادامه، به معرفی فصل‌های کتاب، پرداختند و در انتها، با نقد دکتر حبیب‌الله بابایی به کتاب وائل حلاق، نشست را به پایان رساندند.

نشست علمی «بررسی و نقد فرهنگ در حوزه زبان، هنر و معماری هلنیسم»

استاد ارائه‌کننده: خانم محدّثه روئین فر

دبیر علمی: خانم دکتر فضه خاتمی نیا

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۳

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۳ نشست علمی - پژوهشی «بررسی و نقد فرهنگ در حوزه زبان، هنر و معماری هلنیسم»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

خلاصه نشست، بدین قرار است:

هلنیسم، تنها یک پدیده‌ی ساده و محدود به موقعیت جغرافیایی و زمانی خاصی نیست. دامنه‌ی نفوذ هلنیسم و نقش آن در تحولات فرهنگی و دینی و تغییر تفکر فلسفی و عقلانی، بسیار گسترده است و تا قرن‌ها، پس از مرگ اسکندر، باقی ماند. پیامدهای نفوذ فرهنگی هلنیسم، بسیاری از عرصه‌های فکری، دینی، هنری، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را شامل می‌شد. بنیان‌های هلنیسم، از جنبه‌ی نظری و ساحت‌های مختلف معرفتی و معیشتی، بر مبنای طبیعت‌گرایی، شکل گرفت و در جست‌وجوی پاسخ به سؤالات معرفتی، در طبیعت و سرشت اشیاء بود. به عنوان یک نظام تمدنی، از نظم و انسجام فلسفی و منطقی، برخوردار بود و حال و هوای دنیای هلنی، بر مدار نظم و قاعده، جریان داشت. ایشان در ادامه بیان داشتند که؛ گسترش علم در آن دوران، بر این بنیان‌های معرفتی، آغاز شد و فلسفه‌ی هلنی، برای یافتن راهی برای کاهش آلام و رنج‌های بشری، تلاش می‌نمود. هنر به زیبایی طبیعی، می‌نگریست و مذهب، بیش از آن چه آن‌جهانی باشد، این جهانی بود. اسکندر به همراه کشورگشایی‌هایش، عرصه‌ی فرهنگی را نیز

گسترش داد و هلتیسم توانست به آن سوی مرزها، نفوذ کند. امتزاج دینی و مذهبی هلتیسم با ادیان بومی، منجر به پرستش خدایانی با صفات هلنی و شرقی، شد و دین‌هایی مانند میترائیسم، از شرق به غرب، منتقل شد. در حوزه هنری نیز اصول نظم، تناسب، هندسه و طبیعت‌گرایی، نه تنها در حوزه مجسمه‌سازی، بلکه در سایر حوزه‌های هنری یونان از جمله معماری، به عنوان معیار مطرح شد.

نشست علمی: نقد و بررسی نظریه «حرمت خروج بر حاکم جائز

از منظر آیات «تفاسیر اهل سنت»

استاد ارائه‌کننده: خانم ریحانه رضایی کلیدبری
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای فروخی
دبیر علمی: خانم سارا نیازمند
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۹

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۹ نشست علمی - پژوهشی «نقد و بررسی نظریه «حرمت خروج بر حاکم جائز» از منظر آیات در تفاسیر اهل سنت»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

ارائه‌کننده‌ی محترم، بیان داشتند که؛ یکی از مهم‌ترین آراء اهل سنت، در مسأله «امامت و رهبری» نظریه «حرمت خروج بر حاکم جائز» است که از دیرباز، به رغم ناهمخوانی آن با مبانی حاکمیت الهی، به عنوان یک حکم فقهی، مورد وفاق اکثریت علمای اهل سنت و الگویی عملی، در امر حاکمیت جوامع اسلامی، بوده است.

ایشان در ادامه بیان داشتند؛ این نظریه، اگرچه با مخالفت‌هایی از سوی برخی فقه‌های اهل سنت، هم‌چون ابوحنیفه و متکلمین معتزلی و حتی برخی از علمای اشعری، مواجه بوده است؛ اما از سوی اهل سنت، با استناد به دلایلی چون آیات، روایات، اجماع و یا «مصلحت‌اندیشی در امر مسلمین»، به عنوان یک نظریه در اندیشه‌ی امامت و رهبری جامعه اسلامی، مطرح شده است.

در آخر، ایشان به بررسی دلایل قرآنی قائلین به آن و بنا بر تفاسیر اهل سنت، به نقد و اثبات ناهمخوانی این نظریه، با آیات قرآن کریم پرداختند.

نشست علمی «بررسی تحلیلی و انتقادی رشد اخلاقی در سه نظریه شناختی-اجتماعی (بندورا)، اسناد و پروازش اطلاعات اجتماعی»

استاد ارائه‌کننده: دکتر مهدی فصیحی‌رامندی

استاد ناقد: خانم دکتر معصومه سادات سالک

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۵

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۵ نشست علمی - پژوهشی «رشد اخلاقی در نظریه شناختی-اجتماعی (آلبرت بندورا)»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیه (خواهران) برگزار شد.

در این نشست دکتر فصیحی، بیان داشتند که؛ برخی معتقدند نظریات و تحقیقات روان‌شناختی درباره‌ی رشد اخلاقی کودکان، با تحقیقات فروید، روی مفهوم وجدان و تحقیقات پیازه، روی مفهوم استقلال اخلاقی، آغاز شد. اما این تحقیقات در دهه ۱۹۶۰، به‌واسطه‌ی مطالعات گوناگون، تمایز چشم‌گیری یافت. یکی از این تمایزات؛ که از آن به سنت رفتاری تعبیر می‌شود؛ با کار ایوان پاولف روسی و جان بی واتسون، آغاز شد و به‌وسیله‌ی بی اف اسکینر، ادامه یافت. سنت رفتاری، گاهی به عنوان رویکرد رفتاری و محیطی افراطی، معرفی می‌شود. این نکته، به این دلیل است که برخی از نظریه‌پردازان سنت رفتاری، نسبت به رفتار و نقش محیط در شکل‌گیری آن، موضع‌گیری‌های افراطی داشته‌اند. به عنوان مثال واتسون، تحت تأثیر کار پاولوف، بر روی شرطی‌سازی غیرارادی پاسخ‌های روانی، مانند ترشح بزاق، در جستجوی اثبات این فرضیه، بود که هر آسیب‌شناسی روانی، باید به‌صورت محیطی، ایجاد شده باشد. اسکینر نیز به‌طور مشابه، نقدهای صریحی به نظریاتی که رفتار انسانی را به علل درونی نسبت می‌دادند، داشت.

البته اسکینر مدّعی نبود که حالات درونی، وجود ندارند؛ اما سخن او، این بود که این حالات درونی، نقش علیّی، در تعیین رفتار ندارند. براین اساس، استدلال او، این بود که تحلیل علمی رفتار، باید منحصر به روی داده‌های قابل مشاهده، اعمّ از رفتاری یا محیطی باشد. براین پایه، او استدلال‌های نیرومندی، به نفع جبرگرایی و علیه تفکّر اراده‌ی آزاد و تمام چشم‌اندازهای نظری که ساختارها، سائق‌ها، غرایز یا فرآیندهای درونی را می‌پذیرفتند؛ مطرح ساخت.

پس از شکل‌گیری سنّت رفتاری، به عنوان یک رویکرد پر قدرت در عرصه روان‌شناسی، نظریه‌پردازی‌ها در قلمرو رشد اخلاقی نیز، به یک میدان به سرعت در حال رشد و رقابتی تبدیل شد؛ رقابتی بین نظریه‌هایی که تلاش می‌کردند، به تعاملات سه ساحت شناخت، هیجانات و رفتارها بپردازند. در همین راستا امروزه، سنّت رفتاری مدرن، به مثابه یک نظام روان‌شناختی، به طور فزاینده‌ای به رویکردهایی بسیار متکثّر، تبدیل شده است. به عنوان مثال؛ می‌توان به تلاش‌های سیرز، در جهت تلفیق روان‌کاوی با دقّت‌های رفتارگرایانه و بندورا، در ارائه‌ی یک دیدگاه شناختی اجتماعی که به تعاملات رفتار، محیط و شناخت‌ها تأکید دارد، اشاره کرد. امروزه، بسیاری از رفتارگرایان، نقش حالات درونی انسان، به ویژه فرایندهای روانی را به رسمیت شناخته اند. مضافاً بر این‌که؛ اگرچه رویکردهای رفتاری، هنوز، بر نقش تعیین‌کننده‌های محیطی رفتار، تأکید می‌کنند؛ اما درعین حال هم‌چنین تأکید جدی، بر این دارند که؛ ارگانیسم، نه تنها، نسبت به رویدادهای محیطی، منفعل نیست؛ بلکه نقش فعالی، در شکل‌دهی این رویدادها دارد. به تعبیر دیگر رابطه‌ای دوسویه، میان ارگانیسم و محیط، برقرار است.

ایشان در ادامه، بیان داشتند که؛ امروزه، چشم‌اندازهای رفتاری، در ادبیات نظری رشد اخلاقی، به وسیله‌ی نظریه‌پردازان و پژوهش‌گران گوناگونی که نظریه‌هایی را در زمینه‌ی یادگیری اجتماعی، شرطی‌سازی اجتماعی، یادگیری رفتاری شناختی، و یادگیری شناختی اجتماعی، ارائه می‌کنند؛ شناخته می‌شود. البته با وجود این چشم‌اندازهای گوناگون، تلاش‌های علمی در رویکردهای رفتاری، تمایل دارند یک دسته از پیش فرض‌های مشترک فرافرضی، نظری و روش‌شناختی را بپذیرند که می‌توان آن‌را سنّت ماشینی و بافتی نامید. به‌طور ویژه در ادبیات رشد اخلاقی، این نکته، به تأکید بر رفتارهای قابل مشاهده، به جای تأکید بر استدلال اخلاق، منجر شده است. هم‌چنین پذیرش این پیش‌فرضها، به چشم‌اندازی در رشد، منجر شده که به فرایند پیوسته تغییر که تحت تأثیر کنترل

فرایندهای محیطی، مانند یادگیری و شرطی سازی است، بیش از فرایندهای ناپیوسته که خروجی مراحل و سطوح است، توجه دارد.

گرچه رویکردهای یادگیری محور در روان‌شناسی اخلاق، با قدرت یافتن نظریات شناختی رشدی، به حاشیه رفت؛ اما این نظریات، به شکل ویژه، در قالب فعالیت‌های پژوهشی آلبرت بندورا، در خلال دهه ۱۹۷۰، به حیات خود ادامه داد.

دکتر فصیحی به‌طور خلاصه، سیر تاریخی شکل‌گیری و اصلی‌ترین مؤلفه‌های نظریه شناختی اجتماعی بندورا؛ یعنی یادگیری مشاهده‌ای، خودتنظیمی، خودکارآمدی و موجبیت دو جانبه را مطرح کردند و سپس، به نظریه شناختی اجتماعی رشد اخلاقی بندورا، پرداختند و در انتها نقاط قوت، ضعف‌ها، نقدها و محدودیت‌های این نظریه را بررسی کردند.

نشست علمی «نقش احسان مالی در رشد تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح یزدی»

استاد ارائه‌کننده: سید محمد رضا موسوی نسب
استاد ناقد: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی
دبیر علمی: خانم سارا نیازمند
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۷

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۷ نشست علمی - پژوهشی «نقش احسان مالی در رشد یا تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح یزدی»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

خلاصه نشست، بدین قرار است:

احسان مالی به معنی، کمک به دیگران بدون انتظار معاوضه و مبادله مالی، است که در ادبیات قرآن با واژه‌هایی مانند؛ انفاق، صدقه، زکات و قرض به کار رفته است. از نظر قرآن، احسان مالی در کنار عبادات، در سازندگی جان انسان، اثرگذار است. در گزاره‌های دینی احکام، شرایط، آداب، و آثار فراوانی برای آن مطرح شده است. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی، نقش احسان مالی در تربیت و رشد اخلاقی را از دیدگاه علامه مصباح، مورد بررسی قرار داده و نشان داده است که؛ جذابیت‌های دنیا، مال و اولاد، پست و مقام، زمینه‌ی دل‌بستگی را به وجود می‌آورد. دل‌بستگی می‌تواند منجر به حرص، بخل و حتی کفر و شرک در انسان شود، برای در امان ماندن از این آسیب‌ها، باید نخست، نوع نگاه انسان، به دنیا و آخرت اصلاح شود و با زهدورزی و انفاق عملی، در دفع و رفع تعلّقات و دل‌بستگی‌ها، مَقدمات قرب الهی را فراهم ساخت.

در ادامه‌ی نشست، استاد ناقد، سؤالاتی را مطرح کردند و ارائه‌دهنده محترم به اختصار، پاسخ دادند.

نشست علمی «نقش اراده در تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح»

استاد ارائه‌کننده: سید محمد رضا موسوی نسب

استاد ناقد: خانم دکتر معصومه سادات سالک

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۱۶

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۱۶ نشست علمی - پژوهشی «نقش اراده در تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح»، در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

ارائه‌کننده‌ی محترم، بحث را چنین مطرح نمودند که؛ پژوهش حاضر، با عنوان «نقش اراده بر تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه علامه مصباح» با هدف بررسی جایگاه اراده در تربیت اخلاقی (خودسازی و دگرسازی)، با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع درون دینی و تأکید بر آراء و اندیشه‌های علامه مصباح یزدی تهیه شده است. در این پژوهش، نقش و ارتباط شناخت و گرایش و قدرت، به عنوان عناصر و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده‌ی اراده، مورد بررسی قرار گرفت و جایگاه عقل، فطرت و وحی، به عنوان ابزارهای هدایت در تعیین معیارهای انتخاب و جهت‌دهی انتخاب و اراده، توضیح داده شد. کنترل گرایش و انجام کار خیر، به عنوان مهم‌ترین راه‌کارها و روش‌های تقویت اراده، مطرح و رابطه‌ی دوسویه‌ی اراده و اخلاق، در تقویت یکدیگر، بررسی گردید. از آن‌جاکه تبلور اراده در افراد انسانی، به خاطر عوامل مختلف وراثتی، محیطی و تربیتی متفاوت

است، اشاره شد که؛ کسانی می‌توانند با یک برنامه‌ی منظم، به بالاترین مراحل اخلاقی، دست یابند که از اراده‌ی قوی و استواری؛ که از آن، به عزم یاد می‌شود؛ بهره‌مند باشند. در ادامه‌ی نشست، استاد ناقد، سؤالاتی را مطرح کردند و ارائه‌دهنده‌ی محترم به اختصار، پاسخ دادند.

نشست علمی «برنامه درسی تربیت اخلاقی»

استاد ارائه‌کننده: حمیدرضا کاظمی
استاد ناقد: خانم دکتر معصومه سادات سالک
دبیر علمی: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۵

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۵ نشست علمی- پژوهشی «برنامه درسی تربیت اخلاقی»، در مؤسسه آموزش عالی- حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

این نشست، با طرح این سؤالات آغاز شد:

اگر اخلاق، جزء نیازهای فطری بشر هست، پس چرا به این نیاز، پاسخ صحیحی داده نمی‌شود؟ مسئولیت شکوفاسازی، ارتقاء و تثبیت گرایش‌های اخلاقی با کیست؟ ساز و کار نهادهای ساز فضايل اخلاقی چیست؟ نقش فرد و نهادهای مختلف تربیتی، به ویژه نهاد رسمی تعلیم و تربیت، در این راستا چیست؟ و اگر این نهاد، درصدد تحقق این رسالت هست، در چه قالبی و چگونه باید به این رسالت خویش، عمل نماید؟

دانش‌آموزان، اماناتی در دست مراکز آموزشی هستند که این مراکز، سهم مؤثری در شکوفایی استعدادها، بروز خلاقیت و تربیت اخلاقی آنها، دارند که در سایه‌ی آگاهی و بصیرت، حاصل می‌شود.

یکی از مهم‌ترین مسائل آموزشی و تربیتی در نهادهای آموزشی، «تربیت اخلاقی» می‌باشد. دستیابی به این هدف بزرگ در نهاد آموزش و پرورش، نیازمند نقشه‌ای است

که در ادبیات علوم تربیتی، به آن، برنامه‌ی درسی می‌گویند. این طرح و نقشه، زمانی می‌تواند، آن نهاد را به اهداف مطلوب خود، برساند که بر مبانی، اصول و روش‌های دینی و ارزشی حاکم بر آن کشور، استوار باشد. نیل به یک الگوی برنامه‌ی درسی تربیت اخلاقی مبتنی بر تعالیم دینی، که هدف اصلی نشست است، می‌تواند نیل به طراحی یک برنامه‌ی درسی جامع، در زمینه‌ی تربیت دینی را فراهم سازد.

به بیان دقیق‌تر، امروزه در بین متخصصین برنامه‌ریزی درسی، از برنامه‌ی درسی، به عنوان یک برنامه‌ی تربیتی نام می‌برند؛ یعنی برنامه‌ی درسی خود، یک برنامه‌ی تربیتی است که به دنبال فراهم کردن شرایط و فرصت مناسب، برای تغییر در ابعاد مختلف شخصیت فرد است. اما اگر فارغ از این مسئله، بخواهم صحبت کنم، باید بگویم؛ تربیت اخلاقی، یک برنامه‌ی تربیتی است که نیازمند یک سری پیش‌نیازهایی می‌باشد که از جمله‌ی آن پیش‌نیازها، برنامه‌ریزی درسی است که به عناصر گوناگون برنامه‌ی درسی نظم و انسجام لازم را می‌بخشد. طبق این بیان، برنامه‌ی درسی تربیت اخلاقی، نقشه و طرح انجام یک برنامه‌ی تربیتی اخلاقی می‌باشد.

در ادامه‌ی نشست، استاد ناقد، سؤالاتی را مطرح کردند و ارائه‌دهنده‌ی محترم به اختصار، پاسخ دادند.

ارائه علمی «پژوهش در حوزه جنسیت و سیاست»

ارائه‌کنندگان: آقای دکتر علی‌رضا نائیج و خانم دکتر زهرا داورپناه

دبیر علمی: خانم سارا نیازمند

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۲۶

به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه و هم‌زمان با هفته‌ی پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۵ نشست علمی- پژوهشی «پژوهش در حوزه جنسیت و سیاست»، با تعامل پژوهش‌کده‌ی زن و خانواده و انجمن مطالعات سیاسی حوزه‌ی علمیّه‌ی قم در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه (خواهران) برگزار شد.

این ارائه علمی با ارائه آقای دکتر علی‌رضا نائیج «نائب رئیس انجمن مطالعات سیاسی حوزه علمیّه قم» و خانم دکتر زهرا داورپناه «عضو هیئت علمی پژوهش‌کده زن و خانواده» صورت گرفت.

پیش‌نمایش «مرجعیت علمی قرآن کریم»

دبیر علمی: حجت‌الاسلام والمسلمین مرتضی غرسبان
ناقدان:

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
حجت‌الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی
حجت‌الاسلام والمسلمین محمد صادق یوسفی مقدم
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۹/۲۳

نخستین پیش‌همایش «مرجعیت علمی قرآن کریم»، به همت مرکز پژوهش‌های اسلامی معصومیّه، در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۲۳ در مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه، برگزار گردید که در آن تعداد هفت اثر، توسط محققین ارائه گردید. گزارش ارائه‌ی مقالات، بدین قرار است:

ارائه‌دهنده: خانم اکرم سروند
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

در این نشست، خانم سروند بیان داشتند که؛ قرآن کریم به عنوان کتاب الهی و وحیانی، در طول سال‌ها، منبع علوم استنباطی بسیاری از دانشمندان بوده است. مبانی علوم از جمله مسائلی است؛ که همواره مورد توجه دانشمندان قرار می‌گیرد و اهمیت مبانی، در خطا نبودن آن است؛ چرا که بشر، فقط یکبار، حق حیات دارد و نمی‌توان با آزمودن مبانی مختلف برگرفته از منابع خطاپذیر، زندگی بشر را به خاطر تکیه بر علوم با مبانی اشتباه، به نابودی کشاند. از این رو، ایشان به صورت جمع‌آوری مطالب از کتب مختلف، دیدگاه قرآن را درباره‌ی مکاتب اومانیسم، سکولاریسم، علوم تجربی و ابطال‌گرایی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که خدای متعال در قرآن کریم، توحید را محور امور بشر، قرار داده است. ایشان در ادامه، بیان داشتند که؛ اگر بشر، خدا محوری را جای‌گزین انسان محوری، کند و حکومتی بر اساس احکام الهی، تشکیل دهد، در این صورت، با استناد به منبع لایزال الهی و وحیانی، سخن گفته و علوم خود را از آن، اقتباس می‌کند و مبانی حق را جای‌گزین نظریه‌های باطل، خواهد کرد. ثمره‌ی چنین علمی، بینش صحیح و توحید محور انسان، تنظیم و سیر زندگی بر اساس چنین بینشی است؛ که قرآن کریم وعده‌ی سعادت، به بشر داده است.

ارائه‌دهنده: خانم شیرین کار
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

ارائه‌کننده‌ی محترم بیان داشتند، مرجعیت علمی قرآن یا اثرگذاری معنادار قرآن بر دانش‌های ساخت‌یافته، مفهومی نوپدید است که می‌توان آن را از مسائل اعتقادی و زیرمجموعه مباحث اوصاف و افعال خداوند دانست. نصّ بی‌بدیل قرآن، ره‌آورد فکر انسان نیست؛ بلکه وحی الهی، از جنس علم و معرفت، مرتبه‌ی والای وجود است. وجود برتر، بر اساس تشکیک وجود و رابطه علی معلولی، علت وجودهای پایین و مهیمن بر آنها، قرار می‌گیرد. قرآن نیز حقیقت علمی، وجود برتر و تجلّی خداست؛ از این رو، منبع و اثرگذار در علوم بشر بوده است. و در ادامه بیان داشتند که؛ رکن رکن مرجعیت علمی، اعجاز علمی قرآن است، که از دو جهت فاعلی و قابلی، قابل بررسی است؛ جهت فاعلی، ناظر به مبدأ نزول قرآن (خداوند متعال) و جهت قابلی، ناظر به مقصد و محلّ نزول قرآن (انسان) است.

ارائه دهنده: سرکار خانم حسینی محمدی
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

خلاصه ی سومین اثر که توسط سرکار خانم حسینی محمدی، با موضوع «ادله قرآنی مرجعیت علمی قرآن کریم» بدین قرار است:

قرآن کریم مجموعه ای از باورها، بینش ها و دستوراتی است که سعادت فرد و جامعه را تأمین می کند. در این مجموعه ی فشرده، به بهترین وجه از هستی، انسان، حقیقت جهان آفرینش، مبدأ، هدف خلقت، سرانجام آن و راه رسیدن فرد و جامعه به سعادت دنیا و آخرت، سخن گفته شده است.

از جمله مباحثی که امروزه، در فضای مطالعات و پژوهش های قرآنی، مورد عنایت متفکران مسلمان، در راستای اسلامی سازی علوم قرار گرفته، مرجعیت علمی قرآن کریم به معنی؛ تأثیرگذاری قرآن، به عنوان منبع منحصر به فرد وحیانی، بر علوم و دانش های ساخت یافته ی بشر، در مسیر تکامل حقیقی انسان است. در ادامه، به دلائل و شواهدی، برای اثبات مرجعیت علمی قرآن کریم پرداختند.

موضوع مقاله: نسبت مرجعیت علمی قرآن با مبانی علوم

ارائه‌دهنده: سرکار خانم صفری
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر
حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

در ارائه‌ی مقاله‌ی «نسبت مرجعیت علمی قرآن با مبانی علوم» چنین بیان شد که؛ قرآن، سرچشمه‌ی ایدئولوژی و هستی‌شناسی اسلام است و مبانی قرآنی، می‌تواند علوم را طوری شکل بدهد که به سمت تعالی و عبودیت در جریان باشند. انسان، یکی از مؤلفه‌های مهم در مبانی علوم انسانی، می‌باشد؛ تبیین این موضوع در علوم، می‌تواند به فهم و کارایی آن علم، کمک نماید. ایشان در ادامه، به انواع انسان‌شناسی پرداختند و بیان داشتند، در اسلام، اهمیت فراوانی به تعقل داده شده است. در پایان بحث، به تأثیرگذاری قرآن، بر مبانی علوم انسانی و تحول علوم بر اساس افتراق مبانی، مورد بررسی قرار گرفت.

موضوع مقاله: دلایل برون دینی مرجعیت علمی قرآن

ارائه دهنده: خانم حسینی نصرآبادی
 استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر
 حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی

پنجمین اثر، توسط سرکار خانم حسینی نصرآبادی به عنوان «دلایل برون دینی مرجعیت علمی قرآن» ارائه شد. و ایشان بیان داشتند که؛ مرجعیت علمی قرآن، عنوان نوپدیدی در مطالعات قرآنی و به معنای اثرگذاری معنی دار قرآن کریم، بر دانش‌های ساخت یافته می باشد. گرچه در قرآن، آیاتی به مرجعیت علمی قرآن، اشاره دارند و قطعیت آیات، امری حتمی است؛ اما از آن جا که استناد به خود قرآن، برای اثبات مرجعیت علمی قرآن، احتمال شبهه‌ی دور را پیش می آورد. از این رو در این جا، ادله‌ی روایی و ادله‌ی عقلی، کارایی بهتری دارند و وی، در ادامه، به ادله‌ی روایی و عقلی پرداختند.

موضوع مقاله: گستره مرجعیت علمی قرآن از دیدگاه آیت الله جوادی آملی و آیت الله مصباح یزدی

ارائه دهنده: سرکار خانم ملبوبی
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
حجت الاسلام والمسلمین سید اسدالله موسوی عبادی
حجت الاسلام والمسلمین یوسفی مقدم

در ششمین اثر، توسط سرکار خانم ملبوبی به موضوع «گستره مرجعیت علمی قرآن از دیدگاه آیت الله جوادی آملی و آیت الله مصباح یزدی» پرداخته شد. در این ارائه چنین بیان شد که؛ قرآن، دارای بالاترین ظرفیت های علمی، در رفع نیازهای بشر است و این توانمندی، باعث شده که اندیشه مسلمانان را به خود معطوف کند. با مذاقه در سیر حیات علمی مسلمانان، نظریاتی مبنی بر این مطرح شده است که کلیات همه علوم، از قرآن قابل استخراج است. پرسش مهم این است که گستره مفهوم مرجعیت علمی قرآن، با توجه به دیدگاه آیت الله جوادی آملی و آیت الله مصباح یزدی چیست؟

عرصه های مرجعیت علمی قرآن کریم، بر اساس طبقه بندی رایج علوم، شامل سه دسته ی علوم اسلامی، انسانی و طبیعی می باشد. وی در ادامه، با هدف واکاوی نظریات آیت الله جوادی آملی و آیت الله مصباح یزدی، به مبانی گستره مرجعیت قرآن از حیث داشتن قابلیت استناد، پرداختند.

پیش نشست علمی «اولین همایش بین المللی و پنجمین همایش ملی تبیین اندیشه دفاعی امام خمینی»

با حضور اساتید داور:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر غلام رضا

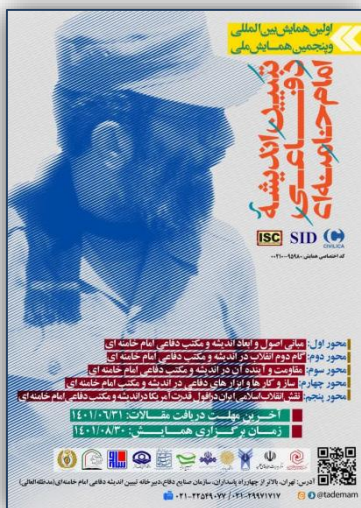
بهریزی لک

جناب آقای دکتر مهدی جلالوند

حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی آقاصفیری

خانم دکتر گلاب سوری لکی

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵

به همت مرکز پژوهش های اسلامی

معصومیه، پیش نشست علمی اولین همایش

بین المللی و پنجمین همایش ملی «تبیین

اندیشه دفاعی امام خمینه ای»، در مؤسسه

آموزش عالی - حوزوی معصومیه (خواهران)

در تعامل با وزارت دفاع برگزار شد.

در این پیش نشست، تعدادی از محققان و

پژوهش گران، به ارائه ی مقالات خود پرداختند که در ادامه، به آن ها پرداخته خواهد شد.

موضوع مقاله: «گستره جهاد تبیین در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای مدظله العالی»

ارائه‌کننده: طاهره حیاتی
استاد ناقد: جناب آقای دکتر مهدی جلالوند و سرکارخانم دکتر سوری
دبیر علمی همایش: خانم دکتر فاطمه مرضیه حسینی کاشانی

در این نشست، سرکار خانم حیاتی بیان داشتند که؛ ورود واژه «جهاد تبیین» در ادبیات سیاسی جهان اسلام، در چند سال اخیر، توسط امام خامنه‌ای به عنوان فرمانده کل قوا و بالاترین مقام در نظام جمهوری اسلامی ایران، شناخت گستره‌ی آن را ضروری می‌نمایاند. جهاد در اندیشه‌ی مشهور فقهاء؛ که فقط حمله مسلحانه به دشمن با سلاح خاص جنگی است؛ تنافی با جهاد با ابزار زبان و قلم دارد. هم‌چنین در نگاه بدوی، حفظ کیان اسلام و مسلمین، در مقابل هجمه دشمن؛ که مفهوم دفاع در اندیشه مشهور فقهاء و امام خامنه‌ای است؛ با به کارگیری واژه «جهاد تبیین» و کاربست آن در بیانات مختلف امام خامنه‌ای، سازگاری ندارد. از سوی دیگر، به کار بردن تعبیر جهاد برای تبیین، در زمان کنونی؛ که کشور در حال دفاع از کیان اسلام و مسلمین، در برابر هجمه‌های مختلف دشمن است؛ این سؤال را مطرح نموده که گستره‌ی جهاد تبیین در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای چگونه است؟ ایشان در ادامه، بیان داشتند که؛ در پاسخ به این سؤال، مفهوم و ابعاد جهاد و دفاع، در اندیشه‌ی امام خامنه‌ای را به روش مقایسه‌ای - تحلیلی، با استفاده از منابع مکتوب و بیانات ایشان، تبیین کرده و توسعه‌ی مفهومی واژه «جهاد» را اثبات نموده است. در نهایت، جهاد تبیین به عنوان یکی از مصادیق جهاد، نوعی دفاع بوده و دفع هجمه دشمن در تحریف حقایق و وقایع می‌نماید. جهاد تبیین به تبع گستردگی ابعاد مختلف دفاع، گسترده بوده و تفاوت آن با سایر ابعاد دفاع، ابزار و روش دفاعی آن است که دفاع، با زبان و بیان است.

ارائه‌کننده: نوشین مدنی

استاد ناقد: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر بهروزی لک
جناب آقای دکتر جلالوند

در این نشست، سرکار خانم مدنی بیان داشتند که؛ جنگ شناختی، گونه‌ای از جنگ نرم است که مؤلفه‌هایی چون پراکندگی مکانی، تکثر مخاطب، عمق تأثیر بر قوای ادراکی - شناختی و توان ایجاد انگاره‌های ذهنی در فرد و جامعه، آن را از سایر شیوه‌های نبرد، جدا می‌سازد. فناوری‌های ارتباطی و ابزار رسانه‌ای، به ویژه فضای سایبر، موجب ضریب‌دهی آثار این جنگ می‌شود. ماهیت

استکبارستیز انقلاب اسلامی و ناتوانی غرب در براندازی از راه عملیات‌های نظامی، باعث تحمیل جنگ شناختی رسانه‌ای علیه انقلاب، آرمان‌های آن و مردم ایران شده است. اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای به عنوان دکتترین جامع دفاعی جمهوری اسلامی، در مواجهه با چنین جنگ نامتقارنی، اقتضای مواجهه‌ی فعال و طراحی عرصه‌های جدید برای دفاع و مقابله دارد و شبکه ملی اطلاعات، همان راهبرد دفاعی است. پدیده‌ای که به شرط اتقان و استقلال، می‌تواند در برابر جنگ شناختی رسانه‌ای دشمن، صف‌آرایی نموده و اثرات آن را خنثی نماید. ایشان در ادامه، بیان داشتند که؛ یافته‌های تحقیق، حاکی از آن است که راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات، آثاری در بعد ملی و فراملی دارد و منجر به تغییر صحنه نبرد، ایجاد بستر سالم، اقتدار ملی، الگوی رسانه‌ای، شبکه اطلاعات مقاومت و در نهایت شکست امپراطوری رسانه‌ای می‌شود.

موضوع مقاله: «نقش انقلاب اسلامی ایران در افول قدرت آمریکا در اندیشه دفاعی امام خمنه‌ای (ع‌ل‌ه‌ع‌ا‌ل‌ی)»

ارائه‌کننده: آقای قاسم روانبخش
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر
بهروزی‌لک
جناب آقای دکتر جلالوند

در این نشست، جناب آقای روانبخش بیان داشتند که؛ بر اساس نظریه کارشناسان و نظریه پردازان سیاسی، نظام سیاسی آمریکا در عرصه‌های مختلف فکری و عملی، رو به افول است و جهان، در آستانه شکل‌گیری نظم نوین، قرار گرفته است. افول قدرت آمریکا، هر چند معلول عوامل مختلفی است؛ اما در اندیشه و

مکتب دفاعی امام خمنه‌ای، نقش انقلاب اسلامی در افول قدرت آمریکا، بسیار مهم و اساسی است. ایشان در ادامه، بیان داشتند که؛ بر اساس نتایج به دست آمده، انقلاب اسلامی ایران، نه تنها در عرصه حیاتی ایدئولوژیک، بلکه در عرصه‌های چندوجهی سیاسی و نظامی هم، توانسته است قدرت و امپریالیزم آمریکا را در منطقه و جهان، با چالش‌های جدی روبرو کند.

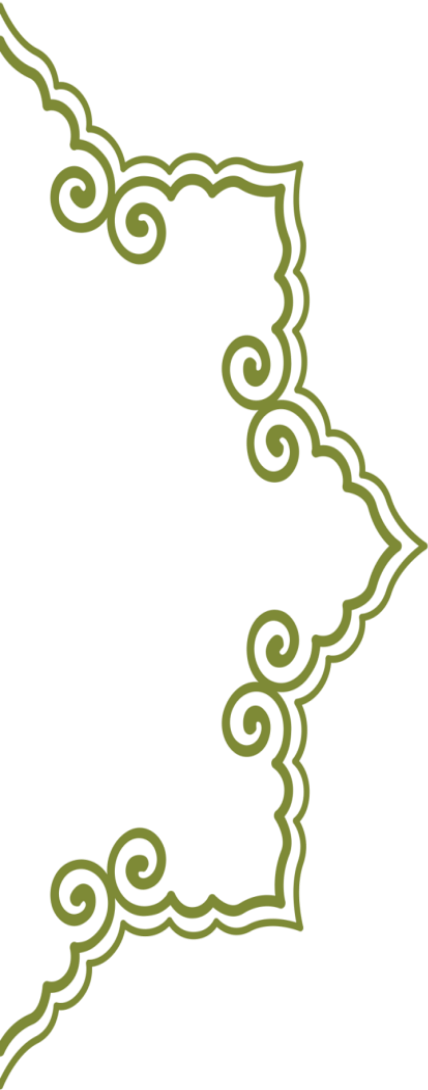
موضوع مقاله: «امدادهای غیبی و استعداد دریافت آن توسط انسان در مبانی مکتب دفاعی امام خاندان‌ای در غد العالی»

ارائه‌کننده: حجت الاسلام والمسلمین دکتر صفری
استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر بهروزی لک
جناب آقای دکتر جلالوند

در این نشست، جناب آقای صفری بیان داشتند که؛ امدادهای غیبی و استعداد دریافت آن توسط انسان، از موضوعاتی است که در مبانی مکتب دفاعی امام خامنه‌ای، به دلیل نشأت گرفتن از کلام وحی، جایگاه ویژه‌ای دارد و فهم و درک ژرف آن، نیازمند به بحث و بررسی نظام‌مند است. بر اساس داده‌های قرآن، بخشی از امدادهای غیبی در حوزه دفاعی، مربوط به وعده‌هایی است که برای مؤمنان و جامعه‌ی ایمانی در حوزه دفاعی، داده شده است. از این رو مقام معظم رهبری، در بسیاری از بیانات و آثار خود، به مسئله‌ی بهره‌مندی از امدادهای الهی و چگونگی استعداد دریافت آن، اشاره نموده است؛ اما با این وجود، اثر درخور یافت نشد. برای نیل به مطلوب، با نگرش بنیادی از روش توصیفی - تحلیلی، استفاده شده و بر اساس اقتضای سطح مقاله، جامعه‌ی آماری نمونه‌گیری از آیات مورد اهتمام خاص رهبری، در این حوزه و روش جمع‌آوری داده‌ها، اسنادی و ابزار گردآوری نرم‌افزارها و یادداشت‌برداری و شیوه‌ی تحلیل و بیان یافته‌ها، کیفی است. ایشان، در ادامه بیان داشتند که؛ برآیند پژوهش نشان می‌دهد، امدادهای غیبی در اندیشه‌ی دفاعی رهبری، در کانون توجه خاص واقع شده و از فرمایشات قرآنی ایشان، حاصل شد که جهادگران راه خدا بر پایه‌ی ایمان و تقوا؛ تلاش دائمی، تضرع و نصرت طلبی همیشگی از مدیر و مدبر هستی داشته و با اعتماد و استقامت، مورد عنایت ویژه الهی قرار گرفته و امدادهای در حوزه‌ی دفاعی در قالب‌های یاری‌رسانی فرشتگان، تقویت روحیه در مقابل تهدیدات

و خطرات سهمگین دشمن، ایجاد رُعب و وحشت بر دل دشمنان و مانند آن جلوه‌گر شده است.

بخش دوم: دستوردهای پژوهشی
معاونت پژوهش

چکیده رساله سطح ۴
رشته تفسیر تطبیقی

بررسی تطبیقی آراء فقه‌القرآنی مقدس اردبیلی و صادق تهرانی (صلاته، صوم، حج)

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد رضا ابراهیم نژاد
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروزمهر
نگارنده: طاهره حسن زاده خیاط

چکیده

ارزش هر اثر علمی، وابسته به میزان ارزش موضوع آن اثر است. پژوهش حاضر نیز این‌گونه است. و با توجه به این‌که موضوع این پژوهش، موضوعی قرآنی و فقهی است؛ در واقع به زینت انتساب به دانش تفسیر قرآن کریم و دانش فقه، مزین است. توضیح آن‌که در نزد علمای اسلامی، دانش تفسیر قرآن و علم فقه، از شریف‌ترین علوم اسلامی هستند؛ چرا که قرآن کریم، سرچشمه‌ی تمام معارف، نخستین منبع استنباط احکام الهی است، و پس از آن دانش فقه، تبیین‌کننده و ترسیم‌کننده‌ی کمیت و کیفیت رفتار انسان، در تمام ابعاد زندگی و تنظیم‌کننده‌ی روابط هر انسان با خدا، طبیعت، دیگران و با خویشتن است.

اکنون اگر یک اثر علمی، محتوای قرآنی و صبغه‌ی فقهی داشته باشد از نورانیت قرآن و شرافت فقاقت در دین، بهره‌مند خواهد بود. رساله‌ی حاضر در این راستا، تدوین گشته و فرایند عملیات پژوهشی آن، انجام شده است. بخش اعظم و اصلی رساله، اولاً: تبیین آیات مشتمل بر احکام شرعی است و ثانیاً: مطابقت و مقایسه‌ی دو منظر قرآنی و فقهی، از دو مفسر بزرگ (محقق اردبیلی و محقق صادقی تهرانی) و تعیین موارد - اشتراک و - افتراق دیدگاه این دو مفسر است.

بدیهی است که انجام این امر، در تمام ابواب فقه و آیات قرآنی مرتبط، امری دشوار و فراتر از حدّ یک رساله است؛ از این‌رو به حکم «مالا یدرک کُلّه لا یتُرک کُلّه» منحصرأ به تبیین و تطبیق و تعیین موارد - اشتراک و - افتراق نظر دو مفسر فقیه، در ابواب صلاه، صوم و حج اکتفا گردید. در طی مسیر تحقیق، برای تأکید بیشتر دیدگاه هر یک، احیاناً از دیگر آثار دو مفسر فقیه نیز استفاده شد، و مشخص گردید هر یک از آنان، دارای چه مبانی در عملیات تفسیری و فقهی هستند، و بر پایه‌ی آن مبانی، دارای چه نظریه و دیدگاه تفسیری و فقهی در هر باب، و در هر مسئله می‌باشند که اجمالاً مورد اشاره قرار می‌گیرد:

۱- مبانی: الف. برخی مبانی محقق اردبیلی عبارتند از: (۱) مجمل بودن اکثر آیات احکام (۲) جواز تخصیص آیه به خبر صحیح (۳) عدم تخصیص به سبب نزول (۴) تخصیص منطوق به مفهوم اقوی (۵) تفاوت دلالت ضمیر و اسم ظاهر در تعمیم دلالت (۶) تقدیم تخصیص بر مجازیت (۷) حجیت مفهوم غایت (۸) عدم حمل مطلق بر مقید در صورت عدم تنافی (۹) دلالت جمله خبریه بر حکم - وجوب یا حرمت - در مقام طلب و... (۱۰) عدم حجیت شهرت فتوایی و... .

ب. برخی مبانی صادقی تهرانی عبارتند از: (۱) تأکید بر سنت در تفسیر آیات (۲) حمل لفظ مشترک بر چند معنا (۳) انحصار تجرّد به خداوند (۴) عدم توجّه به سیاق آیات (۵) عدم توجّه به قرائات (۶) محدودیت عصمت پیامبران به پیامبران اولوالعزم و... .
۲- اشتراکات: با توجّه به کثرت موارد و قلت فائده‌ی ذکر، از بیان موارد اشتراک نظر دو مفسّر صرف نظر گردید.

۳- افتراقات: موارد افتراقات نظر - که مرکز ثقل این پژوهش به شمار می‌آید - در سه باب صلاه، صوم و حج به ترتیب عبارتند از: الف. افتراقات صلاه: (۱) عدم لزوم اعاده‌ی نماز (محقق اردبیلی) و لزوم اعاده (صادقی تهرانی) در صورت کشف قبله (۲) عدم وجوب استعاذه (محقق اردبیلی) و وجوب استعاذه (صادقی تهرانی) در قرائت قرآن (۳) دلالت آیه ۶۲ سوره فرقان بر تخالف شب و روز و بر قضاء نافله‌ی شب و روز و به عکس (صادقی تهرانی) (۴) دلالت آیه ۲۱ سوره بقره بر مطلق عبادت (محقق اردبیلی) و دلالت بر تفکّر در عبادت و آیات آفاقی (صادقی تهرانی) (۵) دلالت آیات سوره واقعه و اعلی بر ذکرهای خاص رکوع و سجود (محقق اردبیلی) و اشاره به کمیت و کیفیت تسبیح پروردگار (صادقی تهرانی) (۶) قصر بودن نماز مسافر (محقق اردبیلی) و تمام بودن آن (صادقی تهرانی) (۷) ترغیب آیه ۴۳ سوره بقره به نماز جماعت و... (محقق اردبیلی) و امر به وجوب نماز جماعت (صادقی تهرانی).

ب. افتراقات صوم: (۱) وجوب افطار مسافر (محقق اردبیلی) و وجوب صوم مسافر (صادقی تهرانی) (۲) وجوب افطار مریض (محقق اردبیلی) و وجوب صوم مریض در صورت عدم تشدید (صادقی تهرانی).

ج. افتراقات حج: (۱) مراد از بگه حرم است (محقق اردبیلی) و مراد کعبه یا حجرالاسود است (صادقی تهرانی) (۲) طواف نساء، واجب بلا بدیل است (محقق اردبیلی)، کفایت طواف وداع در صورت نسیان و جهل (صادقی تهرانی) (۳) تصریح به

مشروط بودن وجوب حج به استطاعت (محقق اردبیلی) و عدم اظهار نظر (صادقی
تهرانی) (۴) استدلال به آیه ۲۸ سوره حج بر وجوب حج (محقق اردبیلی) و تبیین منافع
مختلف حج (صادقی تهرانی) (۵) وجوب حج و عدم وجوب عمره مفرده (محقق
اردبیلی)، وجوب حج و وجوب عمره مفرده (صادقی تهرانی).

واژگان کلیدی: احکام القرآن، فقه القرآن، آیات الاحکام، محقق اردبیلی، صادقی
تهرانی.

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر احسان ابراهیمی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین ابوطالب علی نژاد
نگارنده: شیرین سعیدی

چکیده

قرآن، کتابی جامع و منبع شناخت اسلام است، و سخنان اهل بیت (:) نیز، دومین مصدر شناخت این دین آسمانی است؛ به ویژه روایات تفسیری ایشان، که تفاسیر روایی را پدید آورد. اما تفاسیر روایی فریقین، فقط متن روایات را ارائه می‌دهند، یا تبیین اندکی از روایات (نه سند) دارند، در صورتی که نیازمند پژوهش دقیق، در دو حوزه سند و دلالت هستند. مسئله‌ی اصلی در این رساله، تحلیل روایات فریقین در تفسیر سوره «فتح» با تمرکز بر اختلافات اساسی، با روش گردآوری کتابخانه‌ای، و شیوه‌ی پردازش توصیفی - تحلیلی است. یافته‌های تحقیق در فصل مباحث خداشناسی، نشان می‌دهد که با توجه به روایات شیعی که عمدتاً صحیح و معتبر هستند، مراد از سکینه در آیه ۴ سوره، ایمان قلبی است که سبب آرامش انسان می‌شود. و معنای رحمت در احادیث اهل تسنن که به لحاظ سندی معتبرند، همسو با روایات شیعی است؛ زیرا مقتضای آن، ازدیاد ایمان است. همچنین طبق روایات فریقین، ذومراتب بودن ایمان، با نزول هر فریضه‌ی جدید، یا انجام دادن عمل صالح، محقق می‌شود. در انتساب دست به خدا در آیه ۱۰، روایات شیعی که صحیح و معتبر هستند، بیشتر معنای قدرت و نصرت الهی را بیان کرده، و احادیث اهل تسنن نیز، ناظر به تفسیر ید و چرایی انتساب به خدا نیستند. در تفسیر آیه ۲۷، روایات شیعی که صحیح و معتبرند، درباره‌ی حقیقت مشیت و اراده و گستره و قلمرو آن بیان شده، و احادیث اهل تسنن، مستقیم به آیه اشاره ندارند؛ و گزارش‌های عمومی آن‌ها، ناظر به اصل مشیت و گستره‌ی آن در امور خوب و بد است. یافته‌های تحقیق در فصل مباحث راهنماشناسی نیز، نشان می‌دهد که در آیه ۲ سوره، روایات شیعی هرچند به لحاظ سندی ضعیف هستند، در محتوای خود، گناه‌کار بودن پیامبر (۹) را نفی می‌کند؛ و مراد از ذنب را، گناه‌کار بودن در پندار کافران می‌داند. از اهل تسنن نیز روایتی مبنی بر گناه‌کار بودن آن حضرت وارد نشده است؛ هرچند آنان با استناد به ظاهر آیه، معتقدند که

ایشان مرتکب گناهان صغیره می‌شود. همچنین طبق روایات شیعه که گاهی صحیح و زمانی ضعیف هستند، «کلمه التقوی» در آیه ۲۶ بر اهل بیت (:) تطبیق می‌شود؛ و روایات اهل تسنن که به لحاظ سندی معتبرند، آن را به «لا اله الا الله» معنا کرده‌اند، که البته ایمان به نبوت و ولایت نیز هماهنگ با روح ایمان و توحید است. در تفسیر آیه ۱۶ سوره، هیچ روایتی از فریقین، دال بر خلافت ابوبکر یا عمر نیست و چنین تفسیری از سوی اهل تسنن، ادعای بی‌دلیل است؛ چنان‌که در تفسیر آیه ۱۸ نیز، هیچ روایت تفسیری از فریقین، بر عدالت صحابه دلالت ندارد، و نمی‌توان مستند به آیه‌ی فوق یا روایات تفسیری ذیل آن، چنین برداشتی کرد.

با توجه به این یافته‌ها و فرآورده‌های تحقیق، در بیان دستاورد کلان این پژوهش، می‌توان گفت: در بخش خدانشناسی و توحید، اختلافات اساسی فریقین، ظاهری و قابل جمع است. عمده مباحث اختلافی، حول مباحث راهنماشناسی، به ویژه عصمت پیامبر اکرم (۹)، مصداقیت امیرمؤمنان (۷) برای «کلمه التقوی»، و نیز دلالت آیات پایانی، بر خلافت خلفای صدر اسلام است.

واژگان کلیدی: تفسیر روایی تطبیقی، سوره فتح، مراتب ایمان، ید خدا، مشیت الهی، عصمت پیامبر (۹)، کلمه التقوی، خلافت ابوبکر و عمر، بیعت شجره، عدالت صحابه.

چکیده رساله سطح ۴
رشته فقه خانواده

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سید جواد حسینی خواه
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین سیف اله صرامی
نگارنده: اشرف پاک تیت

چکیده

از مهمترین نیازهای هر انسانی امنیت است. این امنیت در هفت بعد سیاسی، اقتصادی، غذایی، بهداشتی، نظامی، زیست محیطی و فرهنگی، قابل طرح می باشد. یکی از ابعاد امنیت، بُعد بهداشتی آن است که نیاز اولیّه ی هر انسانی می باشد، و زوجین نیز در روابط خود، از این نیاز مستثنی نیستند؛ بلکه این بعد از امنیت در روابط زوجین جایگاه ویژه ای نیز می یابد. دین اسلام در مقایسه با دیگر ادیان، دین اکمل و اتمّ است، و همه ی زوایای زندگی انسان را، مدّ نظر قرار می دهد. فقه برآمده از استنباط انسانی از شرع مقدّس است که در قرآن و سیره ی معصومین علیهم السلام وجود دارد.

با توجّه به مطالب فوق، این سؤال به ذهن می رسد که چه گزاره های فقهی، در زمینه ی روابط جنسی و غیرجنسی زوجین، در فقه امامیه وجود دارد؟ پژوهش حاضر، با موضوع "بعد بهداشتی امنیت انسانی در روابط زوجین از نظر فقه امامیه" با هدف آگاهی بخشی احکام و دستورات الهی در این زمینه، با روش توصیفی - تحلیلی از لابه لای منابع فقه، ذکر اقوال فقها، در سه فصل مفاهیم و کلیات، بهداشت روابط جنسی، بهداشت روابط غیرجنسی، در صدد پاسخگویی به سؤال اصلی فوق الذکر است. نتایج حاصله حاکی است که: دین اسلام، دین تمام و کاملی است که شارع مقدّس در هیچ امر جزئی هم، فروگذاری نکرده است، و حتّی به بعد بهداشتی امنیت انسانی روابط زوجین، چه جنسی و چه غیرجنسی، نیز پرداخته، و گزاره های فقهی در قالب احکام و جوب، حرمت، کراهت یا استحباب، وضع کرده است و به همه ی ابعاد بهداشتی و امنیت انسانی، در زمینه های خوراک، پوشاک، درمان، مسکن و... توجّه داشته است.

واژگان کلیدی: امنیت، امنیت انسانی، بهداشت، زوجین، فقه امامیه.

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین اکبر خادم الذاکرین
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین حسام الدین ربّانی
نگارنده: الناز جهانپور

چکیده

شروط ضمن عقد نکاح، از جمله تمهیدات اسلام، برای حفظ و تحکیم نهاد خانواده است که امکان انعطاف‌پذیری زوجین را در جایگاه‌های گوناگون فراهم می‌کند. یکی از این شروط، «شرط محدودیت تمکین» است که قابلیت گنجاندن آن، ضمن عقد نکاح، معلول دیدگاه‌های مختلف فقیهان، درباره مقتضای عقد و اهداف نکاح است. نظر به اهمیت این مسئله، در این پژوهش، با روش توصیفی - تحلیلی اجتهادی، به بررسی شرط محدودیت تمکین از دیدگاه فقه فریقین پرداخته شد. تتبع در کتاب‌های فریقین، نشان داد گروهی از فقیهای امامیه، که تمکین را مقتضای ذات عقد نکاح می‌دانند، نسبت به شرط خلاف آن، برخی قائل به بطلان شرط و عقد، و برخی به بطلان شرط و صحت عقد، معتقد هستند. در مقابل گروه دیگری، استمتاع و تمکین را مقتضای اطلاق عقد نکاح دانسته، قائل به صحت گنجاندن چنین شرطی ضمن عقد هستند. در فقه اهل تسنن، امور جنسی از مقاصد اصلی نکاح است. طبق دیدگاه فقیهان، هر شرطی که این امر را محدود یا نفی نماید، موجب بطلان شرط و عقد، یا فقط بطلان شرط است. همچنین نقد ادله‌ی قائلین به منع و تفصیل فقیهان تشیع و تسنن، و تبیین دقیق معنای شرط «محدودیت تمکین» با توجه به تئوری زمان و مکان در اجتهاد، و بر مبنای مصلحت عقلایی، صحت گنجاندن «شرط محدودیت تمکین» را بر اساس توافق زوجین، معتبر می‌داند؛ از این‌رو چنین شرطی، نه مصداق تحریم مباح یا حلال است، و نه مخالف با کتاب و سنت.

واژگان کلیدی: شرط محدودیت تمکین، عقد نکاح، فقه فریقین، استمتاع.

چکیده رساله سطح ۴- نظام قدیم
رشته فقه

شیوه‌های جبران خسارت ناشی از نقض قرارداد از دیدگاه فقه امامیه و حنفیه

استاد راهنما: آیت الله سید میر تقی حسینی گرگانی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین سید جواد حسینی خواه
نگارنده: حوریه خدایی

چکیده

قواعد فقهی و اصل جبران کامل خسارت، بر مبنای قرار دادن زیان دیده در وضعیتی اجرای قرار داد، به خوبی می تواند جبران خسارات وارده به خریدار را توجیه نماید. طرفین قرارداد، باید بتوانند ارزش مبیع را در صورت نقض تعهدات قراردادی، به عنوان خسارت از ناقض مطالبه نمایند. برای تعیین شیوه‌ی صحیح ارزیابی خسارت، باید روشن کرد که بر اساس کدام دلیل، ناقض قرارداد مسئول است، تا بر مبنای دلیل مطرح شده، نوع و حیطه‌ی مسئولیت او را تعیین نمود. با مفاد آیه‌ی شریفه «فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ» (بقره: ۱۹۴/۲) توجه به ماهیت و مقتضای شیوه‌ی جبران خسارت، ضروری است. نقض، غالباً به ضرر و زیان طرف مقابل می‌انجامد؛ به همین خاطر در فقه اسلامی کلیت اصل ضمان و جبران کامل خسارت، در راستای تحقق عدالت، مورد پذیرش قرار گرفته است؛ ولی واکنش احکام فقهی، نسبت به شیوه و راهکارهای جبران، برای تدارک زیان وارد شده به متضرر، به دلیل نقض تعهد به معنای اعم آن (عدم انجام تعهد، تأخیر در انجام تعهد، نقیصه در کالای مورد معامله و تلف کالا) در هر یک از مذاهب اسلامی متفاوت است. در این پژوهش به روش تحلیلی- توصیفی، و گردآوری اطلاعات به روش مطالعه کتابخانه‌ای، شیوه‌ها و راهکارهای جبران خسارت ناشی از نقض قرارداد، از دیدگاه فقه امامیه و حنفیه مورد بررسی قرار گرفته است. در ضمن تحقیق، ادله‌ی جبران خسارت و شیوه‌های مشترک دو دیدگاه، بیان و در آخر به شیوه‌های متمایز آنها پرداخته شده است. در ضمان منافع و ثبوت ارش در نقض کالا، شرط ضمن عقد و جبران خسارت در غبن، دو دیدگاه، تفاوت بنیادی دارند.

واژگان کلیدی: تعهد، ضمان، خسارت، جبران خسارت، نقض قرارداد.

چکیده پایان نامه های سطح ۳
رشته تفسیر و علوم قرآن

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا احسانی
نگارنده: زهرا محمدی

چکیده

نظریات در باب پیشرفت، به ویژه در بعد معنوی، شامل اصول و مبانی ارزشی در حوزه‌ی مناسبات انسانی، و متأثر از مبانی انسان‌شناختی به عنوان عامل و هدف معنویت است. بنابراین هویت و عقلانیت تعریف شده برای انسان، بر مبانی نظریه پیشرفت معنویت، تأثیرگذار است و هرگونه نظریه پردازی و الگوی اثباتی، در این زمینه، مبتنی بر حوزه‌های ارتباطی انسان، و همچنین شناخت نظام علّی و معلولی حاکم بر این مناسبات است. بر این اساس هدف این پژوهش، کشف نظریه پیشرفت معنوی، در اندیشه‌ی قرآنی علامه طباطبائی؛ است. پژوهش حاضر، با استفاده از روش حکمی - اجتهادی، به دنبال کشف نظریه پیشرفت معنوی، در اندیشه‌ی قرآنی علامه طباطبائی است که همان، تبیین علّی روابط، میان مبانی انسان‌شناختی و اصول بایسته نظام معنوی بوده، و مبتنی بر داده‌های کتابخانه‌ای، و به شیوه توصیفی - تحلیلی، انجام گرفته است. مبانی قرآنی و انسان‌شناختی علامه، با بیان نظریه فطرت و عقلانیت اسلامی، و نگاه تشکیکی به مراتب وجودی انسان و اصل ذوابعاد بودن، و اثبات حرکت جوهری و نیز اصل اجتماعی بودن انسان، ضرورت وجود معنویت در زندگی فردی و اجتماعی، و اِبتنای آن بر فطرت و لزوم تحقق عقلانی و وحیانی معنویت، و در نهایت، ضرورت ایجاد جامعه معنوی را اثبات می‌نماید. اِبتنای نظریه پیشرفت معنویت، بر مبانی قرآنی و انسان‌شناختی علامه، این نظریه را به صورت همه جانبه و در تمام ابعاد مورد نیاز زندگی انسان، تدوین می‌نماید و با ایجاد زمینه برای حیات طیبّه و گوارای انسانی، موجبات تعالی و تقرّب الهی، و سعادت دنیوی و اخروی او را فراهم می‌نماید.

واژگان کلیدی: معنویت، پیشرفت، نظریه، پیشرفت معنوی، علامه طباطبائی.

مستندات قرآنی دیدگاه مقام معظم رهبری درباره جایگاه و سبک زندگی زن

استاد راهنما: سرکار دکتر خانم فاطمه قنبری
نگارنده: اسما رستمی

چکیده

سبک زندگی، به معنای روش و شیوه‌های زندگی کردن و زیستن انسان‌ها می‌باشد و دیدگاه‌های متفاوتی هم از صاحب‌نظران، درباره سبک زندگی عنوان شده است؛ اما در این بین، دیدگاه دین، دارای اهمیت است، چراکه برگرفته از احکام و معارف الهی است که توجّهی ویژه به ارزش والای زن در خانواده، و اهمیت جایگاه او به عنوان رکن اصلی خانواده کرده است. به همین دلیل، ارائه‌ی الگوی سبک زندگی متناسب با آموزه‌های قرآنی، می‌تواند بسیار تأثیرگذار باشد. این پژوهش، بر اساس اهمیت سبک زندگی از منظر مقام معظم رهبری (مدّ ظله) و با استفاده از بیانات و مکتوبات موجود ایشان، و تفاسیر وارد شده در این زمینه، به تبیین جایگاه و سبک زندگی اسلامی زن پرداخته است، و به دنبال بازیابی هویت حقیقی زن، با استناد به فرمایشات مقام معظم رهبری (مدّ ظله) می‌باشد. در این پژوهش که از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است؛ تلاش شده است با بررسی سبک زندگی اسلامی، جایگاه زن در این سبک را، همراه با مستندات قرآنی و بیان دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدّ ظله)، مورد تحلیل و تبیین قرار دهد. با توجّه به یافته‌های تحقیق، این گونه به دست می‌آید که دین اسلام، برای همه‌ی ابعاد زندگی زن، از جمله ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی، راه‌های صحیح و سعادت‌مندانه ارائه کرده است، همچنین بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدّ ظله) که مبتنی بر آموزه‌های اسلام، قرآن و روایات است، زنان مسلمان می‌توانند با حفظ شئون اسلامی، و در کنار وظایف فردی، و تکالیفی که نسبت به نهاد خانواده دارند، در عرصه‌های مختلف اجتماعی نیز نقشی تأثیرگذار داشته باشند و جوامع اسلامی را در پیش برد اهداف اسلامی، انسانی، دنیوی و اخروی، یاری رسانند و ثابت کنند که حضور آنها، یک مؤلفه‌ی اثرگذار است. همچنین میتوان با استناد به این دو مرجع، در وصول به هدف، که همان حرکت به سمت حیات طیّبه، و قرب الهی در سبک زندگی اسلامی است، نقشه راه را ترسیم کرد.

واژگان کلیدی: جایگاه، سبک (روش)، زندگی، زن.

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
نگارنده: فرشته محمدپور

چکیده

مهم‌ترین و اصلی‌ترین منبع شناخت ارزش‌های دین اسلام، قرآن کریم است. خدای متعال در قرآن کریم، برای شناساندن این ارزش‌ها، شیوه‌های مختلفی را به کار گرفته، که از جمله آنها، روش تمثیل است. درباره‌ی تمثیلات قرآنی، سؤالات گوناگونی، قابل طرح است که یکی از مهم‌ترین آنها، سؤال درباره‌ی آثار تربیتی این تمثیلات است. نویسنده در این پژوهش، به روش کتابخانه‌ای از نوع توصیفی - تحلیلی، و به هدف پاسخگویی از سؤال فوق، به تبیین آثار تربیتی تمثیلات قرآنی، در دو بُعد اعتقادی و اخلاقی - رفتاری، پرداخته است. در بعد اعتقادی، به تمثیلاتی که در باب توحید و معاد وارد شده بود، پرداخته شد. برای هر کدام از این تمثیلات، آثار تربیتی گوناگونی ذکر شد که برخی از مهمترین آنها، عبارتند از: کسب سعادت در سایه‌ی شهادت بر توحید و استقامت بر آن؛ پایداری در مقابل تهدیدها؛ ممانعت شرک از رشد و ترقی؛ استفاده از جدال احسن، در بحث با مخالفان؛ استفاده از مستندات تاریخی، برای تبلیغ و دعوت به حق؛ نیت، ملاک ارزشمندی کارها؛ تفکر و تعقل، راه شناخت حقیقت؛ حبّ دنیا، سرچشمه‌ی تمام بدی‌ها. در بعد اخلاقی - رفتاری نیز، به تمثیلاتی پرداخته شد که برخی از مهمترین آثار تربیتی آنها، عبارتند از: عمل و حرکت، لازمه‌ی رسیدن به مقصد؛ کسب آرامش و دور شدن از نگرانی و اضطراب‌ها، با پرهیز از نفاق؛ پرسش، کلید کسب آگاهی و خروج از شک و تردید؛ اجتناب از نقض پیمان و سوگند، به جهت حفظ دست‌آوردها؛ حفظ آبرو و حیثیت جامعه، با پرهیز از غیبت؛ حصول رشد و تکامل وجودی انسان، با انفاق در راه خدا؛ حفظ ایمان حقیقی با پرهیز از ریا؛ اجتناب از ریا، عامل حفظ تعادل روحی و روانی؛ لزوم الگوگیری از یک الگوی نمونه، جهت هدایت به سمت سعادت.

واژگان کلیدی: تمثیلات قرآنی، آثار تربیتی، آثار تربیتی اعتقادی، آثار تربیتی اخلاقی

- رفتاری.

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی مدبّر (اسلامی)

نگارنده: زهرا غلامی

چکیده

این پژوهش، با عنوان «بررسی و تحلیل مصادیق مدارا در قرآن»، در سه فصل، سامان یافته و عهده‌دار بیان مصادیق قرآنی مدارا (که واژه‌ی آن در قرآن نیامده) است. و به نتایج زیر، دست یافته است:

- در فصل نخست، با عنوان «کلیات، مفاهیم و پیش‌نیازهای تحقیق» این نتیجه حاصل شد که اولاً: مدارا، به واژگانی معنا شده است که برای رساندن معنای آن، باید از همه‌ی آن‌ها کمک گرفت. این معانی عبارت‌اند از: ملایمت، ملاینت، ملاطفت (رفق) و همراهی نیکو با مردم و تحمل کردن آنان. البته کلمه‌ی مدارا دوگونه کاربرد دارد: گاه، در معنایی عامّ (سازگاری و نرم‌خویی و دوری از خشونت و سخت‌گیری و ستیزه‌گری و نیز تحمل و نادیده‌انگاری) به کار می‌رود. گاه نیز، در معنایی خاصّ (تحمل و نادیده‌انگاری و چشم‌پوشی از بدی دیگران) به کار می‌رود. ثانیاً: معیارهای کشف مصادیق مدارا در قرآن عبارت‌اند از: گوهر معنایی مدارا و تصریحات اهل بیت (ع).

- در فصل دوم، با عنوان «قلمروهای مدارا در قرآن» دریافتیم که قرآن کریم، مدارا را در گستره‌ای وسیع، بیان کرده که قلمروهایی گوناگون را در بر می‌گیرد؛ از خانواده گرفته تا جامعه و از هم‌کیشان گرفته تا غیرهم‌کیشان و از مؤمنان واقعی گرفته تا منافقان به‌ظاهر مؤمن. آیات بیان‌گر مدارا نیز برخی مقیدند (به مدارا با خانواده، مؤمنان، اهل کتاب و مشرکان و کافران ذمی) و برخی مطلق و ناظر به مدارا با همه‌ی مردم‌اند.

- در فصل سوم، با عنوان «تبیین و تحلیل مصادیق قرآنی مدارا» به این نتیجه دست یافتیم که آیات بیانگر فروتنی و نرمی با مردم، گذر کریمانه از کنار بدی، هجر جمیل یا دوری شایسته از بدان، واکنش نرم در برابر خشونت دیگران، دفع بدی با نیکوترین خصلت، روی‌گردانی از نادانان، عفو و صفح و گذشت از لغزش دیگران، معروف‌مداری در معاشرت، استغفار برای خطاکاران، جدال احسن با مخالفان و... از آیات بیان‌گر مدارا هستند، گرچه واژه‌ی مدارا، در آن‌ها نیامده است.

واژگان کلیدی: مصداق، مدارا، ملایمت، ملاینت، ملاطفت، رفق، همراهی نیکو.

چکیده پایان نامه های سطح ۳
رشته فقه و اصول

قاعده سکوت در فقه امامیه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سید جواد حسینی خواه
نگارنده: اعظم مجیدی

چکیده

در فقه امامیه، یکی از منابع استنباط احکام شرعی، سیره‌ی اهل بیت (:) است، که شامل قول، فعل و تقریر معصوم می‌باشد. سکوت، یکی از امور صادر شده از جانب معصوم است، که می‌تواند ناشی از رضایت معصوم، نسبت به عمل مکلف، در حضور ایشان باشد و در صدور احکام شرعی، مؤثر باشد. در این تحقیق، به بررسی دیدگاه امامیه درباره سکوت، پرداخته می‌شود. این پژوهش به روش تحلیلی - توصیفی، گردآوری شده است. در مطالعات انجام شده، به معانی و انواع سکوت پرداخته، و تأثیر قاعده سکوت، در عقود لازم و جایز و ایقاعات، بررسی شده است. یافته‌های این نوشته، شامل شرح و بسط ویژگی‌های سکوت، در احکام شرعی در فقه امامیه است، که می‌تواند در وصول به احکام شرعی، کمک‌کننده باشد. آنچه که از این تحقیق، به دست آمد، این است که در فقه امامیه، سکوت، بدون همراه شدن با قرینه‌ای معتبر و مناسب، دلالت بر قبول و اجازه نمی‌کند؛ اما در صورت همراهی با قرینه‌ای محکم، می‌توان آن را به عنوان یک اماره، پذیرفت و آن را ظاهر در مقام بیان اراده، دانست.

واژگان کلیدی: سکوت، فقه امامیه، قاعده فقهی، قاعده اصولی.

ناقص‌های شریعت عدالت در ابواب مختلف فقه

استاد راهنما: سرکار خانم مرضیه اسکندرجوی
نگارنده: طاهره مؤذن سلطان آبادی

چکیده

موضوع عدالت، در ابواب گوناگون فقه، مطرح شده است و کاربرد دارد؛ بنابراین لازم است ضمن تعریف مفهوم عدالت، شاخص‌های آن نیز تبیین گردد، تا معلوم شود مقصود از شخص عادل، در هر یک از ابواب فقه، چگونه شخصی است. این پژوهش، به روش توصیفی - تحلیلی، و با رجوع به منابع اصلی فقهی، به این نتایج رسید که عدالت، از دیدگاه برخی فقها، صرف ترک گناه و از دید بعضی دیگر، کفّ نفس و از نظر برخی، ملکه است که اگر به صرف ترک گناه، تعریف شود، مفهومی عدمی و اگر به معنای کفّ نفس و ملکه باشد، مفهومی وجودی خواهد داشت. متعلّق عدالت در هر یک از این معانی، از نظر برخی فقها، کبائر است و از دیدگاه برخی دیگر، شامل اصرار بر صغائر نیز می‌شود. در تعریف کبیره نیز اقوال مختلفی بیان شده، که مشهورترین آن، این است که مقصود، گناهانی است که وعده‌ی عذاب به آن‌ها داده شده است. برخی فقها، مروت را هم، بخشی از مفهوم عدالت دانسته‌اند. اما در زمینه‌ی شاخص‌های عدالت، به‌نظر می‌رسد با توجه به دو مراتب بودن عدالت، و به تناسب میزان اهمیت و خطر بودن جایگاه‌هایی که شخص عادل، باید در آن ایفای نقش نماید، شاخص‌های عدالت نیز متغیّر، و دارای شدّت و ضعف بوده، و دقّتی که در احراز شاخص‌ها می‌شود نیز متغیّر خواهد بود. شاخص‌های استخراج شده از روایات و اقوال فقها، در مبحث مناصب حکومتی، که به دلیل خطر بودن موقعیت آن، به صورت مستقل بررسی شده، و شامل ولیّ فقیه، قاضی، مرجع تقلید و امام جمعه می‌شود، از این قرار است: تقوا، ستر و عفاف، امانت و صفات نیکوی اخلاقی در حد اعلا و... . اما در سه باب فقه، یعنی عبادات، عقود و ایقاعات، و احکام، شاخص‌های عدالت، شامل این موارد است: عفاف، حسن ظاهر، تعهّد به نماز جماعت، فاسق و دروغگو نبودن و

واژگان کلیدی: شاخص، عدالت، ابواب فقه، ملکه، کبائر، مروت.

احکام قضی کریم و تنبیه‌پرهی زنان و مردان

استاد راهنما: سرکار خانم مرضیه اسکندرجوی
نگارنده: زهره خوش‌نژاد افخم

چکیده

خداوند متعال به هدف والای رسیدن به مقام خلیفه الهی، انسان را خلق کرد و او را اشرف مخلوقات، قرار داد و زمینه‌های رشد و رسیدن انسان، به هدف خلقت را فراهم نمود. یکی از این زمینه‌های رشد، جسم و اعضای بدن هستند. انسانی که در مسیر هدف خلقت، قرار گرفته، با بهترین بهره‌برداری و انتفاع از جسم خود، در سیر الی الله، گام برداشته، و به سعادت ابدی، رهنمون می‌گردد.

در این میان، رخداد پدیده‌هایی نوین و بی‌سابقه، در عرصه‌های گوناگون آرایشگری و پزشکی، علاوه بر افزایش قلمرو تصرفات شخص بر اعضای بدن خود، پرسمان‌هایی را پیرامون مشروعیت یا عدم مشروعیت آن‌ها، برانگیخته است.

گریم و تغییر چهره‌ی زنان و مردان، که یکی از مصادیق بهره‌برداری و انتفاع از اعضای بدن، به شمار می‌آید، گاه به صورت موقت، انجام می‌گیرد و گاه این تغییر چهره، به صورت دائمی و بازگشت ناپذیر، اعمال می‌شود. این‌گونه پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی، علاوه بر این که منجر به گشودن گرهی از مشکلات مجتمعات بشری می‌گردد، هر روز باعث پیدایش پدیده‌های جدیدی می‌شود، که به تبع خود، مسائل جدید فقهی را به دنبال دارد، که در گذشته، سابقه و زمینه‌ی وقوع آن، وجود نداشته است. فقه اسلامی، پویا و جواب‌گوی نیازهای تمام اعصار و زمان‌ها بوده، و بر اساس قواعد خاص خود، راه‌گشا و پاسخ‌گوی مسائل بوجود آمده می‌باشد. در این نوشتار، احکام فقهی گریم و تغییر چهره‌ی موقت و دائم، به طور کامل مورد بررسی قرار گرفته، و ضمن بیان احکام اولیه و ثانویه، ادله‌ی فقهی مبتنی بر حکم، واکاوی شده است. در نهایت نیز، احکام فقهی بعد از گریم و تغییر چهره، مطرح می‌گردد.

واژگان کلیدی: گریم، چهره، تغییر چهره، آرایش، زینت.

بایگاه شریعت‌فروانی و اجماع و استنباط احکام از نظر امام خمینی: و آیت الله خویی:

استاد راهنما: سرکار خانم شهره صادقی
نگارنده: زینب زین العابدینی فردویی

چکیده

شهرت در لغت، به معنای امری واضح است، و در اصطلاح، به معنای مشهوری است که مستند آن، معلوم نباشد. و اجماع نیز در لغت، به معنای اتفاق، گردآمدن و جمع کردن است، و در اصطلاح، اتفاق جماعتی از مجتهدین امت، بر امری از امور دینی است که اتفاق آنها، کاشف از رأی معصوم (۷) باشد. از نظر فقهای شیعه، حجیت اجماع، از جهت کاشف بودن از رأی و نظر معصوم (۷) است. در مورد جایگاه شهرت فتوایی، امام خمینی (۱) معتقد به تفصیل، بین اصول متلقات قدما و غیر آن، و حجیت شهرت قدمایی که دارای اصول متلقات هستند، می باشد. و در مقابل آیت الله خوئی (۱) در همهی ادلهی شهرت فتوایی، اشکال وارد کرده، و شهرت فتوایی را نمی پذیرد.

جایگاه اجماع نیز، از منظر امام خمینی (۱) و آیت الله خوئی (۱)، و نقاط اشتراک و افتراق دو دیدگاه، بررسی شده است. از نظر امام خمینی؛ حجیت اجماع، مبتنی بر طریق حدس بر وجود ملازمه ی عادی، بین آراء فقها و نظر معصوم (۷)، و یا کشف از دلیل معتبر، نزد مجمعین است، که به دست ما نرسیده است. در صورتی که آیت الله خوئی (۱)، همهی طرق مختلف اثبات اجماع را رد نموده، و برای عدم مخالفت با بزرگان فقها، راه احتیاط را پیش گرفته است.

روش حل مسئله، در این رساله، تلفیقی بوده است؛ به طوری که نخست، توصیف و تبیین و سپس، تحلیل اطلاعات گردآوری شده، انجام شده است و سپس، در بررسی تطبیقی، به مقارنه و مقایسه ی نظرات این دو فقیه بزرگ، پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: اجماع، احکام، استنباط، شهرت فتوایی، امام خمینی (۱)، آیت الله خوئی (۱).

چکیده پایان نامه های سطح ۳
رشته فلسفه اسلامی

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر فاطمه رجبی

نگارنده: سیده سمیه موسوی

چکیده

چگونگی خلقت جسمانی انسان و چگونگی بدن او در مراحل و مراتب مختلف نفس، از پیشا دنیا تا پس از آن، همواره از موضوعات مورد توجه، و از دغدغه های مهم اندیشمندان، در مسئله ی مبدأ و معاد بوده است. مآصدرا با تکیه و تمسک به عقل، و آموزه های وحیانی، و کشف و شهود عرفانی، مبتنی بر مبانی خاص حکمت متعالیه، از جمله اصالت وجود، حرکت جوهری، و جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء بودن نفس، نظریه ابدان طولی را برای توجیه این ارتباط، و اثبات معاد جسمانی بیان می کند. نظریه ابدان طولی یک منظومه ی واحد و منسجم، از انسان شناسی مآصدرا ارائه می دهد. بر اساس این نظریه، نفس انسان، حقیقت واحدی است، که در هر مرحله از مراحل وجودی خویش، به همراه بدنی مناسب با آن موطن، به حیات خویش ادامه می دهد. در این پژوهش، تحولات پیشا دنیا تا پسا دنیای بدن انسان، به صورت زنجیره وار و متصل، در چهار مرحله ی پیشا دنیا، دنیا، برزخ مثالی و قیامت، تبیین شده و چگونگی اتصال حقیقت انسان، در تمامی این مراحل و تأثیر هر یک از این موطن، بر دیگری و تأثیر این نظریه، بر مؤلفه های انسان شناسی، بررسی می شود.

واژگان کلیدی: ابدان طولی، مآصدرا، نفس، بدن، بدن مثالی، بدن اخروی، فطرت،

تکامل.

بودن بهتر است یا نبودن: بررسی انتقادی دیدگاه دیوید بناتار بر بنای حکمت صدرایی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علیرضا آل بویه
نگارنده: لعلیاسادات عیوضی

چکیده

یکی از مسائل حائز اهمیت در جهان امروز، فرزندآوری و پیامد آن، ازدیاد یا کاهش جمعیت است، که دیدگاه‌های گوناگونی درباره‌ی آن، از سوی فیلسوفان اخلاق کاربردی، مطرح شده است. یکی از آن‌ها، دیدگاه «زایش‌ستیزی» دیوید بناتار است. به اعتقاد او، هر کس با به دنیا آمدن، همواره با آسیب‌های جدی از جمله بیماری، گرسنگی، قطعی عضو، امیال بی‌پایان، و در نهایت مرگ مواجه است؛ و او با توجه به این مصیبت‌ها، می‌کوشد «غیراخلاقی بودن فرزندآوری» را اثبات کند. به گفته‌ی او، اکنون که ما، بدون اراده‌ی خود، به این دنیا وارد شده‌ایم، مجبور به ادامه‌ی زندگی هستیم؛ ولی باید از ورود افراد دیگر، جلوگیری کنیم تا آن‌ها، دچار مشکلات و مصیبت‌ها نشوند. به عقیده‌ی وی، «زندگی، ارزش آغازکردن، ندارد» و این مطلب، با «زندگی، ارزش ادامه‌دادن، ندارد» متفاوت است. بناتار برای اثبات ادعای خود، از استدلال عدم تقارن لذت و درد، بهره می‌جوید. بناتار، با تکیه بر دیدگاه همواره همراه آسیب بودن وجود، تصریح می‌کند «بهره است هیچ انسان، و حتی هیچ موجود با شعور و با احساسی، وجود نداشته باشد» و بدین صورت نظریه‌ی مشهور «انقراض نسل بشر» را پایه‌گذاری می‌کند. وی با اینکه، موافق وقوع سریع انقراض است، اما با نابودی دسته جمعی آن‌ها، مخالف می‌باشد و تأکید دارد فقط، افراد جدید، به صحنه‌ی وجود وارد نشوند، تا انقراض، به تدریج صورت گیرد. به عقیده‌ی وی، خودکشی، روش مناسبی، برای تحقق این هدف نیست و حال آنکه، یکی از لوازم دیدگاه انقراض نسل بشر است. او کسب آگاهی را شرط هویت و موجودیت انسان دانسته، و معتقد است سقط جنین، لازمه‌ی دیدگاه «زایش‌ستیزی»، و در نهایت «انقراض نسل بشر» می‌باشد. با توجه به نفوذ و تأثیرگذاری این دیدگاه از یک سو، و مغایرت «زایش‌ستیزی» و «انقراض نسل بشر» با قانون طبیعت، و مخالفت با هدفمندی خلقت و برتری و ارزش و کرامت ذاتی انسان از سوی دیگر، در این پایان‌نامه، در صدد بررسی و نقد دیدگاه بناتار هستیم، و با بیان برخی اشکالات دیدگاه وی، از جمله نقص

در هستی‌شناسی و انسان‌شناسی، در صدد اثبات ناکارآمدی استدلال‌های او هستیم. در پایان اثبات می‌شود که انسان، دارای ارزش و کرامت ذاتی بوده، و فرزندآوری، چون خلق ارزش است، ذاتاً دارای ارزش می‌باشد.

واژگان کلیدی: بناتار، وجود، آسیب، لذت و درد، فرزندآوری، انقراض، سقط جنین.

چکیده پایان نامه های سطح ۳
رشته کلام اسلامی

روش تحلیلی مضمون «مسئله رضای الهی» سخنان مقام معظم رهبری (مد ظله)

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین علی امیرخانی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین عبدالله متقی زاده
نگارنده: رضوان ناصری گل

چکیده

یکی از مقامات بلند معنوی، در سیر به سوی خداوند، توجه به خشنودی خدا است. حضرت آیت الله خامنه‌ای (مد ظله العالی)، به عنوان رهبر عالی قدر معنوی و سیاسی جهان تشیع، همواره رضایت و خشنودی الهی را در اعمال خود، مد نظر داشته و مسئولان و آحاد ملت را بدان فراخوانده است و الگوی عملی رضای الهی، در دوره‌ی معاصر می‌باشند؛ از این رو، بررسی فرمایشات ایشان در رضای الهی، در این پژوهش، با روش تحلیل مضمون، مورد بررسی قرار گرفت.

در مرحله اول: مطالب منابع، سطر به سطر مورد مطالعه قرار گرفت؛ و بررسی و تحلیل مضمون شده است، و از متن فرمایشات، «اخلاص در نیت»، «تقوا» و «عمل صالح»، هر کدام در جدولی گردآوری، و بر اساس مضامین پایه‌ای، استخراج و جانمایی شدند. در مرحله دوم: مضامین به دست آمده، مورد بازنگری قرار گرفت، و بعد تحلیل محتوایی به مضامین سازمان‌دهنده، دسته‌بندی گردید. مرحله سوم: مضامین سازمان‌دهنده، با احصاء وجوه مشترک و ارتباطات معنایی، در قالب مضامین فراگیر طبقه‌بندی شدند. سپس این مضامین، به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم شد تا مضامین برجسته، همراه با روابط میان آنها، نشان داده شود. این کار باعث می‌شود تا تصور وجود هر گونه سلسله مراتب، در میان آنها، از بین برود و ارتباط متقابل میان شبکه و فهم روابط، آسان‌تر شود. تحلیل شبکه‌ی موجود، ما را به الگویی می‌رساند که توضیح‌دهنده‌ی ساختار و منطق کلی متن است.

تحلیل مضمونی مسئله‌ی رضای الهی در سخنان مقام معظم رهبری (مد ظله)، به سه دسته‌ی کلی اخلاص در نیت، تقوا و عمل صالح، منتهی گردید. این سه دسته به صورتی

منظم، در جداول، طبقه‌بندی‌شده و به صورت شماتیک، ارائه گردیده و کاملاً کاربردی و قابل بهره‌برداری است.

واژگان کلیدی: رضای الهی، اخلاص در نیت، تقوا، عمل صالح، تحلیل مضمون، مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه).

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر بهروز محمدی منفرد
نگارنده: سیده مرضیه تقوی نژاد

چکیده

این پایان نامه با روش توصیفی - تحلیلی، و با ابزار کتابخانه‌ای، به بررسی نقش خداگرایی در سبک زندگی اجتماعی، از دیدگاه علامه طباطبائی (۱) می‌پردازد، با این ضرورت که خداگرایی، یکی از مهمترین موضوعاتی است که در طول تاریخ، مورد توجه ادیان بوده، و بشر نیز، همواره با آن مواجه بوده است؛ و در سبک زندگی جدید، بشر، سخت به این موضوع نیازمند است. از طرفی یکی از اندیشمندان بزرگ معاصر، علامه طباطبائی (۱)، می‌باشد که ضرورت دارد این موضوع، از دیدگاه ایشان بررسی شود، تا گامی کوچک، در تبیین معارف دینی برداریم. رضایت مندی، سلامت روانی و آرامش، نشاط و شادی، استقامت در برابر سختی‌ها، مدیریت صحیح اعضای خانواده، محبت بین افراد، صلح رحم، از موارد نقش سازندگی خداگرایی است. هم‌چنین جلوگیری از طلاق ناصحیح، جلوگیری از خیانت به یکدیگر، جلوگیری از قطع رحم و جلوگیری از افسردگی، نیز از موارد نقش بازدارندگی خداگرایی، در رابطه‌ی انسان با خانواده و اقوام است. در مورد نقش خداگرایی در سبک زندگی اجتماعی، در رابطه‌ی انسان با همسایگان و دوستان، نیز نقش سازندگی و بازدارندگی خداگرایی، حائز اهمیت است. نقش سازندگی شامل صداقت، انفاق، عفو و گذشت، مودت و نوع دوستی، وفای به عهد، امر به معروف و نهی از منکر، و آداب معاشرت است. نقش بازدارندگی خداگرایی نیز، شامل جلوگیری از بخل، جلوگیری از تجسس، جلوگیری از غیبت کردن، جلوگیری از سوء ظن داشتن، جلوگیری از بدگویی کردن، و جلوگیری از کم فروشی می‌شود. نقش خداگرایی در سبک زندگی اجتماعی در رابطه‌ی انسان با حکومت، نیز شامل نقش سازندگی خداگرایی در عدالت، امنیت و اطاعت از ولی فقیه و نقش بازدارندگی خداگرایی، در جلوگیری از خشونت، جلوگیری از ظلم کردن و جلوگیری از ایجاد ناامنی است.

واژگان کلیدی: خدا، خداآواری، فرهنگ، تفسیر.

چکیده پایان نامه های سطح ۳
رشته تاریخ اسلام

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حمیدرضا مطهری
نگارنده: لیلا شریفی ترکسلویه

چکیده

بر اساس روایات و متون تاریخی، انگشتر از جایگاه ویژه‌ای در سیره‌ی معصومین (۱) برخوردار است و به عنوان سنت نبوی و یکی از امور مستحبی، احکام خاصی را به خود اختصاص داده است. به گونه‌ای که آداب، احکام و فضیلت و آثار فراوانی، برای این زینت اسلامی ذکر کرده‌اند و همواره، بر استفاده از آن، تأکید داشته‌اند و خود نیز به این امر، مبادرت داشته‌اند و گاهی، دارای چندین انگشتر بوده‌اند که هر کدام، به فراخور شرایط و جایگاه آنان، کاربرد متفاوتی داشته است. این پژوهش، با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای، و اطلاعات و گزارشهای تاریخی، به صورت وصفی - تحلیلی، به دنبال بررسی انگشترهای معصومین (۱) و کارکردهای آن، از نظر تاریخی است که در نهایت، آن‌چه از این پژوهش به دست آمده، نشان می‌دهد که اولاً: بین شخصیت معصوم (۷) و نوع نگین و نقش نگینی که انتخاب می‌کردند، رابطه‌ی تنگاتنگ و معناداری وجود داشته است. و ثانیاً: شرایط زمانه نیز، در انتخاب این نقش نگین‌ها، تأثیر به‌سزایی داشته است. اگرچه در اسلام، انگشتر در ابتدا، جهت مهر کردن نامه‌ها به کار گرفته شد؛ اما با گذشت زمان، جنبه‌ی تبرک و تبعیت از سنت، به آن افزوده شد، و نقوش حکاکی شده بر انگشتر، مورد توجه قرار گرفت. معصومین (۱)، نقوش خاصی برای نگین خاتم خود، انتخاب می‌کردند و این نقوش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است که اغلب، برگرفته از اسماء الهی، آیات قرآنی، دعاها و عبارات حکیمانه، بوده است که برای آن، خواص و آثار فراوانی، در روایات ذکر شده است و کارکردهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ویژه‌ای، داشته است که هم بیانگر شخصیت آنها، بوده است و هم بیانگر اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی عصر آن‌ها. از آن‌جا که تمام گفتار و اعمال معصومین (۱) با هدف خاص و در جهت تبیین اسلام و احکام الهی، بوده است، نقش انگشتری خود را نیز با اهداف خاصی، انتخاب می‌کردند که در برخی موارد، نشان‌دهنده‌ی اوضاع و شرایط حاکم بر جامعه، بوده است و در قالب تأیید یا اعتراض به شرایط، خودنمایی می‌کرده است. در مواردی هم این

نقوش، حاکی از ویژگی خاصی در معصوم^(۷)، بوده است که با توجه به آن عصر، بروز پیدا کرده است.

واژه‌های کلیدی: انگشتر، خاتم، تختّم، نگین، فص، نقش نگین، کارکرد انگشتر، انگشتر معصومین^(۸).

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر زهرا روح‌الهی امیری
نگارنده: وجیهه خوش‌کلام

چکیده

عباسیان پس از امویان، از سال ۱۳۲ تا ۶۵۶ هـ ق حکومت کردند. خلفای عصر نخست عباسی (از ۱۳۲ تا ۲۳۲ هـ ق)، با وجود گستره‌ی جغرافیایی وسیعی که در اختیار داشتند، توانستند با بهره‌گیری از سیاست‌هایی، به رونق اقتصادی جامعه‌ی اسلامی کمک کنند. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی، و با مراجعه به کتب و اسناد تاریخی، به تبیین سیاست‌ها و اقدامات در راستای بهبود و رونق کشاورزی، تجارت، و امور مالی، در دوره‌ی اوّل می‌پردازد. چرا که توجه خلفا به کشاورزی و تجارت، و ایجاد زمینه‌های کمک‌کننده و مشوّق کشاورزی، در به رونق رساندن کشاورزی و تجارت عصر نخست، کمک شایانی کرد. پیامد و تأثیر مستقیم این سیاست‌ها، اوج‌گیری حکومت عباسیان بود، به گونه‌ای که در برهه‌ای از زمان، به عصر طلایی معروف شد و به گسترش تمدن اسلامی، منتهی گردید.

اما در عصر دوّم، که تا سال ۳۳۴ هـ ق به طول انجامید، حضور فعال عنصر ترک، در ساختار نظام خلافت، و نفوذ رو به رشد ایشان، موجب ضعف دستگاه خلافت گردید، به گونه‌ای که از گستره‌ی جغرافیایی این دوره، به مرور کاسته شد، و حاصل آن، تشکیل حکومت‌های مستقل و نیمه‌مستقل، در پی ایجاد قیام‌های متعدّد، در اقصی نقاط دامنه‌ی جغرافیایی بود. ایجاد بحران‌های گوناگون، عدم رسیدگی به سیاست‌های تسهیل‌کننده‌ی کشاورزی، و عدم تأمین امنیت راه‌ها، موجب افول کشاورزی و تجارت شد؛ که به دنبال آن، اُفتِ شدید اوضاع اقتصادی مردم را در پی داشت. فشارهای کارگزاران دستگاه حکومت در دریافت مالیات‌های شدید، موجب دامن زدن بر شورش‌های مختلف گردید و بدین ترتیب ضعف و افول خلافت عباسیان، نتیجه‌ی ضعف دستگاه خلافت به واسطه‌ی نفوذ روز افزون ترکان بود.

این پژوهش در صدد بود تا با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، با روش توصیفی - تحلیلی، به دنبال علت افول و اوج دستگاه خلافت، در دو دوره‌ی اوّل و دوّم عباسیان بپردازد.

واژگان کلیدی: سیاست، اقتصاد، اقتصاد سیاسی، اقتصاد اسلامی، عباسیان، تجارت، کشاورزی و مالیات.

چکیده پایان نامه های سطح ۳
رشته اخلاق و تربیت اسلامی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محسن داودآبادی فراهانی
نگارنده: سیده زهرا موسوی درّه بیدی

چکیده

امروزه اینترنت و فضای مجازی، بسیاری از شئون فردی و اجتماعی زندگی را در بر گرفته و تحت تأثیر قرار داده است. آثار مثبت و منفی این فضا، بر زندگی انسان، روز به روز، آشکارتر و گسترده تر شده و شناسایی آسیب‌های آن و آموزش و فرهنگ سازی برای رفع آنها، ضروری می‌نماید. یکی از این آسیب‌ها، اثرات منفی اینترنت و شبکه‌های اجتماعی بر روابط بین زوجین در خانواده‌هاست. هدف اصلی این تحقیق، تدوین بسته آموزشی کاهش آسیب‌های فضای مجازی، نسبت به روابط بین همسران است، که با روش توصیفی - تحلیلی، با استفاده از منابع دینی (آیات و روایات) انجام می‌شود. در این پژوهش، ابتدا آسیب‌های فضای مجازی، در سه بخش روابط کلامی، غیرکلامی و جنسی تبیین گردید، و سپس بسته آموزشی (شامل اهداف و راهکارها)، با استفاده از متون دینی تدوین شد. راهکارها شامل: ۱- راهکارهای شناختی مثل آشنایی با تفاوت‌های فردی، تفکر، فراگیری مهارت‌های زناشویی و... ۲- راهکارهای انگیزشی مثل مهرورزی به همسر، تقویت رابطه با خدا، دوری از حب دنیا و... ۳- راهکارهای رفتاری مثل ارتباط صحیح با نامحرم، مدارا، توجه به همسر، هدیه دادن، ملامت نکردن و... می‌باشد. در پایان نیز روایی بسته آموزشی، توسط خبرگان سنجیده شد و تأیید گردید.

واژگان کلیدی: فضای مجازی، روابط بین زوجین، آسیب‌ها، بسته آموزشی، راهکارها، اهداف.

مداخله‌ای متمرکز اخلاقی برای حل مشکلات ارتباطی زوجین از دیدگاه اسلام

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد رضا سالاری فر

چکیده

خانواده، نهادی اجتماعی است که تشکیل آن، با علقه‌ی زوجیت بین زن و مرد، به‌عنوان زوجین صورت می‌گیرد. اجتماعی بودن این نهاد و نفس ازدواج، اقتضای این را دارد که زوجین با یکدیگر، در تعامل و ارتباط باشند؛ ولی این ارتباط، در پاره‌ای از موارد، دچار مشکلاتی می‌شود و بین زن و مرد، اختلافاتی پیش می‌آید. در چنین موقعیتی است که بایستی، بر اساس آموزه‌های دینی، برای حفظ این نهاد، مداخله‌هایی صورت بگیرد؛ این مداخله‌ها، جنبه‌های مختلفی می‌تواند داشته باشد که یکی از آن‌ها، جنبه‌ی اخلاقی مداخله‌ها است. تحقیق پیش رو، با هدف دستیابی به مداخله‌های اخلاقی، برای حل مشکلات ارتباطی زوجین از دیدگاه اسلام، با روش توصیفی - تحلیلی و با ابزار کتابخانه‌ای، به بررسی این مداخله‌ها از منظر اسلام پرداخته است. یافته‌های تحقیق، حاکی از این است که مداخله‌های اخلاقی، ابتدا باید از خود نهاد خانواده، صورت بگیرد و در مرحله‌ی دیگر بستگان و در نهایت حاکمیت، باید در حل مشکلات ارتباطی زوجین دخالت کند. بر این اساس، تحقیق انجام گرفته، در سه فصل اساسی به این مداخله‌ها دست یافته و آن‌ها را مورد بررسی قرار داده است. در خصوص مداخله‌ی خود زوجین، برای حل مشکلات ارتباطی خویش، این نتیجه حاصل شد که زوجین، از دو جهت می‌توانند در حل مشکلاتشان دخالت کنند. جهت نخست این که، با رجوع به خویش و تربیت نفس خویش، بتوانند بر مشکلات فائق آیند و جهت دیگر این که، درصدد اصلاح ارتباط بین همدیگر، با رعایت اصول اخلاقی ارتباطی، شوند. در مرحله بعد و چنانچه خود زوجین نتوانستند مشکل خویش را حل کنند، بستگان و نزدیکان هستند که بایستی با مداخله‌های اخلاقی هم‌چون مشورت دادن، داوری عادلانه، نصیحت و تذکر و امر به معروف و نهی از منکر، مشکلات آن‌ها را حل و فصل نمایند. در مرحله نهایی، حاکمیت اسلامی نیز، وظیفه‌ی مداخله در حل مشکلات ارتباطی زوجین را دارد، و بایستی با کم کردن مداخله‌های کیفری و تقویت اخلاق در نهاد خانواده، در حل مشکلات نهاد خانواده و تعالی این نهاد، اقدامات مقتضی را انجام دهد.

واژگان کلیدی: مداخله، اخلاق، مشکل ارتباطی، زوجین، زن و شوهر، مداخله‌ی اخلاقی.

چکیده پایان نامه های سطح ۳
مشاوره خانواده بارو یکمرد اسلامی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدصادق شجاعی
نگارنده: فرشته گرامی

چکیده

این پژوهش، با هدف بررسی نقش عزّت نفس در تعارضات همسران، بر اساس الگوی مک مستر انجام شده است. روش مورد استفاده در این پژوهش، تحلیل کیفی محتوای متون دینی بود. برای این منظور، ابتدا دیدگاه مک مستر، در ارتباط با تعارضات همسران و کارکرد خانواده، به طور کلی مورد بررسی قرار گرفت. در مرحله بعد، مفاهیم و گزاره‌های مرتبط با عزّت نفس و تعارضات همسران، از منابع اسلامی استخراج شد. مفاهیم و گزاره‌هایی که به نظر می‌رسید برای تبیین نقش عزّت نفس در تعارضات همسران، کاربرد داشته باشد، انتخاب شد. محتواهای استنباطی هر گزاره، استخراج و روی فرم کنار آنها، ثبت شد. در مرحله بعد، محتواهای استنباطی، با توجّه به کارکردهای عزّت نفس، طبقه‌بندی و جهت روایی‌سنجی، در اختیار داوران (۲ نفر) قرار داده شد، تا درباره‌ی استنباط‌ها و تحلیل‌های انجام شده، اظهارنظر کنند. سرانجام، نتایج نهایی پژوهش، نشان داد که عزّت نفس، با تقویت و بهبود کارکرد خانواده، در حیطه‌های شش‌گانه‌ی کنترل رفتار، حلّ مسئله، ارتباط و تعامل نقش‌ها، آمیختگی عاطفی و پاسخگویی عاطفی، بر پیشگیری و حلّ تعارضات همسران اثر می‌گذارد. با توجّه به یافته‌های این پژوهش، از طریق تقویت عزّت نفس همسران، می‌توان از بروز مشکلات و تعارضات بین آنها، در حیطه‌های مختلف زندگی پیش‌گیری کرد.

واژگان کلیدی: عزّت نفس، تعارضات همسران، الگوی مک مستر، کارکرد خانواده.

چکیده مقالات پیاپی برتر سطح ۲

فاطمه سادات کاظمی شیخ شبانی

چکیده

نهاد خانواده از منظر اسلام، دارای جایگاه و قداست ویژه‌ای است که قابل مقایسه، با هیچ نهاد دیگری نیست. خانواده، متشکل از افرادی است که از طریق پیوند زناشویی، هم‌خونی یا پذیرش فرزندان، با یکدیگر، بعنوان زن، شوهر، مادر، پدر، برادر، خواهر، فرزند در ارتباط متقابل هستند و فرهنگ مشترک، پدید می‌آورند و در واحد خاص، زندگی می‌کنند. نوآوری مقاله‌ی «شاخصه‌های خانوادگی کارآمد از منظر آیات و روایات» این است که به معیارهای خوشبختی در خانواده، با رویکردی قرآنی و روایی می‌پردازد که از این منظر، این تحقیق، جدید می‌باشد. قرآن کریم و روایات، با نگاه ویژه به این کانون مهم و مقدس، توجه بشر را به تشکیل آن جلب می‌کند و بهترین الگوها را برای شناسایی خانواده‌ی برتر، به جهانیان معرفی می‌کند. این تحقیق، از روش آمیزه‌ای و تلفیقی، به کمک اسناد نوشتاری و سامانه‌های رایانه‌ای و نرم‌افزارهای علمی، و روش داده‌پردازی توصیفی - تحلیلی، بهره برده است. تحقیق حاضر، با عنوان «شاخصه‌های خانوادگی کارآمد از منظر آیات و روایات»، به بیان جایگاه و اهمیت شاخصه‌های خانوادگی کارآمد، همچون آرامش با یاد خدا، توکل به خدا، خوش اخلاقی و... می‌پردازد.

واژگان کلیدی: شاخصه، خانواده، آیات و روایات.

آثار اجتماعی اعتکاف با تأکید بر قرآن و حدیث

فاطمه سادات کاظمی شیخ شبانی

چکیده

یکی از سنت‌های حسنه و مستحبات دین اسلام، که از عبادت‌های اثرگذار، در زندگی فردی و اجتماعی محسوب می‌شود، عمل اعتکاف است. اعتکاف در اصطلاح فقهی، ماندن در مسجد به قصد عبادت خداوند متعال، می‌باشد که فضیلت و ارزش بسیار دارد. اعتکاف از برکت‌ها و رویش‌های انقلاب اسلامی ایران، به‌شمار می‌رود و اقبال مردمی، به ویژه جوانان را به دنبال دارد.

تحقیق حاضر، با عنوان «آثار اجتماعی اعتکاف با تأکید بر قرآن و حدیث»، به بیان جایگاه و اهمیت آثار اجتماعی اعتکاف می‌پردازد. در این مقاله، آثار اجتماعی اعتکاف، به سه مورد گسترش معنویت در جامعه، نهادینه کردن سبک زندگی اسلامی و درمان آسیب‌های اجتماعی، با زیرشاخه‌هایی همچون تقویت مبانی اعتقادی و اجتماعی، حرمت نهادن به جنازه برادر دینی، کاهش آثار تهاجم فرهنگی و... تقسیم و تبیین گردیده است.

این تحقیق، از روش آمیزه‌ای و تلفیقی، به کمک اسناد نوشتاری و سامانه‌های رایانه‌ای و نرم‌افزارهای علمی و روش داده‌پردازی توصیفی - تحلیلی، بهره برده است.

هدف از برپایی مراسمی چون اعتکاف، که از شعائر اسلام است و به بزرگداشت آن، کمک قابل توجهی می‌کند، تشویق جوانان به انجام عبادت خالصانه و خودسازی درونی است؛ تا بتوانند با طهارت باطن، پس از تأثیرپذیری آثار فردی، به رونق هرچه بیشتر آثار اجتماعی اعتکاف، مانند آبادی مساجد، برآوردن حاجت برادر مؤمن و... بپردازند.

واژگان کلیدی: آثار اجتماعی، اعتکاف، معنویت.

زهرا سحرخوان

چکیده

یکی از موضوعات مهم در روابط بین همسران، چگونگی معاشرت زن و شوهر می‌باشد. بیشترین منشأ اختلافات بین همسران، عدم معاشرت صحیح اسلامی، بر اساس آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع)، توسط همسران با یکدیگر است. چنانچه زن و شوهر، رعایت حقوق یکدیگر را کنند، خیلی از اختلافات زن و شوهری، حل می‌شود. در آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع)، رفتار و معاشرت صحیح بین همسران، بیان شده است و رعایت آن‌ها، بر عهده‌ی هر کدام از مرد و زن می‌باشد. این مقاله، در صدد بیان برخی از رفتارها و معاشرت صحیح زنان، با همسران خود است که سبب الفت و تحکیم روابط زناشویی می‌شود. هم چنین رفتارهایی که سبب بدبینی و اختلاف بین همسران و موجب دشمنی می‌شود، بیان می‌شود.

واژگان کلیدی: معاشرت، زناشویی، آموزه‌های اهل بیت (ع)، زن و شوهر، روابط

همسران.

الگوی رفتاری محرم بانمحرّم بر اساس آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع):

زهرا سحرخوان

چکیده

امروزه، به واسطه‌ی افزایش مناسبات اجتماعی، و به دنبال آن، حضور پررنگ زنان در عرصه‌های مختلف جامعه، موضوع ارتباط صحیح بر اساس آموزه‌های اسلام، میان زن و مرد، به عنوان یکی از بارزترین دغدغه‌های جامعه اسلامی مطرح شده است.

با توجه به حضور زنان در جامعه، تعامل و رفتار آنان با مردان نامحرّم، چگونه باید باشد که به حرام مبتلا نشوند؟ آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع): چه الگوی رفتاری را پیشنهاد می‌دهد؟ و زنان تا چه حد مجازند ارتباط گفتاری و رفتاری با مردان داشته باشند؟ و چه مقرّراتی را باید رعایت کنند؟ با توجه به آموزه‌های قرآن و رهنمودهای اهل بیت (ع):، می‌توان گفت که اصل ارتباط گفتاری و رفتاری زن و مرد، بدون قصد لذّت، اشکالی ندارد و رفتارها باید، به گونه‌ای باشد تا زمینه‌ی فساد و ارتباط نامشروع، فراهم نشود. هم‌چنین در سخنان و رفتار خود باید، به مقدار ضرورت، بسنده کنند و از مراودات غیرضروری، پرهیز کنند.

واژگان کلیدی: الگو، حجاب، محرم و نامحرّم، نگاه، پوشش، گفتگو.

سیما یعقوبی فر

چکیده

قاعده‌ی احسان، از جمله‌ی قواعد فقهی است. حاصل این قاعده، آن است که اگر فرد نیکوکاری، به قصد جلب منفعت و یا دفع ضرر از دیگران، کاری کرد که موجب خسارت به ایشان گردید، هیچ ضمانی، متوجه او نیست. مهمترین دلیل قاعده‌ی احسان، آیه‌ی شریفه‌ی «ما علی المحسنین من سبیل» (توبه: ۹۱/۹) است. علاوه بر این آیه، سنت، عقل و اجماع نیز، از دیگر مستندات آن هستند. البته مدرک عمده‌ی قاعده، همان آیه‌ی شریفه و حکم عقل و بنای عقلاء، است و اجماع را نمی‌توان، جزء دلایل مثبت این قاعده، محسوب کرد؛ حال آن‌که اجماع پذیرفته شده در اصول فقه، که حجت محسوب می‌شود، اجماعی است که در مورد آن، دلیل لفظی، موجود نباشد.

واژگان کلیدی: قاعده‌ی احسان، باب ضمان، نفی سبیل، جلب منفعت، دفع ضرر.

بررسی تبیینی معنای اول تعبّدی و توصّلی از منظر اصولیون متأخر

سیما یعقوبی فر

چکیده

در کتب اصولی متأخر، چهار معنا، برای تعبّدی و توصّلی ذکر شده است. بحث از معنای متعارف تعبّدی و توصّلی، اعتبار قصد قربت و عدم آن، دارای سابقه‌ای طولانی در دانش اصول فقه است. اما بحث از سه معنای دیگر تعبّدی و توصّلی، بحثی جدید می‌باشد، که پیشینه‌ی چندانی در سخنان دانشمندان اصولی، قبل از محقّق نائینی ندارد. معنای اوّل از چهار معنای تعبّدی و توصّلی، بر مدار اعتبار مباشرتِ مکلف در اتیان عمل است. بر این اساس، تعبّدی، عمل واجبی است که در آن، مباشرتِ مکلف در اتیان عمل، شرط شده است و در صورتی که عمل، توسط خود مکلف، انجام نشود، امر از عهده وی، ساقط نخواهد شد. در مقابل، توصّلی، واجبی است که مشروط به مباشرتِ مکلف، در انجام عمل نیست. توصّلی در این معنا، دارای سه صورت است ... در مورد اقتضای لفظی این مسئله، دو دیدگاه بیان شده است. مشهور، قائل به اصل توصّلیّت و برخی از اصولیون متأخر نظیر محقّق نائینی، محقّق عراقی و آیت‌الله خویی، قائل به تعبّدیت هستند. در این تحقیق، با روش توصیفی - تبیینی، به بررسی معنای اوّل پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: تعبّدی، توصّلی، تبرّع، تسبیب، مباشرت.

محدثه یزدی

چکیده

ادب توحیدی، حفظ حد و اندازه‌ی هر چیز، در ارتباط انسان با خدا است. با توجه به آیات و روایاتی که ادب اولیاء الهی در محضر خداوند، در آن دیده می‌شود، ریشه‌ی ادب توحیدی از درک علم حقیقی، ایمان محکم و راسخ و عمل متواضعانه‌ی آنها، استخراج می‌شود. انسان عابد برای نهادینه کردن آن، تلاش می‌کند تا رابطه‌ی خود، با قرآن و اهل بیت (:) را تقویت کند، تا به درک بهتری، از رابطه‌ی عبد و مولا، برسد و بتواند از سوی خلق، به سمت خالق سفر کند. نحوه‌ی ظهور این ادب در خطاب عبد به خداوند، در نماز و در به جای آوردن شکر الهی، بسیار دیده می‌شود؛ ولی اوج این ادب توحیدی در گفتار، در مناجات عاشقانه‌ی اهل بیت عصمت و طهارت (:) با معشوقشان، ذات اقدس باری تعالی، ظهور پیدا می‌کند.

واژگان کلیدی: خداوند، ادب، توحید، بنده.

ارتباط با اهل بیت (:) و تأثیر آن در ارتقاء معنوی

محدثه یزدی

چکیده

ارتباط انسانها با ائمه‌ی معصومین (:)، تحت یک رابطه‌ی ولایی حاصل می‌شود که خود، دارای مراتب و انواع مختلفی است. گاهی افراد می‌توانند با زیارت کردن امام (۷)، از دور و نزدیک، ابراز ارادت و وفاداری خود را به محضر ایشان برسانند. همچنین هدیه دادنِ ثواب اعمال و توسّل نمودن به این ذوات قدسی، از دیگر راه‌های ارتباط می‌باشد. انسان، با سوگواری کردن در مصائبشان و دعا نمودن برای آنها، می‌تواند رابطه‌ی عمیق روحی و معنوی، با اهل بیت (:) داشته باشد. خداوند متعال برای رشد و تعالی انسان، وسائلی همچون ذکر و عبادت، عمل به قرآن، توکل، صبر، توبه را برای او قرار داده، که عمل خالصانه‌ی انسان در آنها، سبب ارتقاء معنوی او می‌شود. ولی همه‌ی این وسائل، در پرتو ارتباط با اهل بیت (:)، در مسیر درست خود، قرار می‌گیرد؛ چرا که معرفت به آنها، معرفت به خداوند، اطاعت و تبعیت از آنها، اطاعت از خدا و محبت به ائمه (:)، موجب حبّ حق تعالی به انسان می‌شود. این سیر، موجب می‌شود که مؤمن، در سایه‌ی رحمت امام (۷)، قرار بگیرد و به طهارت باطنی برسد؛ به همین دلیل، ولایت‌مداری می‌تواند سببِ تقرّب الهی بشود و انسان را از انحراف حفظ کند، تا فیض الهی، شامل حال مؤمن بشود و به ارتقاء و تکامل معنوی برسد.

واژگان کلیدی: ارتباط، ارتقاء معنوی، اهل بیت (:)، تکامل، ولایت.

هانیه راستگار رحیمی زاد

چکیده

فضای مجازی، به معنای یک فضای الکترونیکی گسترده، همهی اقشار با رده‌های سنی مختلف را درگیر خود کرده است. این امر در کنار فوایدی که دارد، زمینه‌ساز آسیب‌ها و هجمه‌های روحی و روانی است، که غالباً، اعتقادات کاربران را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است. از این روست که ارائه‌ی راهکار دینی، برای اخلاق‌مدار شدن کاربران، ضرورت می‌یابد تا شاهد فضای تعاملی و سازنده‌ی دینی، در عرصه‌ی شبکه‌های اجتماعی باشیم. در این نوشتار، پس از تعریف فضای مجازی و بیان اهمیت آن، به ضرورت اخلاقی عمل کردن، در فضای مجازی، پرداخته شد و ضمن بیان موانع و چالش‌ها، راهکارهایی نیز جهت استفاده‌ی کاربران ارائه شده است. روش محقق در این مقاله، بررسی تأثیر شگرف باورهای دینی، بر روی رفتار کاربران فضای مجازی، و ارائه‌ی راهکارهای کاربردی و کلیدی، جهت حصول این مهم بود که به صورت کتابخانه‌ای انجام شد. نتایج به دست آمده، حاکی از آن است که با افزایش شناخت و خودآگاهی دینی، زدودن موانع اخلاقی و معرفتی، در کنار نظارت ارگان‌های مربوطه، می‌توان حضوری اخلاقی و کارآمد را در این شبکه‌ها ایفا کرد.

واژگان کلیدی: دین، اخلاق، فضای مجازی.

عصمت ضیایی مهر جردی

چکیده

رسانه‌های گروهی مجازی، با توجه به اثرات گوناگونشان، برای رواج دادن سبک زندگی، مورد استقبال عموم، خصوصاً جوانان قرار گرفته‌اند. در یک رسانه‌ی گروهی مجازی، از حیث زمان و مکان، محدودیتی وجود ندارد، متن، صدا و تصویر، در دسترس عموم قرار دارد و برقراری ارتباط، می‌تواند با کارهای روزانه، رابطه‌ی تنگاتنگی داشته باشد. در این میان، جوانان بیش از همه، این رسانه‌ی اجتماعی را در زندگی خود، به کار گرفته‌اند. اما در عصر حاضر، و تأثیرپذیری فرهنگ عامه از رسانه‌های گروهی، که کارکرد ویژه‌ای در سبک زندگی، به ویژه پوشش، با اتکای مصرف‌گرایی، مشکلاتی را برای جوانان به وجود آورده است؛ جوانان با تأثیرپذیری از این الگوهای مصرف، که توسط رسانه‌های گروهی، به ویژه شبکه‌های مجازی، ترویج می‌شود با الگو قرار دادن افراد مشهور و سلبریتی، و تأثیرپذیری از سبک زندگی آن‌ها، فرهنگ اصیل کشورهايشان را دست‌خوش تغییرات قرار می‌دهند. محقق در این مقاله، قصد بررسی رابطه‌ی مدگرایی و جوانان را دارد و محدوده‌ی تحقیق، شبکه‌های اجتماعی و مدگرایی است؛ و روش محقق در این مقاله، بررسی شبکه‌های اجتماعی و مدگرایی جوانان است که به صورت کتابخانه‌ای، انجام شده است. دستاورد این تحقیق، این است که مد و مدگرایی، از جمله پدیده‌های رایج، در دوران حاضر است و به صورت گسترده، در سطح جامعه به چشم می‌خورد که در این میان، جایگاه رسانه‌ها به عنوان نهادهای فرهنگ ساز، در جریان مدگرایی برجسته است؛ ولی در نهایت، چنین به نظر می‌رسد که در ایجاد فضایی هوشمندانه، برای تبیین استراتژی‌های فرهنگی، باید به گونه‌ای عمل نمود تا با تبدیل تهدیدها به فرصت، نه تنها از فرسایش نیروی جوان جلوگیری شود، بلکه در فرآیند تولید فرهنگ با ابزاری جدید، بتوان به حداکثر کارایی در این زمینه دست یافت.

واژگان کلیدی: جوانان، شبکه‌های اجتماعی، مدگرایی.

سارا موسوی

چکیده

پژوهش حاضر، با عنوان «پیامدهای فقر فرهنگی بر اخلاق اجتماعی خانواده با تأکید بر آیات و روایات» می‌باشد. فرهنگ و نقش آن در شکل‌دهی شخصیت افراد و جوامع، از موضوعاتی است که مورد تأکید صاحب‌نظران است. در حقیقت، حیات یک جامعه، به فرهنگ آن بستگی دارد؛ و یکی از مهمترین شاخص‌های سنجش وضعیت اجتماعی سیاسی اقتصادی هر شهری است. بنابراین می‌توان گفت اگر جامعه، دچار فقر فرهنگی شود، دست‌خوش تحولات گوناگون قرار می‌گیرد؛ از این‌رو باید به آن، به عنوان یک امر مهم پرداخته شود. فقر فرهنگی در اثر خودباختگی، فاصله گرفتن از آموزه‌های دینی، تهاجم فرهنگی، ضعف اطلاع‌رسانی رسانه‌ها، فقر اقتصادی و فقر آموزشی به وجود می‌آید. فقر فرهنگی باعث به وجود آمدن اختلاف طبقاتی، بی عدالتی، فساد، زلزله خانواده، اعتیاد و... می‌شود که بر اخلاق اجتماعی خانواده تأثیر می‌گذارد. این تحقیق با روش کاربردی، به صورت تحلیلی - توصیفی، انجام شده است و به دنبال پاسخ این پرسش است، که فقر فرهنگی چه پیامدهایی بر اخلاق اجتماعی خانواده دارد؟

واژگان کلیدی: فقر فرهنگی، اجتماعی، اخلاق، خانواده.

فروزان حق طلب

چکیده

مقاله‌ی پیش رو، گردآوری مطالبی درباره‌ی سیره‌ی سیاسی امام صادق (ع)، با تحلیل آیت الله خامنه‌ای می‌باشد. عامل اصلی و انگیزه‌ی گردآورنده، اصلاح برداشت‌های نادرست، درباره‌ی امام صادق (ع) می‌باشد؛ زیرا تفکر غالب راجع به امام صادق (ع)، این است که ایشان، فقط کار علمی می‌کردند و از اقدامات سیاسی، پرهیز داشتند و با حاکمان وقت، سازش می‌کردند. حال آن‌که اقدامات سیاسی امام (ع)، با شیوه‌ی متناسب عصر خودشان، یعنی ایجاد تشکیلات وسیع، مخالفت‌های آشکار و نهان بر علیه حکام ظلم و جور و تربیت نیروهای انقلابی و اهل علم و... بسی فراوان است که به اختصار، در این مقاله به آن‌ها اشاره شده است.

واژگان کلیدی: امام صادق (ع)، تحلیل، تشکیلات، سیاست، حکومت، آیت الله خامنه‌ای.

فاطمه خطّاط

چکیده

پژوهش حاضر، به منظور بررسی عوامل تحکیم صداقت فطری کودکان با تکیه بر آیات، روایات و تمرکز بر مؤثرترین افراد و محیط‌ها، تهیه شده است. به منظور رسیدن به هدف پژوهش، در ابتدا اهمیت افراد مؤثر در صداقت فطری کودک، مورد بررسی قرار گرفت. نتیجه‌ی حاصل از بررسی چنین است که گفتار و رفتار والدین، در مرتبه‌ی نخست از تأثیرگذاری، بر این سبجیه‌ی اخلاقی قرار دارند. از جمله‌ی مراقبت‌های والدین، می‌توان به راست‌گویی والدین با دیگران، حفظ عزّت و کرامت فرزند در رفتارها و گفتارها، تشویق کردن آنان به راست‌گویی و وفای به عهد با کودک اشاره کرد. یافته‌ها نشان داده است همسالان، معلمان و سیاست‌های کلی حاکم بر نحوه‌ی ارزیابی مدارس، نیز می‌تواند به تحکیم صداقت کمک شایانی کنند. همچنین امروزه، با توجّه به زمان زیادی که کودکان به دیدن پویانمایی‌ها می‌گذرانند، بایستی آن را یک فرصت و یک تهدید، قلمداد نمود. با ارائه‌ی الگوهای شخصیتیِ راست‌گو و راست‌کردار، می‌توان کودک را برای ثبات قدم، در مسیر راست‌گویی یاری کرد.

واژگان کلیدی: تحکیم فطرت، صداقت، کودک.

بررسی تحلیل مطالبات امام سجاد (ع) از زید و دوران اسارت در شام

رقیه انصاری بیدار

چکیده

امام سجاد (ع) در عاشورا، به خواست پروردگار بیمار شدند تا برای زنده نگه داشتن فرهنگ عاشورا زنده بمانند. امام سجاد (ع)، با توجه به مخاطب‌شناسی که از مردم شام داشتند، خطبه‌ای خواندند که به معرفی هویت خود و خانواده‌ی خود پرداختند. در این خطبه، امام (ع) به مواردی اشاره کردند که باعث زنده شدن دل‌مردگان، بینا شدن کوران و شنوا شدن کران تاریخ شام شد، با این خطبه بود که مردم شام، که در ابتدای ورود اسرای کربلا، به پای‌کوبی پرداخته بودند، حالا در کنار اهل بیت (ع)، به نوحه‌سرایی و عزاداری برای سرور و سالار شهیدان (ع) پرداختند. با خطبه‌ی امام (ع)، شرایط برای درخواست دیگر امام ۷ نیز مهیا شد. در این پژوهش، به یکی از درخواست‌های امام (ع)، که بیان خطبه بود، پرداخته شده است؛ ولی در مورد درخواست‌های دیگر امام (ع)، به دلیل کمبود منابع، کمتر پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: تحلیل، امام سجاد (ع)، دوران اسارت، زید، شام.

فاطمه سادات ابن الرضا

چکیده

منشأً تمام رفتارهای موجود در جامعه، به مهمترین نهاد اجتماعی، یعنی خانواده، برمی گردد. در نتیجه برای داشتن جامعه‌ای سالم، باید به تأثیر خانواده، بر روی فعالیت‌های اجتماعی فرزندان، بیشتر توجه شود. انسان، موجودی اجتماعی و تعامل‌گرا، با هم‌نوعان خویش است و نیازمند اصولی، برای سلامت روابط اجتماعی است که دین اسلام، کامل و جامع، به آن‌ها اشاره کرده است. این پژوهش کتابخانه‌ای، به تأثیر نقش خانواده، بر نحوه‌ی تعاملات و تربیت اجتماعی فرزندان پرداخته است و نشان دهنده‌ی آن است که تمامی اتفاقات درون خانواده، از جمله افکار و رفتار، بر روابط اجتماعی فرزندان اثر می‌گذارد.

واژگان کلیدی: آیات و روایات، اجتماعی شدن، تربیت، جامعه‌پذیری، خانواده.

مفهوم انتظار و انواع آن از دیدگاه شهید مطهری

زهرای نجفیان

چکیده

انسان‌ها در اثر گسترش ظلم و ناعدالتی در جهان، بنا بر فطرت خود، همواره امید به ظهور یک منجی آسمانی را در دل دارند. این مسئله برای شیعیان، که اعتقاد به منجی، جزو ارکان اصلی باورهای آنان است، پررنگ‌تر هم می‌باشد. اما متأسفانه معنای انتظار، به درستی تبیین نشده و اکثر افراد، انتظار را نوعی بی‌عملی و رکود و دست‌روی‌دست گذاشتن می‌دانند. در این مقاله، با بیان معنای واقعی انتظار و انواع آن، از دیدگاه شهید مطهری، سعی شد معنای صحیحی از انتظار، ارائه شود و تصورات اشتباه از معنای انتظار، مردود شود. مانند این تصور، که چون ظهور زمانی اتفاق می‌افتد که زمین از ظلم و ستم، پر شده باشد، پس فرد منتظر نیز، باید از افزایش ظلم و فساد و گناه در جامعه، رضایت داشته باشد. هم‌چنین با توضیح سیر تکاملی رسیدن به ظهور و تبیین حرکت حلزونی، دلیل نابسامانی‌های جهان و ارتباط آن با زمینه‌سازی ظهور، مشخص شد. و روشن شد که منتظر واقعی، در عمل و با اصلاح خود و جامعه و تقویت جبهه حق، می‌تواند خود و جامعه را برای پذیرش منجی، آماده کند. چرا که اعتراض به وضع نامطلوب جامعه، پویایی و تحرک، پایداری در برابر ظالمان، و همچنین خوش‌بینی به آینده بشریت، از ویژگی‌های انتظار سازنده است.

واژگان کلیدی: انتظار، ظهور، فرج، عمل، شهید مطهری.

فاطمه کارگران

چکیده

در دنیا، آیین های پیاده روی مذهبی، در ادیان توحیدی و غیر توحیدی، وجود دارد که با پیاده روی اربعین، دارای شباهت ها و تمایزاتی است. اشتراکات این آیین ها، در سه عنصر پیاده روی، انگیزه ی معنوی و مقصد مقدّس است. آیین های کامینو د سانتیاگو، کامانو کودو، کایلاش، پاتریک مقدّس، والستینگهام، کوم میلا و حجّ، از مواردی است که با اربعین، در این سه عنصر، دارای اشتراک است. البته پدیده ی بی نظیر اربعین، دارای امتیازاتی مانند؛ زیست مؤمنانه، رنج مقدّس، چگالی بالای خیرات و حجم زیاد خدمت داوطلبانه است. اما آنچه را که در پیاده روی اربعین، به عنوان دالّ مرکزی این امتیازات، می توان برشمرد و آن را به عنوان شایستگی ممتاز اربعین، نسبت به سایر آیین های پیاده روی مذهبی در دنیای امروز، مطرح کرد، محبّت است. محبّتی که از شخصیت جادوانه امام حسین (۷) نشأت گرفته است و روابطی که از روی محبّت، بین زائر، مزور و خادم، شکل گرفته است.

واژگان کلیدی: آیین های مذهبی، امام حسین (۷)، اربعین، انگیزه ی معنوی، پیاده روی، زائر، زیارت، زیارتگاه، محبّت، مقصد مقدّس.

گزارش کرسی علمی - ترویجی و
نشت های علمی پژوهشی

کرسی علمی- ترویجی «تفسیر ادبی امین خولی؛ بررسی حقیقی و بنیان‌های اندیشه نواعترالی آن»

ارائه‌دهنده: سرکار خانم فریده پیشوایی
استاد ناقد اول: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسین علوی مهر
(عضو هیأت علمی جامعه المصطفی العالمیه- مدرّس حوزه و دانشگاه)

استاد ناقد دوم: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسین شیرافکن
(عضو هیأت علمی (استادیار) جامعه المصطفی العالمیه- مدرّس حوزه و دانشگاه)

دبیر علمی: سرکار مریم قوجائی خامنه
(محقّق رسمی پژوهشکده تربیت موسّسه معصومیّه خواهران)

تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۱۱/۱۳

در ابتدای جلسه، سرکار خانم پیشوایی به نظریات تفسیر امین خولی، اشاره نمود. امین خولی، نواندیشی مصری است که بنیانگذار تفسیر ادبی، شناخته می‌شود. وی، قرآن را متن ادبی فاخر و شاهکار عربی، می‌داند. اهمّیت پرداختن به موضوع، در سه مورد است؛ ویژگی‌های قابل توجه در نظریه‌ی امین خولی؛ تأثیر در ره‌یافت‌های متأخر؛ امتداد و گسترش رویکرد تفسیر ادبی توسط بنت‌الشاطی و خلف‌الله. مطالب مرتبط با بحث را در سه محور، می‌توان مطرح کرد: معرفّی تفسیر ادبی، بیان مختصّات تفسیر نواعترالی و نظریات تفسیر امین خولی.

ریشه‌های نواعترالی نظریه‌ی تفسیر ادبی امین خولی را در نقاط قوّت و مثبت، و نقاط مبهم و ضعف می‌توان سامان داد: در خصوص نقاط مثبت می‌توان به پیوند با متن جامعه، مطرح کردن عقل در نظریه، عدم نگاه وحیانی به عقل و دقّت ادبی در واژگان (تفسیر

بیانی) اشاره نمود. نگاه سلبی به فهم تفسیر مفسران متقدم، تأکید بر نواندیشی (کنار زدن فهم مخاطبان اولیه)، تعمیم نوگرایی به تمام ابعاد دین و گسست از سنت تفسیری متقدم از نقاط منفی ریشه‌های نواعترالی نظریه‌ی تفسیر ادبی امین خولی به‌شمار می‌آید.

رئوس اشکالات ناقد اول: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسین شیرافکن

۱. اشکالات ناظر به عنوان

- مراد از بنیان‌ها، در عنوان چیست؟

- عناوین داخل متن هم تبیین شود.

۲. اشکالات ناظر به محتوا

- جایگاه عقل در تفسیر، به خوبی تبیین نشده است. مراد از عقل، در این بحث چیست؟

- بسیاری از ارجاعات، فاقد نقل قول مستقیم است. از این‌رو، بی‌فایده است.

- برخی از مطالبی که به عنوان نکات منفی، ذکر شد، نکات مثبتی است.

- مراد از تعریف فرهنگی، مشخص شود.

جمع‌بندی: مطالب نقل شده از امین خولی، بسیار کم است، با اینکه اصل عنوان، مرتبط با امین خولی است.

رئوس اشکالات ناقد دوم: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسین علوی‌مهر

۱. اشکالات ناظر به عنوان

عنوان، نیاز به مقداری تغییر دارد تا با متن و ایده، هم‌خوانی داشته باشد. (عنوان

پیشنهادی: بررسی چیستی و بنیان‌های نواعترالی تفسیر ادبی امین خولی)

۲. اشکالات محتوایی

- بنیان‌های امین خولی، باید دقیق‌تر مطرح و نقد شود.

- چکیده‌ی ارائه‌شده، متفاوت از طرح است.

- مراد از تفسیر ادبی، در این بحث روشن نیست.

- برخی از نکات منفی، در واقع نکات مثبتی هستند.

- در مورد کاستی‌های جریان نواعت‌زالی، تبیین بهتری باید صورت بگیرد. مثلاً در مورد فقدان نگاه و حیانی به عقل، باید جزئیات نقدی که بر بنیان‌های فکری وارد است، مطرح شود.

پاسخ سرکار خانم دکتر پیشوایی به اشکالات اساتید ناقد:

- در مورد عنوان، از پیشنهاد اساتید استقبال می‌کنم.
- در مورد چکیده هم، این اشکال وارد است. ظاهراً فرم استاندارد دیگری، برای برگزاری کرسی وجود دارد که بر اساس آن، باید چکیده کرسی، نوشته شود که به دست ما نرسیده است.
- نظریات امین خولی، به طور کلی در قالب چند مقاله و سخنرانی، ارائه شده است که بعدها این مطالب، مورد استفاده قرار گرفته است. تلاش صورت گرفته است که نظریات ایشان، استخراج شود که به سختی این اتفاق، رقم خورد. تلاش امین خولی، در پرورش شاگرد بوده است تا بعد از وی، این نظریات را سامان بخشند. آثار مکتوب امین خولی، به شدت کم است.
- شاگردان امین خولی، به شدت تحت تأثیر استاد خود و نظریات وی بوده‌اند.
- استنادات متعددی، به شاگردان امین خولی (مانند بنت الشاطی و خلف‌الله) صورت گرفته است که این‌ها در حقیقت، مبین نظریات امین خولی هستند.
- ارجاعاتی که داده شده است، در بسیاری از موارد، گویای مطلب هست و احساس شده که نیازی، به اطالای کلام، توسط نویسندگان، نیست و تمام سعی، بر استخراج مبانی و چیستی تفسیر ادبی امین خولی، بوده است.

توضیحات حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سید محمود طیب حسینی (استاد راهنمای رساله)

➤ با تشکر از اساتید معزز، به نظر می‌رسد، نکاتی در دفاع از سرکار خانم پیشوایی، باید مطرح گردد:

- کرسی برگزار شده، در حد کرسی ترویجی است. کمتر کسی را در ایران می‌شناسیم که به طور متمرکز، بر روی آثار امین خولی، مطالعه و تحقیق کرده باشد و به نکات مثبت و هم‌چنین ضعف‌های این رویکرد، مسلط باشد. آثار امین خولی به شدت سخت فهم است. در میان اصحاب تفسیر، شاید کسی را نداشته باشیم که مانند امین

خولی، در صدد ارائه‌ی نظریه‌ی تفسیری و تفسیر روش‌مند باشد. امین خولی، نظریه‌پرداز تفسیری است.

- نوع گزارش و تعدد ارجاعاتی که نویسنده، در متن دارد، نشان‌دهنده‌ی حضور نویسنده است.

- متأسفانه در ایران، تلقی درستی از تفسیر ادبی، وجود ندارد. تصوّر این است که تفسیر ادبی، به نکات صرف، نحو و ادبی می‌پردازد و بعد، به امین خولی، اشکال وارد می‌کنیم که تفسیر امین خولی، ادبی نیست. در صورتی که در غیر از ایران، تفسیر ادبی را آن چیزی می‌دانند که امین خولی، معرفی کرده است. ادب، چهارچوبی دارد که با تفاسیر صرفی و نحوی، سازگار نیست. برخی از اشکالات وارد شده، توسط اساتید، به جهت عدم اشتراک فهم، در مورد تفسیر ادبی است.

نشست علمی «تربیت اسلامی؛ چالش‌های پیش رو»

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام دکتر محمدجواد درودی (مدیر کارگروه تربیت اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی و مدیر گروه تربیت‌پژوهی مؤسسه معارف اهل‌بیت):
دبیر علمی: حجت‌الاسلام دکتر سیدحسین حیدری (مدیر گروه اخلاق، تربیت و مشاوره خانواده مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیّه)
زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۳/۰۹

به همت معاونت پژوهش مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیّه (خواهران) و با همکاری گروه علمی اخلاق، تربیت و مشاوره خانواده در تاریخ ۱۴۰۲/۰۳/۰۹ نشست علمی با عنوان «تربیت اسلامی؛ چالش‌های پیش رو» برگزار شد.

در این نشست، حجت‌الاسلام دکتر درودی در خصوص عنوان نشست، اظهار نمود: «چالش‌ها، مشکلاتی هستند که ما با آن‌ها مواجه می‌شویم و باید برای آن‌ها، چاره‌اندیشی کنیم. گاهی، ما به این چالش‌ها از این منظر، نگاه می‌کنیم که تربیت اسلامی با تربیت در جهان مدرن، گره‌ها و ابهاماتی دارد که باید حل و فصل شوند^۱. اما یکی دیگر از راه‌هایی که می‌تواند ما را نسبت به چالش‌های تربیت اسلامی آگاه کند، این است که آثار اندیشمندان تربیت اسلامی را به صورت تطبیقی، بررسی کنیم و اختلاف‌نظرهای جدی، میان آن‌ها را استخراج نماییم. این اختلاف‌نظرها می‌تواند پژوهش‌گر حوزه تعلیم و تربیت اسلامی را به بسترهای پژوهش خیز، راه‌نمایی کند. بر این اساس، ضروری است که اولاً:

۱. ر.ک به: خسرو باقری، تعلیم و تربیت اسلامی، ج ۲.

گزارشی از چالش‌های موجود تهیه شود؛ ثانیاً: در صورت امکان، با عمق‌بخشی به مباحث، چالش مورد بحث، رفع گردد؛ ثالثاً: اگر آن چالش از جمله مواردی است که به راحتی حل و فصل نمی‌شود، دست‌کم پژوهش‌گر در پژوهش خود، زمینه‌ای را فراهم سازد که مخاطب، بر اساس آن بتواند، اتخاذ مبنا نماید.»

دکتر درودی در ادامه، به بیان برخی از چالش‌های موجود در دانش تربیت اسلامی پرداخت و گفت:

«اولین چالش، مربوط به عنوان این دانش است؛ زیرا برخی از کتاب‌ها، با عنوان «تربیت اسلامی» نگاشته شده‌اند^۱ و برخی دیگر، با عنوان «تعلیم و تربیت اسلامی»^۲. طبیعتاً، این سؤال مطرح می‌شود که چرا برخی از اندیشمندان در این زمینه، از دوگانه تعلیم و تربیت، استفاده کرده‌اند و آیا با آمدن واژه تعلیم، افزوده دانشی، خواهیم داشت یا خیر؟

دومین چالش، مربوط به تعریف «تربیت»، در این دانش است. برخی، تربیت را به معنای «شکوفایی استعدادها» دانسته‌اند و برخی دیگر، گفته‌اند که تربیت یعنی «شکوفایی استعدادها و جهت دادن به آن‌ها». اگر بپذیریم که ما در تربیت به دنبال شکوفاسازی استعدادها هستیم و این شکوفاسازی، خنثی نیست و بلکه جهت‌گیری شده است؛ در این صورت آیا می‌توان نتیجه گرفت که اگر جهت‌گیری ما، نسبت به جهت‌گیری متداول، متفاوت باشد، نوع شکوفاسازی نیز متفاوت می‌شود یا خیر؟ اگر گفتیم که متفاوت می‌شود، این تفاوت، تا چه سطحی خواهد بود؟

سومین چالش، مربوط به قلمرو (گستره) تربیت است. برخی از اندیشمندان اسلامی، معتقدند که گستره تربیت، از قبل از تولد و با انتخاب همسر، شروع می‌شود تا پایان عمر متربی^۳. برخی دیگر، قلمرو تربیت را از ابتدای تولد تا سن ۲۱ سالگی می‌دانند^۴. عده‌ای نیز می‌گویند: تربیت اسلامی از دوره بلوغ به بعد، شکل می‌گیرد و تمام فعالیت‌های قبل

۱. ر.ک به: خسرو باقری، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی.

۲. ر.ک به: محمدتقی مصباح‌یزدی، فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی.

۳. ر.ک به: ابراهیم امینی، اسلام و تعلیم و تربیت.

۴. ر.ک به: مجتبی تهرانی، ادب الهی.

از بلوغ، تمهیدیه است.^۱ ما باید در این خصوص، تمام دیدگاه‌ها را جمع‌آوری کنیم و سپس، تحلیل کنیم که چگونه اندیشمندان اسلامی، به این دیدگاه‌ها رسیده‌اند و در نهایت، ببینیم کدام حرف، مزیت بیش‌تری دارد. چه‌بسا بتوانیم راه‌حل جامع، ارائه کنیم و بگوییم که تمام این دیدگاه‌ها، با هم، قابل جمع‌اند. به‌هرحال، تا زمانی که ما این چالش را حل نکنیم، تصویر روشنی از قلمرو تربیت، نخواهیم داشت.

چهارمین چالش، مربوط به پیش‌فرض‌هایی (مبادی تصویری و تصدیقی یک علم) است که اندیشمندان اسلامی دارند و با تکیه بر آن‌ها، وارد عرصه تربیت شده‌اند. برای مثال، برخی معتقدند که در اندیشه اسلامی به جزئیات پرداخته نشده، اما در اندیشه غربی که ما آن را از حیث مبانی، قبول نداریم، به جزئیات اشاره شده است؛ در چنین وضعیتی، یک متخصص دین‌شناس با رویکرد تهذیبی، می‌تواند علوم جدید را پالایش کند و از برخی گزاره‌های آن استفاده نماید.^۲ برخی دیگر، بر این باورند که ظرفیت اسلام، به قدری است که بسیاری از جزئیات را نیز بیان کرده است؛ علاوه بر این، ما نمی‌توانیم از تجربیات غربی استفاده کنیم؛ چون تجربیات غربی، متأثر از مبانی غربی‌اند و آن مبانی، مورد قبول ما نیستند.^۳ به‌هرحال، یک پژوهش‌گر حوزه تربیت اسلامی، باید تکلیف خودش را هم، نسبت به ظرفیت اسلام در حوزه مشاوره و تربیت و هم، نسبت به ظرفیت اندیشه غرب روشن کند؛ زیرا با توجه به این اتخاذ موضع‌ها، استفاده ما از گزاره‌ها، برای حل مسائل تربیتی متفاوت می‌شود.^۴

چالش پنجم، مربوط به مسائل علم تربیت است. امروزه در دانش تربیت، هشت مسأله اساسی، بررسی می‌شود: مبانی، اهداف، اصول، روش‌ها، عوامل، موانع، مراحل، ساحت‌ها. باین حال، دیدگاه اندیشمندان تربیت اسلامی در این زمینه نیز، با هم، تفاوت‌هایی دارد که قابل پی‌گیری است. به‌طور کلی، مسائل تربیتی را از سه منظر، می‌توان در آثار مختلف، ملاحظه کرد: ۱. رویکرد اندیشمندان تربیت اسلامی در انتخاب مسائل؛ ۲. برخی اندیشمندان، به بعضی مسائل پرداختند که آن مسائل، در آثار دیگران نیامده

۱. ر.ک به: علی صفایی، انسان در دو فصل.

۲. ر.ک به: ابراهیم امینی، مقدمه کتاب اسلام و تعلیم و تربیت.

۳. دیدگاه علی صفایی.

۴. ر.ک به: محمدتقی مصباح‌یزدی، فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی.

است؛ بر همین اساس، می‌توان گفت که دسته اول، دامنه مسائل را وسیع‌تر دیدند؛ ۳. اگر به صورت فرایندی نگاه کنیم، خواهیم دید که در مسائل تربیت، برخی عناوین، تغییر کرده‌اند.

ششمین چالش، مربوط به مراحل تربیت است. برخی از اندیشمندان اسلامی، معتقدند که تربیت، دو مرحله‌ای (پیش از بلوغ و پس از بلوغ) است؛^۱ برخی، آن را سه مرحله‌ای (هفت سال اول، هفت سال دوم و هفت سال سوم یا قبل از تولد^۲، بعد از تولد تا دو سال و از دو سال به بعد^۳)؛ برخی، چهار مرحله‌ای (اسلام، ایمان، تقوا و یقین)^۴ و برخی دیگر، پنج مرحله‌ای^۵ می‌دانند. در این جا، ما باید بررسی کنیم و ببینیم کدام یک از این مراحل، درست می‌باشد.

هفتمین چالش، مربوط به الگوهایی است که محصول دانش‌ها و امتداد آن‌هاست. برخی از اندیشمندان، بحث‌های تربیت را تا فضای عملیاتی شدن پیش‌بردند؛ یعنی تلاش کردند بر اساس مباحث کلی تربیت، مدل و الگویی برای تربیت، ارائه نمایند تا بر اساس آن، برنامه‌ریزی‌های تربیتی انجام شود.^۶ بنابراین، ما باید بیندیشیم که به عنوان یک پژوهشگر تربیت، اگر بخواهیم مباحث تربیتی را امتداد بدهیم، چه‌طور می‌توانیم این مباحث را به عینیت نزدیک کنیم.»

۱. دیدگاه علی صفایی.

۲. دیدگاهی که در برخی از روایات بیان شده است.

۳. دیدگاه ابراهیم امینی.

۴. دیدگاه خسرو باقری.

۵. دیدگاه محمدتقی مصباح یزدی.

۶. ر.ک به: محمد حسنی و علیرضا صادق‌زاده، تبیین فلسفه تربیت رسمی و عمومی (تربیت مدرسه‌ای).

نشست علمی «روان‌شناسی اسلامی؛ گذشته، حال، آینده»

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام دکتر حمید رفیعی هنر (عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)

دبیر علمی: حجت‌الاسلام دکتر سید حسین حیدری (مدیر گروه اخلاق، تربیت و مشاوره خانواده مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیّه)
زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۲/۱۹

به همت معاونت پژوهش مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیّه (خواهران) و با همکاری گروه علمی اخلاق، تربیت و مشاوره خانواده موسسه، دانشکده هدی، انجمن علمی روانشناسی و مرکز روانشناختی آرمان در تاریخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۹ نشست علمی با عنوان «روان‌شناسی اسلامی؛ گذشته، حال، آینده» برگزار شد.

در این نشست، حجت‌الاسلام دکتر رفیعی هنر با هدف ارائه ساختاری از دانش روان‌شناسی اسلامی، ابتدا به بیان عقبه فکری و تاریخی دانش روان‌شناسی پرداخت. وی اظهار نمود که روان‌شناسی موجود، در مهد دینی متولد شد، ولی در مهد سکولار پرورش یافت. دکتر رفیعی هنر در تبیین این دیدگاه گفت: «به استناد کتاب «How Psychology Works»^۱ که در سال ۲۰۱۸ میلادی در امریکا منتشر شد، ایده‌های اولیه روان‌شناختی را اندیشمندان مسلمانی هم چون علی بن سهل ربان طبری، احمد بن سهل بلخی، زکریای رازی، ابن سینا، تقریباً از قرن هشتم میلادی، نضج و پرورش دادند؛ اما شکل‌گیری رسمی

۱. «روان‌شناسی چگونه عمل می‌کند»

دانش روان‌شناسی و نظریه‌پردازی‌های تجربی و آزمایشگاهی آن، به طور جدی از سال ۱۸۷۹ میلادی در اروپا و امریکا، رقم خورد.»

دکتر رفیعی‌هنر در ادامه، بیان کرد که روان‌شناسی غالب (یعنی روان‌شناسی که نهادها و حاکمیت‌های اروپایی و امریکایی در اختیار خودشان دارند) دارای سه ویژگی اصلی است: ۱. خداناباوری؛^۱ ۲. ماده‌انگاری انسان؛^۲ ۳. فردگرایی.^۳ وی متذکر شد که در کنار جریان غالب، جریانی غیرغالب نیز از همان آغازین سال‌های شکل‌گیری یا رشد دانش روان‌شناسی پدید آمد که جریانی خدا‌باور و دین‌باور بود و به تمایز جسم از روح معتقد بود. به عقیده دکتر رفیعی‌هنر، به نظر می‌رسد که جریان غیرغالب در اروپا و امریکا با مباحثی تحت عنوان روان‌شناسی دینی، آغاز به کار نمود و آرام‌آرام، به سمت روان‌شناسی دین حرکت کرد.^۴

حجت‌الاسلام دکتر رفیعی‌هنر، درباره شکل‌گیری ایده علم‌النفس اسلامی یا روان‌شناسی اسلامی^۵ اظهار نمود که از سال ۱۹۵۰ میلادی، تعدادی از روان‌شناسان مسلمان هم‌چون محمد عثمان نجاتی، عبدالکریم عثمان، مالک بدری که دانش روان‌شناسی را خوانده بودند؛ ولی نمی‌توانستند باورهای جریان غالب را بپذیرند، به تکاپو افتادند. اوج این تکاپوها، انتشار مقاله‌ای با عنوان «العلماء النفس المسلمون فی جُحر الضب»^۶ در مجله «المسلم/المعاصر» توسط دکتر مالک بدری در سال ۱۹۷۰ میلادی بود که در آن آمده بود: حکایت روان‌شناسان مسلمان امروز، حکایت وارد شدن به جحر الضب است؛ یعنی هر جا روان‌شناسان فردگرا و مادی‌گرا وارد می‌شوند، روان‌شناسان مسلمان نیز می‌خواهند بدون تأمل و بررسی وارد همان‌جا شوند. دکتر مالک بدری تأکید

۱. secularism

۲. materialism

۳. individualism

۴. مقصود از روان‌شناسی دینی، روان‌شناسی است که مبتنی بر دین، در صدد ارائه نوعی روان‌شناسی است، اما روان‌شناسی دین، یعنی روان‌شناسی که دین را به عنوان یک پدیده (هم‌چون دیگر پدیده‌ها)، مورد مطالعه قرار می‌دهد.

۵. Islamic psychology

۶. «روان‌شناسان مسلمان در سوراخ سوسمار»

داشت که روان‌شناسان مسلمان، باید برای اسلامی‌سازی روان‌شناسی، چاره‌ای جدی بیندیشند.

دکتر رفیعی‌هنر در ادامه بیان کرد که دست‌کم، چهار موضوع یا تعریف، برای روان‌شناسی اسلامی، ارائه شده است. وی گفت: «عموم روان‌شناسان اسلامی معتقدند که موضوع روان‌شناسی اسلامی، «نفس» و کارکردهای آن است؛ البته برخی نیز قائل‌اند که «فطرت انسانی»، موضوع روان‌شناسی اسلامی است؛ عده‌ای هم معتقدند که روان‌شناسی اسلامی، «قلب» را مطالعه می‌کند؛ برخی دیگر نیز بر این باورند که روان‌شناسی اسلامی، «عمل» (اعم از جوارحی و جوانحی) را بررسی می‌کند. به عقیده دکتر رفیعی‌هنر، به نظر می‌رسد که می‌توان، تمام این موضوعات را در یک‌جا جمع کرد و گفت: «قرار است که روان‌شناسی اسلامی نفس را مطالعه کند، منتها نفسی که در هسته آن، قلب وجود دارد و لذا چنین نفسی، تغییرپذیر است. از طرفی، این نفس، بر بستری به نام فطرت نشسته است؛ فطرتی که حامل باورهای خدادادی است که همه انسان‌ها آن باورها را با خود دارند. هم‌چنین، خروجی این نفس، عمل می‌باشد.»

حجت‌الاسلام دکتر رفیعی‌هنر اظهار نمود در روان‌شناسی اسلامی، دست‌کم، سه رویکرد مشاهده می‌شود: ۱. رویکرد پالایش (فیلتر): بر این اساس، مقصود از روان‌شناسی اسلامی، پالایش روان‌شناسی موجود است؛ به این معنا که روان‌شناسی موجود، مورد مطالعه قرار می‌گیرد و بخش‌هایی از آن که با اسلام ناسازگار است، کنار گذاشته می‌شود. از این‌رو، روان‌شناسی اسلامی، یعنی روان‌شناسی که با اسلام، ناسازگار نیست. ۲. رویکرد مقایسه: در این رویکرد، ایده‌ها، تولیدات و کشفیات روان‌شناسی موجود با مواردی نظیر آن در اندیشه‌های اسلامی، مورد مقایسه قرار می‌گیرد (مثلاً خودکنترلی^۱، در روان‌شناسی موجود با کف‌النفس در تعالیم اسلامی مقایسه می‌شود) و محصول این مقایسه، روان‌شناسی اسلامی خوانده می‌شود. ۳. رویکرد تأسیس: این رویکرد (که دو موج داشته)، به دنبال آن است که بر اساس دین و آموزه‌های اسلام، روان‌شناسی جدیدی را بنا نهد و طرحی نو، دراندازد.

دکتر رفیعی‌هنر متذکر شد که از سال ۱۹۵۰ میلادی تا کنون، هر سه رویکرد مذکور، در روان‌شناسی اسلامی حضور داشتند. البته دو رویکرد پالایش و موج اول رویکرد

تأسیس در عرض هم، یعنی حدوداً از سال ۱۹۵۰ تا سال ۱۹۹۰ میلادی، در جریان بودند و از سال ۱۹۸۰ میلادی تا سال ۲۰۱۰ میلادی، رویکرد مقایسه‌ای برجسته شد. به عقیده دکتر رفیعی هنر، موج دوم رویکرد تأسیس از سال ۲۰۰۵ میلادی، با تأسیس انجمن‌های علمی، در کشورهای اروپایی و آمریکایی، با شدت بیش‌تری آغاز به کار نموده است تا آن‌جا که دیر یا زود، کتاب‌های روان‌شناسی اسلامی در کشورهای اروپایی و آمریکایی، تدوین و در کشورهای اسلامی، ترجمه و تدریس خواهند شد؛ و این‌جاست که ما باید دست به کار شده و نظریه‌پردازی در حوزه روان‌شناسی اسلامی را آغاز کنیم.

حجت‌الاسلام دکتر رفیعی هنر در خصوص چالش‌ها و مشکلاتی که روان‌شناسی اسلامی با آن‌ها روبه‌رو است، گفت: «اولین و جدی‌ترین چالش روان‌شناسی اسلامی، چالش روش‌شناسی (متدلوژی) است. روان‌شناسی اسلامی، هم باید روان‌شناختی بودن خود را ثابت کند و هم اسلامی بودن خود را. اثبات این دوگانه روان‌شناختی بودن و اسلامی بودن، نیازمند روش‌شناسی ویژه‌ای است. علاوه بر این، باید روشن شود که این روش‌شناسی، همانند روش‌شناسی موجود، صرفاً تجربی و آزمایشگاهی باید باشد یا این‌که مبتنی بر روش‌های استدلالی و شهودی نیز می‌تواند باشد. دومین چالش، نحوه تعامل روان‌شناسی اسلامی با روان‌شناسی جریان غالب است. چالش سوم این است که روان‌شناسی اسلامی، قرار است یک روان‌شناسی منطقه‌ای باشد یا این‌که می‌خواهد ادعای جهانی داشته باشد. چالش آخر این است که ارتباط روان‌شناسی اسلامی با روان‌شناسی بومی (روان‌شناسی مبتنی بر فرهنگ ایرانی)، چگونه باید باشد.»

دکتر رفیعی هنر، مهم‌ترین چشم‌اندازها و امیدهای روان‌شناسی اسلامی را چنین برشمرد:

۱. تعامل بین‌المللی و برقراری ارتباط، با بدنه روان‌شناسان اسلامی در دیگر کشورها؛
۲. معرفی آثار مختلف در حوزه روان‌شناسی اسلامی در کشورهای اسلامی؛
۳. راه‌اندازی رشته‌های رسمی و آکادمیک، مبتنی بر روان‌شناسی اسلامی؛
۴. تقویت مطالعات میان‌رشته‌ای؛
۵. تدوین و توسعه مدل‌های درمانی و مشاوره اسلامی.

نشست علمی- پژوهشی «عوامل آرایش زنا و آرایش زنا در خانواده با محوریت قرآن»

ارائه‌دهنده: حجت الاسلام والمسلمین دکتر سلمان نعمتی (عضو هیئت علمی و معاون دانشکده تعلیم و تربیت دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی)
دبیر جلسه: حجت الاسلام والمسلمین سیدحسین حیدری خورمیزی (مدیر گروه اخلاق و تربیت، مشاوره و تربیت دینی کودک و نوجوان مؤسسه آموزش عالی معصومیه)
تاریخ برگزاری: سه شنبه ۱۴۰۱/۱۲/۹

به همت معاونت پژوهش و با همکاری گروه علمی تربیت دینی کودک و مشاوره خانواده مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۹ نشست علمی با عنوان «نشست بررسی مولفه‌های آرایش زنا و آرایش زنا در خانواده با محوریت قرآن و پیشنهاد موضوعات جدید در این حوزه» برگزار شد. هدف از برگزاری این نشست، آشنایی طلبان سطح ۳، با روش‌های پژوهش و استفاده از روش‌های نوین آماری و یافتن موضوع برای پایان‌نامه و مقالات بود.

در ابتدای نشست، حجت الاسلام حیدری، مواردی را در زمینه‌ی نحوه‌ی پژوهش و ضرورت برگزاری و شرکت در این نشست‌ها بیان کردند. در ادامه استاد نعمتی، مطالبی را با محوریت پایان‌نامه دکتری خودشان، به صورت دسته‌بندی‌شده در ۵ محور ارائه کردند.

۱. شروع کار پژوهش

دکتر نعمتی بیان کردند که طبق نظر شهید صدر، برای استفاده‌ی صحیح و بهره‌مندی حداکثری از قرآن کریم، باید با مسئله و سؤال، به قرآن مراجعه کرد. همین عامل، باعث

شده که فقه به صورت مسئله محور رشد کند؛ ولی موضوعات اخلاقی نتوانند بهره‌ی کافی را از محتوای قرآن ببرند.

با نظر به روایتی از حضرت علی (۷) که «ذلک القرآن، فاستنطقوه»، مسئله‌ی روش‌شناسی قرآن، مطرح شد و تفسیر استنطاقی، به وجود آمد که روش مورد استفاده، در این پژوهش است.

راهبرد استنطاقی در این موضوع: «عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدا در خانواده چیستند؟» ابتدا، به مطالعات انجام‌شده در این زمینه، مراجعه و الگوی مطالعات انجام شده، استخراج شد. تمام موضوعات مرتبط مانند: عوامل موفقیت، خانواده‌های موفق، عوامل آرامش و... مطالعه و خلاصه شد. در طی یک کار میدانی، ۳۰ نفر از کارشناسان و مشاوران خانواده، در زمینه‌ی آسیب‌شناسی خانواده، نتایج مطالعات را بررسی کردند که آیا عاملی هست که بتوان آن را اضافه کرد؟

۲. روش کار

این روش که بر پایه‌ی روش استنطاقی، پیش می‌رود در ۵ گام، دسته‌بندی می‌شود:

گام اول: داشتن یک مسئله‌ی علمی برای ارائه به قرآن.

گام دوم: منابع و راه حل‌های به دست آمده‌ی پژوهشگران، برای مسئله مطرح شده (پیشینه پژوهش) و استخراج الگوی اولیه بسط.

گام سوم: عرضی سؤال و همچنین پاسخ‌های یافته شده به قرآن.

گام چهارم: یافتن آیاتی که مرتبط با این موضوع، در قرآن هستند و استخراج جهات اشتراک و افتراق یافته‌ها، با نظر قرآن.

گام پنجم: ارائه‌ی نظریه‌ی خاص قرآن و دریافت پاسخ از قرآن در خصوص موضوع مورد نظر؛ به اصطلاح شهید صدر «با قرآن گفتگو کنید. سؤال بپرسید و به جواب قرآن گوش دهید».

۳. جزئیات مسیر در هر مرحله

۱. **واژه‌شناسی:** در این پژوهش، واژه‌ی سکون، به عنوان واژه‌ی محوری و هم‌ریشه‌های آن بررسی شد.

۲. **جمع‌آوری داده‌ها و نمونه‌ها با دو روش:** کلیدواژه‌ای: (بررسی معنایی) و متن‌خوانی باز: (مطالعه‌ی تمام قرآن)؛ در روش تفسیر موضوعی استنطاقی، نمی‌شود فقط

به کلیدواژه‌ها تکیه کرد، چرا که گاهی، به دنبال مفاهیمی هستیم که صرفاً با روش کلیدواژه‌ای، به آن نمی‌رسیم و به روش متن‌خوانی نیز، نیازمندیم.

۳. توصیف داده‌ها : تعداد و حوزه‌های آیات.

۴. دسته‌بندی داده‌ها با روش داده‌بنیاد (Grounded Theory): این روش، یک

روش کدگذاری با سه نوع کد است: کد باز، کد محوری، کد انتخابی؛ که درنهایت با خلاصه‌سازی کدهای انتخابی نظریه پژوهش ساخته می‌شود.

هر چند که روش داده‌بنیاد، یک روش کامل است؛ ولی برای ایتقان بیشتر، علاوه بر روش داده‌بنیاد از روش دیگری، استفاده کردیم که همراهی این دو، به یک تفسیر اجتهادی می‌انجامد. برای این کار، به ۱۳ تفسیر مراجعه شد که صحت برداشت از آیات، تأیید شود. هم‌چنین برای این کار روایت‌های تحکیم خانواده، کامل دیده شد. هم‌چنین آیاتی که مفسر آیات مورد بحث ما بودند نیز بررسی شد. نظرات شهید مطهری، آیت الله مصباح و مقام معظم رهبری بررسی و الگوی به‌دست آمده، به کارشناسان و متخصصان امر، ارائه شد.

۴. استخراج نتیجه

در نهایت، بعد از طی این مراحل، به عوامل آشکار ساز و زمینه ساز دست یافتیم:

عوامل زمینه‌ساز	عوامل آشکارساز
رعایت مرزهای خانواده	لباس بودن همسران برای هم/
مدیریت اقتصادی خانواده	عدم هم‌پوشانی
توجه به تفاوت‌های جنسیتی	انس/ اعراض
رشدیافتگی	ابراز محبت/ بی توجهی
سلامت روانی	رحمت/ غضب
ایمان	حسن معاشرت/ سوء معاشرت
	تأمین نیازهای اولیه/ عدم توجه

دکتر نعمتی به این موضوع اشاره کردند که در فصل پنجم از تحقیق، جهات انطباق و جهات افتراق نتایج به دست آمده از قرآن و آنچه در روان‌شناسی گفته شده، بیان می‌شود. هم‌چنین بیان جدید و نو قرآن، برای مفاهیم روان‌شناسی نیز مطرح است.

هم‌چنین در فصل پنجم، نظریه‌ی نهایی به‌بوت‌هی آزمایش گذاشته شد و به روش (تحلیل گویه) در میدان عمل سنجیده شده است. در نهایت ساختار آماری به دست آمده، نظریه‌ی ما را تأیید کرد.

یکی از نتایج مهم به‌دست آمده از این پژوهش، تحقق این عوامل، با در کنار هم قرار گرفتن دو فرد، با دو جنسیت متفاوت است، نه دو زن یا دو مرد؛ که همین عامل، خود باعث تکامل است و زوجیت، خود عامل مکملیت است.

۵. پیشنهادها

دکتر سلمان نعمتی در قسمت پایانی نشست، پیشنهادهای پژوهشی را برای پیش‌برد فعالیت‌های طّلاب، بیان کردند:

- ارائه‌ی عوامل گفته شده در پژوهش حاضر و موضوعات این‌چنینی در زمینه‌ی اخلاق، تربیت و خانواده، به شکل یک بسته آموزشی که بسیار می‌تواند کاربردی باشد.
- انجام فعالیت‌های هدفمند، برگزاری کلاس آموزشی و بررسی نتیجه حاصله.
- هر کدام از این عوامل، قابلیت این را دارند که به شکل گسترده، در قالب فعالیت میدانی و آماری بررسی شوند.
- ارائه‌ی مدل مفهومی از هر کدام از عوامل یادشده و برگزاری کارگاه با جامعه‌ی هدف مشخص.
- ساخت مدل مداخله‌ای و درمانی و مشاوره‌ای و اصطلاحاً تکنیکال کردن مباحث و قابلیت استفاده در جلسات مشاوره که البته کار دشواری است.
- بررسی خانواده‌های موفق به صورت هدفمند و طراحی یک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته (استفاده از روش داده‌بنیاد).

نشست علمی- پژوهشی «تقدّم‌بانی فلسفی استیون هاوکینگ و ریچارد داوکینز در مباحث الهیاتی با محوریت دو کتاب «طرح بزرگ» و «پندار خدا»

استاد ارائه‌دهنده: حجت الاسلام والمسلمین دکتر مسلم زمانیان

مدرس سطوح عالی حوزه

تاریخ: ۱۴۰۱/۰۹/۲۶

به همت معاونت پژوهش و با همکاری گروه علمی فلسفه و کلام اسلامی مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیّه، نشست علمی «نقد مبنای فلسفی استیون هاوکینگ و ریچارد داوکینز در مباحث الهیاتی با محوریت دو کتاب «طرح بزرگ» و «پندار خدا»» در تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۲۶ با

حضور حجت الاسلام والمسلمین دکتر مسلم زمانیان به صورت آنلاین برای طلاب سطح ۳ و ۴ در رشته‌های کلام و فلسفه اسلامی مؤسسه معصومیّه برگزار شد.

در ابتدای جلسه، استاد زمانیان اظهار داشتند که؛ استیون هاوکینگ و ریچارد داوکینز از شخصیت‌های معاصر هستند که اندیشه‌های الحادی ایشان، در مباحث الهیاتی، و خصوصاً مسئله‌ی وجود خدا، از سوی جریان خداناباوری مورد توجه قرار گرفته است. دو دانشمندی که مشی فلسفی، در این حوزه را ناکارآمد دانسته و با مشی علمی و تجربی، یکی در حوزه‌ی فیزیک و دیگری در حوزه‌ی زیست‌شناسی، به مباحث الهیاتی، ورود نموده و عدم وجود خدا یا عدم ضرورت وجود خدا را نتیجه گرفته اند.

اولین کاستی که عمده‌ی تفکرات الحادی، از جمله تفکرات استیون هاوکینگ و ریچارد داوکینز به آن مبتلا هستند، درک نادرست از حقیقت فلسفه و عدم مرزبندی شفاف بین فلسفه و علم است. آیا مبحث وجود خدا، در قلمرو علم است یا در قلمرو فلسفه؟ این دو شخصیت، اعتقاد به قلمرو گسترده‌ی علم دارند و بر این باور هستند که بحث وجود خدا، در قلمرو علم است. ریچارد داوکینز در کتاب "نوه‌م خدا" نوشته است: «پرسش از وجود خدا، هرگز فراسوی علم حیطه علم نیست.» و «فرضیه‌ی خدا، یک فرضیه‌ی علمی، مثل سایر فرضیه‌هاست، حتی اگر آزمودن آن دشوار باشد». هاوکینگ در ابتدای کتاب

"طرح بزرگ" ضمن این که می پذیرد مباحثی، چون این که «ما از کجا آمده ایم» و «آیا به خالق نیاز داریم» و مانند آن، در قلمرو فلسفه است؛ اما اعلام می کند که فلسفه، امروز مرده است و دانشمندان علوم تجربی، پاسخ گویی به این سؤالات را بر عهده گرفته اند. در ادامه استاد زمانیان، به کاستی دیگر این نگرش الحادی، اشاره کردند که؛ تصوّر نادرست استیون هاوکینگ و ریچارد داوکینز از واجب الوجود است. براساس نوشته های داوکینز، روشن است که دیدگاه او، نشأت گرفته از تلاقی مبادی مادی گرایانه و تکامل گرایانه ی حداکثری اوست. تصوّر هاوکینگ از خصوص خدا و به طور کلی موجودات مجرد از ماده، با اشکال روبه رو است. وی نمی تواند موجودی را فراتر از زمان تصوّر کند، به همین خاطر نفی زمان را به معنای نفی تمام موجودات، معنا می کند. علاوه بر آن، مفاهیمی چون «علّیت»، «زمان» و «عدم» که استیون هاوکینگ برای تبیین جهان و بی نیازی آن از خالق، به آن ها تمسّک کرده است، از مفاهیم فلسفی هستند که نمی تواند با ملاک های تجربی، آن ها را معنا نمود. این مفاهیم از سوی هاوکینگ با ملاک های تجربی، معنا شده اند؛ ولی نتیجه ی فلسفی از آن ها، گرفته شده است.

نشست علمی «مناسبات اخلاق اجتماعی و روانشناسی»

ارائه‌دهنده: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسن بوسلیکی
هیئت علمی و مدیر گروه اخلاق پژوهشکده تربیت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵

به همت معاونت پژوهش و با همکاری گروه علمی اخلاق و تربیت اسلامی، مشاوره خانواده و تربیت دینی کودک مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیّه (خواهران) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۲۵ نشست علمی با عنوان «مناسبات اخلاق اجتماعی و روانشناسی» برای طلاب سطح ۳ رشته‌های؛ اخلاق و تربیت اسلامی، مشاوره خانواده با رویکرد اسلامی و تربیت دینی کودک برگزار شد.

در ابتدای جلسه، استاد بوسلیکی با روایتی از امام سجاد (ع) ناظر به بحث، صحبت خود را آغاز کردند:

«قلت لعلی بن الحسین (ع): اخبرنی بجمیع شرایع الدین، قال: قول الحقّ و الحکم بالعدل و الوفا بالعهد» «خلاصه‌ی کلّ دین چیست؟ حرف راست، حکم عادلانه و وفا به عهد».

دین در سه اصل اخلاقی، خلاصه شده است. مشابه این روایات، وجود دارد. معمولاً دستورالعمل‌ها، اخلاقی است. ایشان در توضیح این روایت، فرمودند: «جایگاه اخلاق در دین، خیلی بیشتر از آن چیزی است که با عرض شرمندگی، حوزه به آن پرداخته است! شاید جا داشته که به میزان فقه، برای اخلاق، وقت صرف شود».

تقسیم بندی اخلاق:

اخلاق بندگی، اخلاق فردی، اخلاق اجتماعی، اخلاق محیط زیست.

در قبال خدا، در قبال خود، در قبال دیگران، در قبال حیوانات و محیط زیست. هر سه اصل، مربوط به اخلاق اجتماعی است که خود، نشان از اهمیت اخلاق اجتماعی دارد.

در سال ۱۹۸۵ آقای به نام «جیم جونز»، با ساخت کلیسا، به ترویج عقاید خاص و انحرافی خود، پرداخت و در نهایت از امریکا، اخراج شد و به کشور گویان، در آمریکای جنوبی رفت و به همراه پیروانش، زندگی در دل جنگل را انتخاب کرد و شهری به نام خود، تأسیس کرد. در این فرقه، در یک روز، ۹۱۸ نفر بدون هیچ اجباری، با سیانور خودکشی کردند! میزان پیروی از یک رهبر، چه قدر باید باشد که انسان، تن به چنین کاری بدهد؟ آیا ما به این میزان از رهبر خود، حرف شنوی داریم و پیروی می کنیم؟ یک نفر چطور می تواند تا این حد، روی افراد، نفوذ داشته باشد؟ در مباحث روانشناسی اجتماعی، به این مباحث پرداخته می شود.

یک مثال دیگر، درباره ی یک معلّم که با یک نقشه عملی به دانش آموزان خود، نشان می دهد که چطور پیروی از یک شخص، می تواند فرد را کور کند (مثال هیتلر و جنگ جهانی دوم). یکی از کارهای روانشناسی، مطالعه ی نفوذ اجتماعی و رهبری است. مبانی و مقدمات بحث:

۱. تلقی حوزه، بر این است که اخلاق و فقه، مرز مشخصی با هم دارند؛ اخلاق به ملکات نفسانی و فقه به اعمال ظاهری، مثلاً شیوه ی تنبیه کودک تا چه حد و به چه نحو مجاز است و

۲. تلقی رایج دوم، اخلاق را مستحبات می دانند؛ الزامات با فقه و مستحبات با اخلاق است! در حالی که این طور نیست، اخلاق، الزامات جدی دارد و عدم رعایت الزامات اخلاقی، فرد را در قیامت، معاقب میکند.

۳. اخلاق، بیان کننده ی کلیات است؛ مصادیق جزئی، داخل در اخلاق نیست. این مسئله، درست نیست. اگر قضاوت های جزئی عقلی را از اعتبار بیاندازیم، اصل پذیرش دین، ممکن نخواهد بود.

محورهای بحث:

۱. موضوع شناسی اخلاق اجتماعی و روان شناسی.
۲. مصادیق و محتوای روان شناسی و اخلاقی که چطور، به هم کمک می کنند.

محور اول که شامل ۹ محور جزئی می‌شود:

۱. معرفّی عوامل و سازوکارهای رشد اخلاقی (moral development):

مثال؛ والدین، چه قدر می‌توانند در رشد فرزندان موثر باشند؟ زمانی، تصوّر می‌شد که والدین، اصلی‌ترین نقش را دارند و اصلی‌ترین مربّی والدین هستند. امّا یک زمانی، این مسئله از اعتبار افتاد. بعد از آن، روی نقش همسالان و رسانه‌ها مانور داده شد. در این مورد، توضیح داده می‌شود که چطور، این دیدگاه به رشد اخلاقی، کمک می‌کند. (بیان نظر پیاژه تحت عنوان «خود میان بینی»)

۲. تحوّل درک مفاهیم اخلاقی: مثال؛ مفهوم دروغ: با مطالعات روان‌شناختی روی کودکان، بچّه درکی از دروغ ندارد. مطالعات روان‌شناختی اخلاق، به این موضوع می‌پردازد که افراد از چه سنی، درک درستی از مفاهیم این‌چنینی پیدا می‌کنند.

۳. مدل مفهوم وقوع کنش اخلاقی: مؤلفه‌ها و سازوکارهای روانی که دست‌به‌دست هم می‌دهند تا یک فعل اخلاقی، صادر شود. مثال؛ نظریه‌ی چهار مؤلفه‌ای جین وست: چهار عامل برای تحقّق فعل اخلاقی: حسّاسیت اخلاقی، قضاوت اخلاقی، انگیزش اخلاقی و اجرا. سواد اخلاقی: نظریه‌ی خانم تووآنا: مؤلفه‌های سواد اخلاقی؛ الف.

۴. حسّاسیت اخلاقی؛ ب. استدلال اخلاقی؛ ج. تخیل. معرفّی کتاب: رویکردهای نوین در تربیت اخلاقی، مجموعه مقالات زیر نظر آقای دکتر محمّد حسنی. روان‌شناسی به ما کمک می‌کند که مؤلفه‌هایی که مانع سواد اخلاقی می‌شوند را شناسایی کنیم. مانند: خود میان‌بینی «egocenterism» یا نظریه‌ی نفوذ اجتماعی که در روان‌شناسی اجتماعی، بحث می‌شود یا نظریه‌ی هم‌نوایی.

۵. تحلیل منشأ قضاوت‌های افراد: مثال؛ تحلیل خوبی و بدی عفت و حجاب. تغییر نظام ارزشی. روان‌شناسی به چرایی این‌ها پاسخ می‌دهد. تأثیر قضاوت‌ها بر یکدیگر.
 ۶. مقیاس‌سازی اخلاقی: در این زمینه نیز، روان‌شناسی کمک می‌کند. مراکز حوزوی در این حوزه، بسیار ورود کرده‌اند و شروع به مقیاس‌سازی کرده‌اند که کار بسیار ارزشمندی است.
 ۷. شناسایی منابع انگیزش اخلاقی: در همین راستا شاخه‌ی روان‌شناسی اخلاق شکل گرفته است. مثال؛ نظریه‌ی سه‌گانه شولمن: الف. هم‌دلی؛ ب. تعلقات اخلاقی؛ ج. اصول اخلاقی.
 ۸. تبیین مسئله‌ی پیچیده‌ی ضعف اخلاقی: گسست بین معرفت و عمل را ضعف اخلاقی گویند. مثال؛ «خودفریبی».
 ۹. مطلق‌گرایی و نسبیت‌گرایی اخلاقی، یک بحث پیچیده‌ی فرا اخلاقی: مثال؛ مقاله لارنس کلورث با عنوان از «هست تا باید»، اثبات خطا بودن نسبیت‌گرایی اخلاقی.
- در مورد محور دوم بحث، استاد بوسلیکی بازی اعتماد را بین شرکت‌کنندگان اجرا کردند. این بازی، به صورت کارگاهی انجام شد و نتیجه، بسیار جالب بود. نتیجه‌ی بازی، این بود که تغییر ذهنیت‌ها، منجر به تغییر رفتار می‌شود.
- در پایان نشست استاد، چند کتاب در زمینه‌ی اخلاق اجتماعی و روان‌شناسی معرفی کردند:
۱. تأثیر روان‌شناسی فنون قانع کردن دیگران نوشته «رابرت سیال‌دینی»
 ۲. پشت پرده ریاکاری نوشته «دن آریلی»
 ۳. دروغ‌گویان مادرزاد «یان لسل»
 ۴. تصمیم‌گیری «یو نان لور» (How do decide).

«نشست مرجعیت علمی قرآن کریم»

ارائه‌دهنده: حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدتقی سبحانی
رئیس همایش ملی مرجعیت علمی قرآن کریم دفتر تبلیغات اسلامی
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۱۰/۸

به همت معاونت پژوهش و با همکاری گروه تفسیر و علوم قرآن مؤسسه آموزش عالی - حوزوی معصومیه و کارگروه مرجعیت علمی قرآن کریم دفتر تبلیغات، راستای مبحث مرجعیت علمی قرآن، مطابق با قطب فکری - فرهنگی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، نشست علمی - پژوهشی با عنوان «مرجعیت علمی قرآن کریم» در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۸ در مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران) برگزار شد.

این نشست با هدف ترویج مرجعیت قرآن و نگارش مقالات سطح ۴ طلاب، با رویکرد مرجعیت قرآن کریم و به منظور برطرف شدن ابهامات، در نگارش مقالات و پایان‌نامه‌ها با آن رویکرد، کارگاه تشکیل شده است. به دلیل شکل‌گیری بحث‌های نوظهور در ضمن کار پژوهش، این نشست با حضور اساتید مبرز این حوزه، برگزار شد. در بخش اول نشست، تعدادی از طلاب، سؤالاتی مطرح کردند:

۱. تعریف دقیق مرجعیت علمی قرآن کریم
۲. تبیین جامعیت قرآن کریم در علوم
۳. نقصان علمی در بررسی همه‌ی ابعاد مرجعیت قرآن کریم
۴. نظریات متعارض با دیدگاه مرجعیت علمی

۵. همه‌جانبه بودن مرجعیت قرآن کریم در تمام علوم
 ۶. اسلامی‌سازی علوم چه‌قدر مؤثر است؟
- در بخش دوم نشست، استاد سبحانی به سؤالات طلاب پاسخ دادند. اگر واژه‌ها و اصطلاحات بحث، به‌درستی تعریف و تبیین نشود، دچار بد فهمی و ابهام خواهیم شد. در ادامه استاد، به کلان‌پروژه‌ی مرجعیت قرآن کریم و ذهنیت‌های اشتباه، در این حوزه پرداختند.
۱. مرجعیت علمی، ارتباطی با بحث اعجاز علمی قرآن کریم ندارد.
 ۲. مرجعیت علمی قرآن، به دنبال بازیافت گزاره‌های علمی موجود در قرآن هم نیست.
 ۳. این ادعا مطرح نیست که قرآن آمده است تا علم بسازد یا ارائه کند.
 ۴. منظور، مرجعیت انحصاری قرآن کریم نیست.
 ۵. حتی جامعیت به این معنا که؛ همه‌ی علوم را می‌توان از درون قرآن، بیرون کشید؛ منظور نیست.
 ۶. جامعیت مورد نظر در مرجعیت علمی قرآن، جامعیت نسبی هست؛ به این معنا که صرفاً معارفی، در حد گزاره‌های اخلاقی و یا توصیه‌های دینی ندارد، بلکه کتابی است که هدایت‌گر، است و یکی از ابعاد هدایت، هدایت علمی و معرفتی انسان، است و با این توضیح، شبهه‌ی سکولار بودن و انطباق با تمامی دستاوردهای علم نوین، برطرف می‌شود.
 ۷. هم‌چنین ادعای فهم قرآن، بدون استفاده از هیچ منبع بیرونی نیز، مورد تأیید این روش نیست.
- مرجعیت علمی قرآن کریم هم، به لحاظ ایده‌ی اوّلیه، هم از جهت الگوی عملیاتی، کاملاً نو است. فرایند تولید دانش در ظلّ قرآن کریم، در این روش مطرح است.
- مدعای اصلی مرجعیت قرآن کریم:
- ما از یک حداقل، شروع می‌کنیم و در مسیر تولید دانش، این پروژه، اثبات می‌شود. مبادی بحث:
- مفروضات پژوهش: (معمولاً مورد پذیرش است)

اصل اول: قرآن صامت نیست، دلالت دارد و تفسیرهای روشمند نقش‌افزین در هدایت است. این اصل، نگاه هرمنوتیکی گادامری را رد می‌کند، هم‌چنین ساده‌انگاری دلالت‌های قرآنی در این روش، جایگاهی ندارد.

اصل دوم: هدایت قرآنی، هدایت محدود در بعدی از ابعاد حیات انسان نیست. فقط به مسائل آخرتی نمی‌پردازد. نگاه سکولار به معرفت قرآنی را رد می‌کند.

اصل سوم: دانش، ساحتی از حیات انسانی است که غیر قابل چشم‌پوشی است و علوم، در همه‌ی ابعاد زندگی انسان، تأثیرگذار است و بدون علم، نمی‌توان جامعه‌ی چندبعدی را اداره کرد. که این اداره، ناظر به هدایت جامعه است.

لازمه این سه اصل: حضور قرآن، در عرصه‌ی دانش، ضروری است و بدون تمسک به قرآن کریم نمی‌تواند مسیر هدایت خود را به‌درستی طی کند.

سؤال اصلی بحث: چگونه از قرآن، در هدایت‌های فردی و اجتماعی، به‌رمند شویم و دانش ملهم و مستخرج از قرآن کریم، داشته باشیم؟

در این برنامه‌ی پژوهشی، سعی بر عدم پیش‌داوری است. بلکه به دنبال نتایج پسینی است و سعی می‌کند بهره‌مندی دانش را از قرآن، تصویر کند.

اصل مورد بحث ما: قرآن کریم می‌تواند اصول و مبانی علمی، ارائه دهد، می‌تواند گزاره‌ی علمی، ارائه دهد و الهام بخش علوم باشد.

مدعای پروژه: قرآن در مباحث روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، معارف و سخنان بسیار عمیقی را ارائه می‌دهد که چه‌بسا، نگاه جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه‌ی ما را متحول کند.

مبدأ پروژه: اگر قرآن، کتاب هدایت باشد؛ و یکی از ابعاد هدایت، علم است؛ پس، باید به یک کار پژوهشی عمیق، پرداخت.

چگونگی راه این پروژه: بحث با یک روش علمی پذیرفته‌شده، بدون ایجاد تغییرات اساسی، پیش می‌رود و با ارائه‌ی یک مدل پژوهشی استاندارد، به تدریج در عرصه‌ی علوم مختلف، جای قرآن را باز می‌کند.

امتیاز این پروژه: در نگاه‌های مشابه، به بیانی گفته می‌شود که کاروان علم، متوقف شود تا ما علم تولید کنیم! اما در این روش، چنین نیست؛ بلکه سوار بر قطار علم شده و مسیر را در جهتی که منتهی، به علم مستخرج از دین می‌شود، هدایت کنیم و همه‌ی

علوم، صبغهی قرآنی بگیرد. و این مسیر بسیار غنی از گزاره‌های علمی است که دست پژوهش‌گر را کاملاً باز می‌گذارد.

تبیین روش: (تأثیر روش‌مند)

۱. استخراج گزاره‌های علمی از قرآن
۲. مرجعیت به منزله‌ی الهام بخشی
۳. استکمال و کمال‌بخشی نظریات علمی
۴. حکمیت و میزان (مانند کارکردی که عقل و تجربه، در اثبات فرضیات دارد)
۵. اثرگذاری نگرشی و بینشی. (عمیق‌ترین تأثیر)

تعریف صحیح از دانش: دانش، فقط آن چیزی نیست که می‌خوانیم و می‌بینیم؛ بلکه دارای بعد فرداندیشی و درون‌دانشی است.

فردانش (فراعلم):

۱. مبانی و اصول موضوعه‌ی علم
۲. روش‌شناسی علم
۳. راه‌بری علم
۴. سیاست‌گذاری علم

نباید نسبت به علم، نگاه بسیط داشت. قرآن کریم قابلیت راه‌بری دانش را دارد. آیا قابل قبول است که پایگاه‌های نظامی و اقتصادی بشری، برای هدایت دانش، برنامه‌ریزی‌های کلان، داشته باشند؛ ولی قرآن و دین که با هدف هدایت بشریت آمده، چنین توان‌مندی نداشته باشد؟!

در پایان نشست، استاد پیشنهاداتی در زمینه‌ی انتخاب موضوع پایان‌نامه مطرح کردند. در انتخاب موضوع پایان‌نامه با رویکرد مرجعیت علمی قرآن کریم، باید به این نکته توجه کرد که هر موضوعی که انتخاب می‌شود، زمینه‌ای باشد برای تحرک پژوهی مرجعیت علمی قرآن کریم. اما مرجعیت علمی قرآن کریم، معنایی فراتر از عنوان انتخاب‌شده، دارد. باید بیشتر به موضوعاتی پرداخت که کمتر به آن، پرداخته شده است.

کراچی

کارگاه علمی - پژوهشی «اصول و فنون پایان نامه نویسی با گرایش دینی»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام والمسلمین حسین رضائیان ییلندی
عضو پیوسته انجمن روان شناسی اسلامی حوزه علمیه قم
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۰۹/۱۷ تا ۱۴۰۱/۱۲/۰۴
مخاطبین: طلاب رشته اخلاق و تربیت اسلامی، مشاوره خانواده با رویکرد اسلامی و
تربیت دینی کودک و نوجوان سطح ۳

کارگاه علمی - پژوهشی «هدفمندسازی تحقیقات کلاسی و مساله سازی»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام والمسلمین محسن قمرزاده
استادیار و مدیر گروه معارف دانشگاه صدا و سیما تهران
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۱۲/۱۳
مخاطبین: طلاب سطح ۳ رشته تفسیر و علوم قرآن

کارگاه علمی - پژوهشی «اصول و فنون پایان نامه نویسی در کمترین زمان»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام والمسلمین میلاد شماخته
تاریخ برگزاری: ۱۴۰۱/۱۱/۲۷
مخاطبین: طلاب سطح ۳ رشته های؛ اخلاق و تربیت، مشاوره خانواده، فقه و اصول، کلام،
تفسیر و علوم قرآن

کارگاه علمی «پاسخ به شبهات اعتقادی»

استاد ارائه دهنده: آقای دکتر مجید احسن
پژوهشگر فلسفه تطبیقی و استاد گروه فلسفه دانشگاه تهران
تاریخ: ۱۴۰۲/۰۳/۰۵
مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته کلام اسلامی

کارگاه علمی - پژوهشی «طراحی یک پژوهش با محوریت پایان نامه»

استاد ارائه دهنده: آقای دکتر مهدی فدایی
معاون پژوهش دانشگاه باقرالعلوم ۷
تاریخ: ۱۴۰۲/۰۲/۰۷
مخاطبین: طلاب سطح ۳ رشته اخلاق و تربیت اسلامی

کارگاه علمی - پژوهشی «موضوع‌شناسی مرجعیت علمی قرآن»

استاد ارائه دهنده: حجت‌الاسلام آقای دکتر غلامرضا بهروزی لک

استاد تمام گروه مطالعات سیاسی دانشگاه باقرالعلوم ۷

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۲/۰۳

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی

کارگاه علمی - پژوهشی «تدوین مقاله علمی - پژوهشی با رویکرد فقه خانواده»

استاد ارائه دهنده: آقای دکتر حسن نجفی

استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه قم و پژوهشگر برتر دانشگاه علامه طباطبایی؛

تاریخ: ۱۴۰۲/۹/۱۳

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته فقه خانواده

کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی در رشته فقه و اصول»

استاد ارائه دهنده: آقای دکتر حسن نجفی

استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه قم و پژوهشگر برتر دانشگاه علامه طباطبایی؛

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳

مخاطبین: طلاب سطح ۳ رشته فقه و اصول

کارگاه علمی - پژوهشی «ویژگی‌های مقاله علمی - پژوهشی و راهکارهای تألیف آن»

استاد ارائه دهنده: سرکار خانم فریده پیشوایی

پژوهشگر ارشد اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه و دانش آموخته سطح ۴ مؤسسه آموزش

عالی حوزوی معصومیه خواهران

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۸/۲۵

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی

کارگاه علمی - پژوهشی «آشنایی با نرم افزارهای اسلامی و سایت های علمی»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای سید اسدالله موسوی عبادی

دبیر کارگروه مرجعیت علمی قرآن کریم دفتر تبلیغات اسلامی

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۱۵

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی

کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی در رشته تفسیر تطبیقی»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای عیسی عیسی زاده

رئیس میز توسعه و تعمیق فرهنگ قرآن دفتر تبلیغات اسلامی

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۰۱

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی

کارگاه علمی - پژوهشی «مهارت مقاله نویسی تخصصی با رویکرد تفسیر

تطبیقی»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای محسن قمرزاده

استادیار و مدیر گروه معارف دانشگاه صدا و سیما تهران

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی

کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی در رشته فقه خانواده»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای سید جواد حسینی خواه

معاون پژوهش مرکز فقهی ائمه اطهار:

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۷/۱۲، ۱۴۰۲/۰۷/۲۶ و ۱۴۰۲/۰۸/۱۰

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته فقه خانواده

کارگاه علمی - پژوهشی «مسأله یابی تخصصی در کلام اسلامی»

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام آقای دکتر محمد جعفری

هیئت علمی و دانشیار موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی؛

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۱۹

مخاطبین: طلاب سطح ۴ رشته کلام اسلامی